

GYÓGYPEDAGÓGIAI SZEMLE

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGUSOK
EGYESÜLETÉNEK FOLYÓIRATA

2016 – XLIV. évfolyam

4

GYÓGYPEDAGÓGIAI SZEMLE

A Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének folyóirata

Alapító-főszerkesztő:	Gordosné dr. Szabó Anna
Főszerkesztő:	Virányi Anita
Tervezőszerkesztő:	FORENO Nonprofit Kft.
Szöveggondozás:	PRAE.HU Kft.
Szerkesztőbizottság:	Benczúr Miklósné Csányi Yvonne Farkasné Gönczi Rita Fehérmé Kovács Zsuzsa Gereben Ferencné Mohai Katalin Stefanik Krisztina Szekeres Ágota
Digitális szerkesztés:	Pál Dániel Levente (paldaniel@gmail.com)
Digitális megjelenés:	www.gyogyped szemle.hu
Szerkesztőségi titkár:	Szekeres Szabolcs (gyogyped szemle@gmail.com)
A szerkesztőség elérhetősége:	gyogyped szemle@gmail.com
Megvásárolható:	Krasznár és Társa Könyvkereskedelmi Bt. 1098 Budapest, Dési Huber u. 7.

HUISSN0133-1108

2016. október–december

Felelős kiadó:

GEREBEN FERENCNÉ DR. elnök – Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete
1071 Budapest, Damjanich u. 41-43. (gereben@barczy.elte.hu)

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletága
1089 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőnél,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 06-1/303-3440
További információ: 06 80/444-444

Egy szám ára: 750,-Ft

Indexszám: 25359

Megjelenik negyedévenként.

Minden jog fenntartva. A folyóiratban megjelent képeket, ábrákat és szövegeket a kiadó engedélye nélkül tilos közzétenni, reprodukálni, számítástechnikai rendszerben tárolni és továbbadni. A szerkesztőség képeket és kéziratokat nem őrzi meg és nem küld vissza.

NYOMDA:

FORENO Nonprofit Kft. • 9400 Sopron, Fraknói u. 22.
Felelős vezető: Földes Tamás ügyvezető igazgató

Szóaktiválási és szótanulási folyamatok működése tanulásban akadályozott gyermekeknél

MACHER MÓNKA

macher.monika@barczy.elte.hu

Absztrakt

Ahogy mentális lexikonunk terjedelme sem állandó, egyes elemeinek kombinatorikája és a hozzáférési stratégiák is változnak az életkor előrehaladtával. A hozzáférés módjait a tanulási képesség nagymértékben befolyásolhatja. A bemutatásra kerülő kutatás célja, hogy rámutasson az integrált oktatási keretek között tanuló 7 és 10 éves tanulásban akadályozott gyermekek szótanulási és szóaktiválási folyamataira, jellegzetes hibáikról képet adva. A vizsgálat célcsoportjában 50–50 fő tanulásban akadályozott gyermek vett részt. A kontrollcsoport a tanulásban akadályozott gyermekekével azonos osztályokban vagy évfolyamon tanuló gyermekekből tevődött össze. A vizsgálat eredményeit elsősorban az anyanyelvi nevelés, illetve a kommunikációs képességfejlesztés módszertana hasznosíthatja.

Kulcsszavak: szókincs elsajátítás, szótanulás, lexikális előhívás, tanulásban akadályozott tanulók, szókincsfejlődés

---

1. Elméleti háttér

Ahogy mentális lexikonunk terjedelme sem állandó, egyes elemeinek kombinatorikája és a hozzáférési stratégiák is változnak az életkor előrehaladtával. A hozzáférés módjait nemcsak tapasztalati tényezők, hanem egyéb körülmények is befolyásolhatják. A lexikon felépítésének kérdése és az elemei közti kapcsolatok kérdése szorosan összefügg, hiszen az előhívási folyamatokat alapvetően ezek együttesen határozzák meg. OLDFIELD (1966, idézi VARGHA 2010: 6) hangsúlyozza, hogy csak ezekből kiindulva vizsgálható a mentális lexikon működése, s bár minden kérdésre kielégítő válasz a témában még nincs, a mentális folyamatok megértéséhez egyre közelebb kerülünk.

A mentális lexikon működését tárgyalhatjuk a beszédprodukción és beszédpercepción szempontjából. A produkciós és percepció modellek három típusát különböztethetjük meg attól függően, hogy a mentális lexikonban lejátszódó folyamatokat – a szemantikai

és szintaktikai kódolás, valamint a fonológiai kódolás között – milyen módon képezik le. Az első csoportba tartozó szeriális vagy moduláris modellek szerint a folyamat lineáris, a feldolgozás különböző szintjei egymást követően lépnek működésbe, az információt egymásnak átadva. A második csoportba tartozó paralel vagy zuhatagszerű elméletek szerint egyszerre több szint működhet, akár több lexikai elem aktivizálódhat. A harmadik csoportba sorolható interaktív modellek pedig lehetővé teszik az egyes feldolgozási szintek közötti visszacsatolást, azok nemcsak felülről lefelé, hanem alulról felfelé is hathatnak (PLÉH 1989; PLÉH 2003; EYSENCK – KEANE 2003; GÓSY 2005).

A mentális szótár kutatása a pszicholingvisztikában érinti a szavak felismerésének és a szavakhoz való hozzáférésnek, a szótár és nyelvtan viszonyának, a mentális szótár szerveződésének, illetve a szókincs elsajátításának mechanizmusát (LUKÁCS – PLÉH – KAS – THUMA 2014). A felnőtt lexikon a legtöbb becslés szerint 50–100 000 szót tartalmaz, általában ismerve a szó hangalakját, jelentését, azt, hogy azokból miként lehet frázisokat, mondatokat építeni, melyek a használatának pragmatikai szabályai (LUKÁCS 2014).

A gyermek szókinccse a beszédészlelés-megértés működése során jön létre, időben jelentősen megelőzve a produkciót. A lexikon elemeinek száma és azok kapcsolati mechanizmusainak változása nem feltétlenül alakul lineárisan a gyermek életkorával, továbbá meglehetősen nagy egyéni különbségek tapasztalhatók. A négy-öt éves korú gyermeknél a szófelismerés biztonságában eleinte még meghatározó a szó más szavakkal létesített grammatikai viszonya, illetve annak a szókapcsolatban elfoglalt helye (BÜKY 1984; GÓSY 2000). Hat-hét éves kor között feltűnő mennyiségi különbségek az előző életkori szakaszokhoz képest nem tapasztalhatók, bár a szókincs a leggyakrabban idézett becslések szerint – hat éves korig – napi kilenc új szóval folyamatosan bővül. Az intézményes oktatás megkezdését követően a kognitív képességek fejlődésével párhuzamosan fejlődik tovább a nyelv. Az iskolába lépő gyermek esetében átlagosan 2000–3000 szavas produktív szókincs szerepel a hazai és nemzetközi statisztikák adatai között (BÜKY 1984). Az utóbbi évtized kutatásai megerősíteni látszanak azt a feltételezést, hogy a szókincs kiépülésében az artikulációs és akusztikai lenyomatok mellett a fonológiai leképződések is szerepet játszanak. A mentális lexikon nagysága, valamint elemeinek aktivizálhatósága – megfelelő ingerre való előhívása – döntő jelentőségű az iskolai sikeresség szempontjából (GÓSY 2005).

A lexikális hozzáférés folyamata a beszédprodukcióban az adott szándék szerinti beszédjel megtalálása; a beszédmegértésben pedig az a műveletsorozat, melynek során megféleltetés történik a szót reprezentáló akusztikai jelsorozat és az egyén mentális lexikonának egy adott egysége között. A lexikális hozzáférés során töltődik fel az éppen aktivált szókincs. A hozzáférés folyamata, a szófelismerés függ az akusztikai szerkezettől, a szógyakoriságtól, az artikuláció tempójától, a kontextustól (GÓSY 2000; GÓSY 2005). A lexikális hozzáférés sikertelensége fokozott érzelmi állapotban, különösen szorongás vagy fáradtság esetén még szembetűnőbb lehet. A lexikális hozzáférést a szavak használatának gyakorisága is nagymértékben befolyásolja, ennek megfelelően általánosságban kimondható, hogy a nagy gyakoriságú szavakhoz gyorsabban hozzáférünk (PLÉH 1989).

A tanulásban akadályozott gyermekek beszédét tartalmi szempontból általában a szókincs terjedelmével, összetételével, a mondatszerkezettel, illetve a szövegalkotás

fejlettségével jellemzik a szerzők. ILLYÉS (1967) szerint szókincsük terjedelme jelentősen kisebb, mint az ép értelmű társaké, és szóképzésükben a konkrétumot jelölő szavak fordulnak elő nagyobb számban. BAUDISCH (1985) kiemeli, hogy a tanulásban akadályozott gyermekek esetében a produktív és receptív szókincs lassabb kiépülése az egész iskoláskorra jellemző, a gyermekek egy részénél verbális sztereotípiák figyelhetők meg. MERCER és MERCER (2005) a nehezen tanuló gyerekeknél megfigyelte, hogy igen korlátozott a szóképzés, amelyet használnak, különösen a jelzők, határozók és névmások terén. Más vizsgálatok (MACHER 2007; MACHER 2013) alapján megfogalmazható, hogy a tanulásban akadályozott gyermekek szókincs aktiválási folyamatai mind mennyiségi, mind minőségi szempontból elmaradnak a tipikus fejlődésű gyermekek szintjétől.

2. A kutatás célja és hipotézisei

A kutatás célja, hogy rámutasson az integrált oktatási keretek között tanuló 7 és 10 éves tanulásban akadályozott gyermekek szótanulási folyamataira és szókincsük állapotára, jellegzetes hibáikról képet adva. A felmérés keretében vizsgált készségek az iskolai sikerességet nagymértékben befolyásolják.

A hipotézisek a következők:

1. A tanulásban akadályozott gyermekek a kognitív területeken tapasztalható elmaradások miatt – életkoruk és iskolai előrehaladásuk ellenére – kisebb-nagyobb mértékű szótanulási és aktiválási problémával küzdenek.
2. A szókincs és a tanulási képességek mechanizmusai között szoros kapcsolat található.
3. A jelentős individuális különbségek ellenére ugyanazoknak a jellegzetes hibáknak a megjelenése található a vizsgált csoportokban.

Az eredmények jelentős mértékben segíthetik a tanulásban akadályozott gyermekek megértését, és a gyakorlatban megvalósuló komplex fejlesztő programok tervezését elsősorban az anyanyelvi nevelés, illetve a kommunikációs képességfejlesztés módszertana esetében.

3. Módszer

A vizsgálat során alkalmazott eljárások

A Meixner-féle aktív szótanuláspróba (MEIXNER 1989; KUNCZ 2007) felvételével jól nyomon követhető a gyermek nyelvi rugalmassága. A módszer követi a szókincsgyarapodás természetes módját: a tárgyképre mutatva mondjuk a konvencionális jelet, azaz szót, ami az adott tárgyat jelenti. Ennek megfelelően a 30 képből álló sorozatot előzetes ismertetést követően összesen háromszor mondatjuk el a gyermekkel úgy, hogy hibás megnevezéseit javítjuk. Az eredményeket mennyiségi és minőségi szempontok alapján értékeljük.

A vizsgálat készítője az átlagidőt 60–90 mp-es sorozatonkénti értékben adta meg, a hibaszámot pedig 30–40%-nál tekinti magasnak. A vizsgálat a 7 évesek esetében a 6–8 évesek számára összeállított „szövet”, a 10 évesek esetében a 9–10 évesek számára összeállított „szendvics” képsorozattal folyt le.

Az expresszív szókincs képmegnevezéses vizsgálóeljárása (LAPP) során a gyermektől a bemutatott kép megnevezését várjuk. A teszt készítői (LÓRIK – AJTONY – PALOTÁS – PLÉH 1997) szerint a 7 éves korban elvárható átlagteljesítmény 70,2%, míg 10 éves korban 85%. A főnévi és igei teljesítmény alapján az ép fejlődési szint megbízhatóan elkülöníthető az elmaradottól, a beszűkülttől. Az eljárás nem azt vizsgálja, hogy mennyire adekvátan írják le a gyermekek a képeket, hanem hogy ismerik-e ezeket a szavakat, a beszédprodukciónál elő tudják-e hívni azt a mentális lexikonjukból. A példatár egyértelműen körülírja az elfogadható válaszokat.

A vizsgálatban résztvevők bemutatása

A vizsgálat során nem 1–1 évfolyam, hanem életkor alapján soroltam csoportba a tanulókat, mert a tanulásban akadályozott gyermekek jellemzően 1–2 évvel idősebbek a velük azonos évfolyamon tanuló társaiknál. A felmérések 2010 és 2014 közötti időszakban készültek.

A vizsgálat célcsoportjában 50 fő 6;10–7;4 éves és 50 fő 9;10–10;4 éves korú tanulásban akadályozott gyermek vett részt, mindannyianenyhe fokú intellektuális képességzavarral küzdenek. A csoportok átlagéletkora 7;3 és 10;2 volt. A 7 évesek között a nemek aránya megközelítően azonos, a csoportot 21 lány és 29 fiú, míg a 10 évesek között 24 lány és 26 fiú alkotta.

A kontrollcsoport a tanulásban akadályozott gyermekekével azonos intézményben tanuló, az osztályfőnök által tipikusan fejlődő gyermekeknek tekintett tanulóból tevődött össze. A csoportok átlagéletkora 6;11 és 10;1 volt. A kontrollcsoport tagjai között a nemek aránykiegyenlített, mindkét korcsoportban 25 lány és 25 fiú vett részt a vizsgálatban.

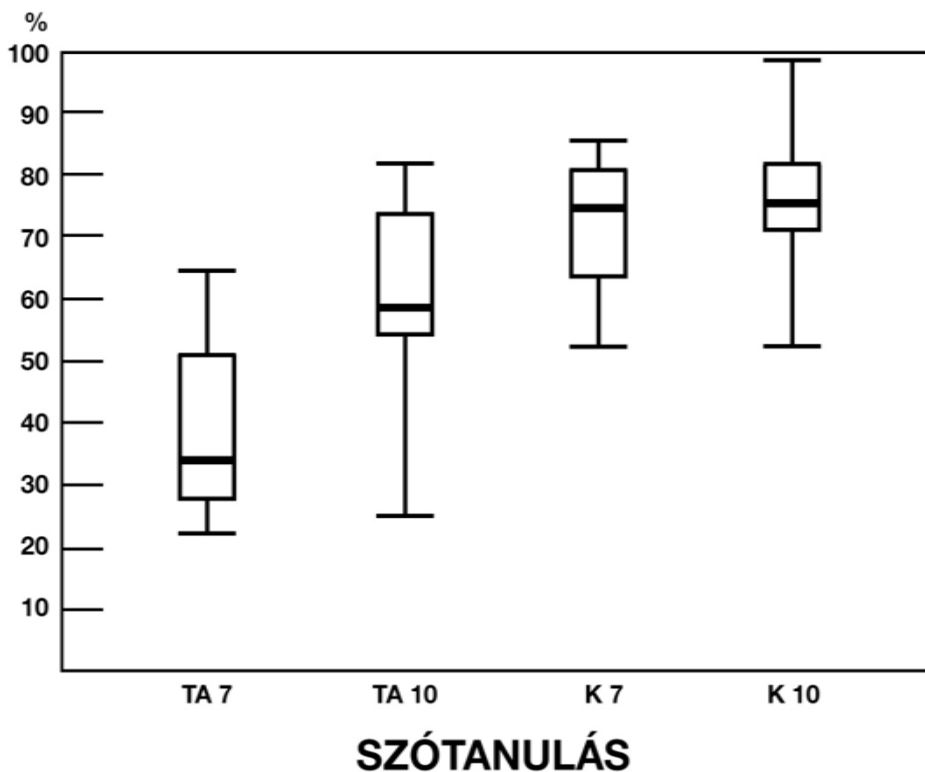
A szótanulás és szókincs vizsgálat felvétele között – minden gyermek esetében – legfeljebb néhány hét telt el.

4. Eredmények

Összesített eredmények, összefüggések a folyamatok és csoportok között

A vizsgált csoportok teljesítményeit szemlélteti az 1. és 2. *ábra*. Látható, hogy a szótanulás vizsgálata során az elvárható 100%-os teljesítményt egyetlen vizsgált gyermek sem érte el. Megfigyelhető, hogy a kontrollcsoport teljesítményeiben az *ábra* a grafikon felső szélé felé mozdul el, a tanulásban akadályozott gyermekekéhez képest kisebb egyéni eltéréseket mutatva. Az átlagteljesítmény a 7 éves tanulásban akadályozott gyermekek

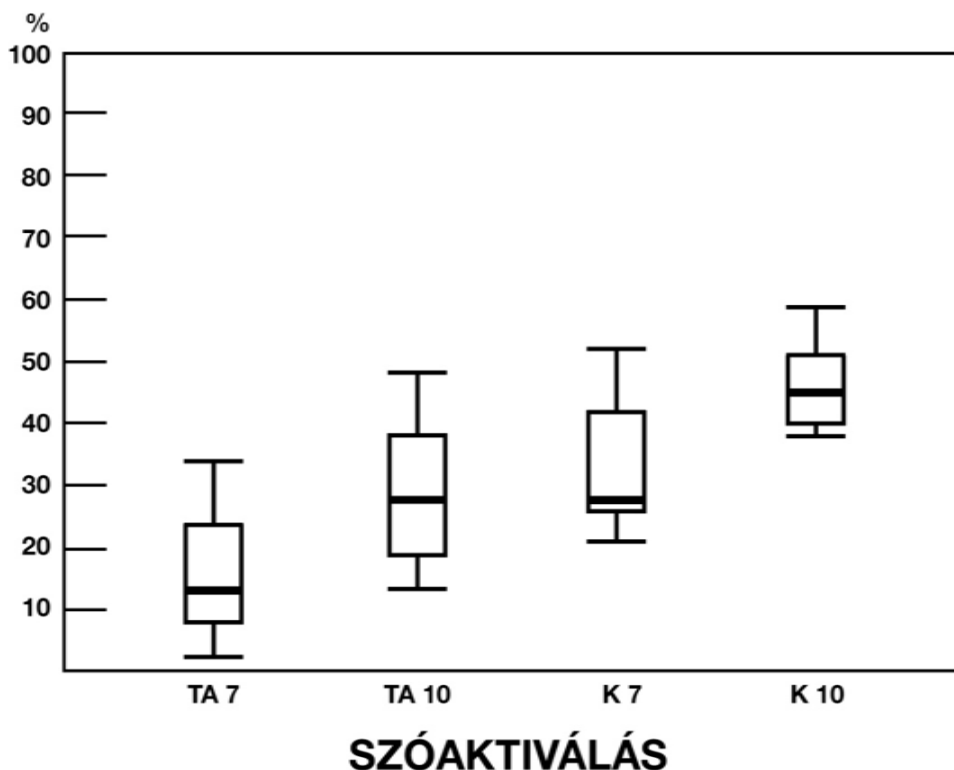
esetében 34,1%, míg 10 éves korban 59,2%. A teszt készítője a 30–40%-os hibázási arányt már magasnak tekinti a szótanulás vizsgálatában. A 7 éves tanulásban akadályozott gyermekek 65,9%-os hibázása igen magas hibázási aránynak, míg a 10 éves gyermekek 40,8%-os hibázási aránya mérsékelten magasnak tekinthető. A kontrollcsoport két korosztályának szótanulási átlageredményeit összevetve a *kétmintás t-próba szignifikáns különbséget mutat csoportszinten a 10 évesek javára*. Az eredmény: $t(98) = -7,419$, $p < 0,001$.

1. ábra. A szótanulás vizsgálatának eredményei (szóródás és medián százalékban)

Az expresszív szókincs vizsgálatának eredményeiből szintén megállapítható, hogy az elvárt életkori szint alatt teljesített minden gyermek, az átlageredmények a kontrollcsoportban magasabbak, míg az individuális különbségek alacsonyabbak a tanulásban akadályozott gyermekekéhez képest. A tanulásban akadályozott 7 éves gyermekek csoportjának produktív szókincsét vizsgáló teszt sorozat statisztikai átlagteljesítménye 12,94%. Ebben a vizsgálati csoportban a legalacsonyabb az értékek szórása, illetve az értékek minimuma és maximuma. A 10 éves tanulásban akadályozott gyermekek csoportjának statisztikai átlageredménye 27,8%. Az értékek szórása nő a fiatalabb tanulásban akadályozott gyermekekéhez viszonyítva, a minimum és maximum értékek szintén. A szó-

kincsre vonatkoztatott átlageredményekből számított statisztikai mutatók a következőképpen alakultak: atanulásban akadályozott gyermekek átlageredményeit összevetve a kétmintás *t*-próba szignifikáns különbséget mutat csoportszinten a 10 évesek javára. Az eredmény: $t(98) = -8,083, p < 0,001$.

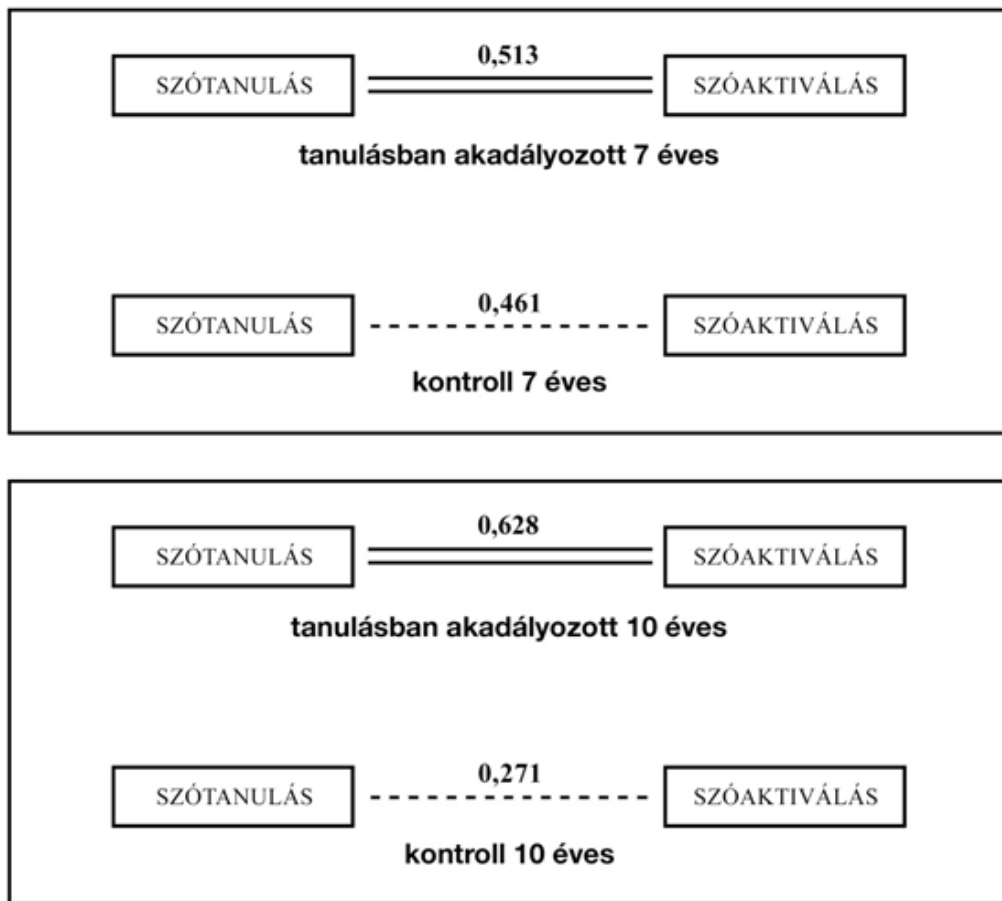

2. ábra. Az aktív szókincs vizsgálatának eredményei (szóródás és medián százalékban)

A szótanulás és a szóaktiválás mechanizmusainak összefüggéseit mutatja be a 3. ábra. A két vizsgált terület átlageredményeiből készített *Pearson-féle korreláció analízis* eltérő erősségű összefüggéseket bizonyított.

A tanulásban akadályozott gyermekek mindkét életkori csoportjának eredményei közepes mértékű, jelentős korrelációt mutatnak ($r=0,513$ és $r=0,628$) 99%-os szignifikanciaszinten a vizsgált területek között. A 7 és 10 éves kor között erősödő együttjárást mutatnak. A kontrollcsoport eredményei gyengébb és gyengülő kapcsolatot mutatnak ($r=0,461$ és $r=0,271$) 99%-os szignifikanciaszinten a szótanulás és a szóaktiválás mechanizmusai között.

A Pearson-féle korreláció értéke és jelölése:

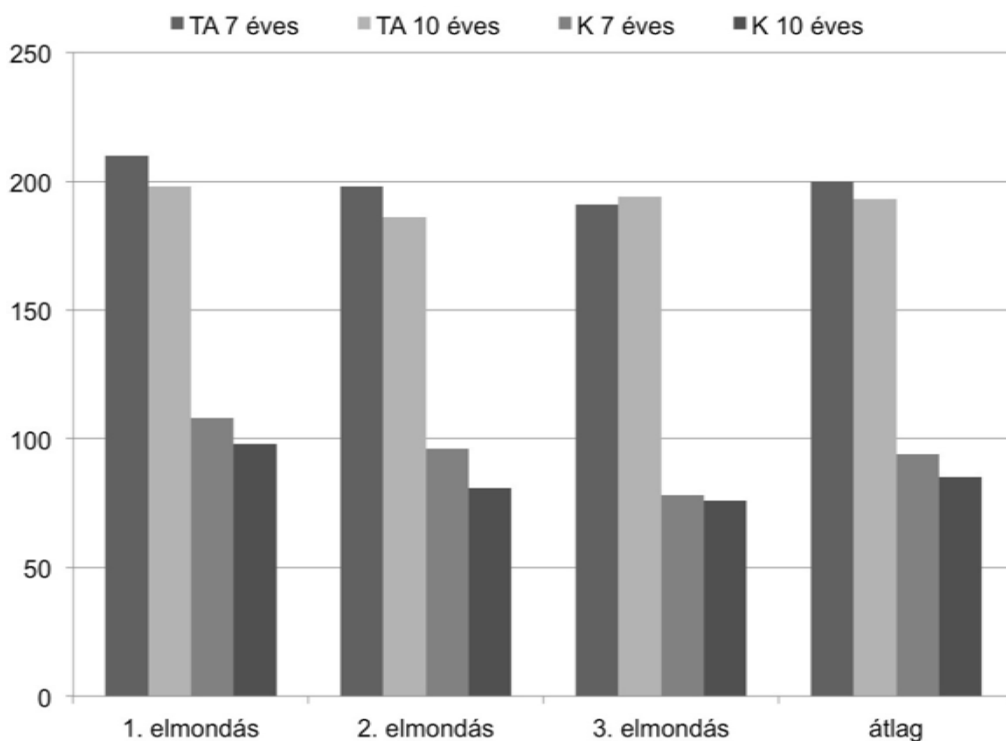
gyenge kapcsolat - - - - - közepes kapcsolat ——— erős kapcsolat = = = = =

3. ábra. A vizsgált folyamatok összefüggése

Jellemző hibák

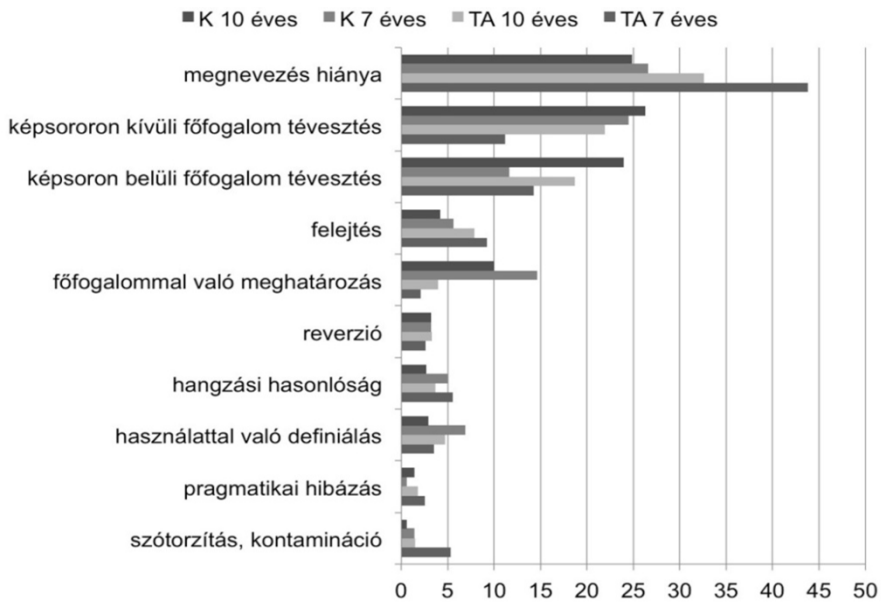
A szótanulás vizsgálata során a tanulásban akadályozott gyermekek 7 évesen átlagosan 200 másodpercet, míg 10 évesen 193 másodpercet használtak fel egy-egy sorozat megnevezésére. A tanulásban akadályozott gyermekek *az elfogadható időintervallumnak átlagosan több mint 2,5-szeresét vették igénybe* elmondásonként, míg a kontrollcsoport közel a sztenderd eredményeknek megfelelően teljesített. Az *egyéni különbségek kiemelkedően nagyok a tanulásban akadályozott gyermekek esetében*: a leggyorsabban teljesítő gyermek 3,7, míg a legtöbb időt felhasználó gyermek 17,6 perc alatt hajtotta végre a képmegnevezéseket. Ahogy a 4. ábra is mutatja, az elmondásonkénti átlagidő a kontrollcsoportban a sztenderd eredményekhez hasonlóan csökkenő, míg a 7 éves tanulásban

akadályozott gyermekek esetében növekvő, a 10 évesek csoportjában csökkenő, majd növekvő tendenciát mutat. A tanulásban akadályozott gyermekek közül 38 fő mutatott javulót, 19 fő részben javuló tendenciát, míg a kontrollcsoport tagjai között 54 fő az elvárható javulót, 17 fő részben javuló tendenciát mutatott.

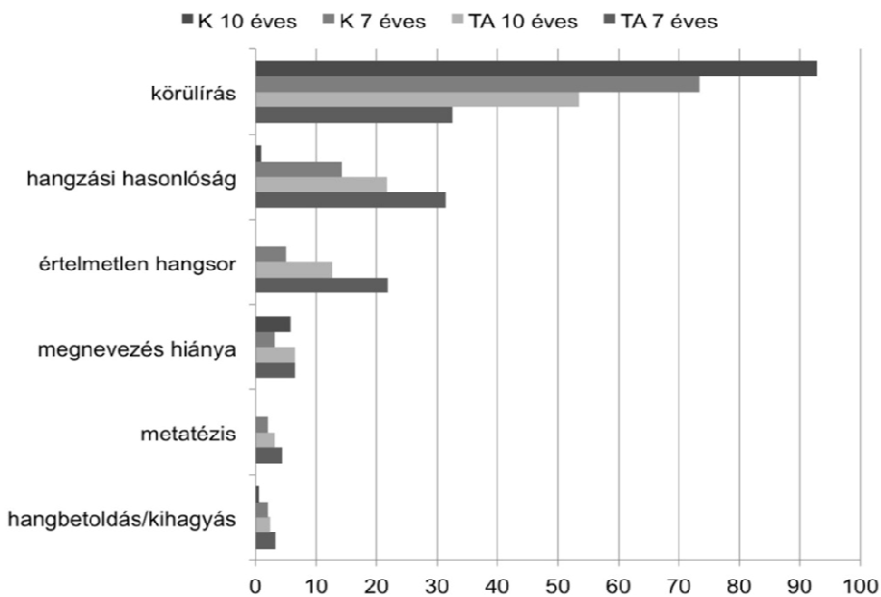

4. ábra. Összesített időeredmények sorozatonként (másodpercben)

Ahogy az 5. ábra is szemlélteti, a szótanulás vizsgálata során a jellemző hibák közül a leggyakrabban a megnevezés hiánya, a főfogalmon belüli tévesztések – képsorozaton kívüli/belüli szóval való cserélés –, illetve a felejtés fordult elő vizsgált csoporttól függetlenül. A főfogalmon belüli tévesztések esetében látható, hogy a tanulásban akadályozott gyermekekre nagyobb arányban 10 éves korban voltak ezek jellemzők. A meg nem nevezett képek 7 éves korban leggyakrabban a *kucsma*, *vész*, *makk*, *kasza*, míg 10 éves korban a *petróleumlámpa*, *kökörcsin*, *karaván* és *lampion* voltak. A 'főfogalmon belüli tévesztés egy képsorozaton kívüli szóval' hiba leggyakrabban a *szegfű*, *vész*, *zsinór* és *kancsó* helyetti megnevezéseket érintette, mint *rózsa*, *fűrő*, *zsinór*, *cérma*, *kötél* és *váza*, *üveg*, *korsó*. A képsorozaton belüli hibázás jellemzően a *makk-mogyoró*, *gereblye-kasza*, *kancsó-köcsög*, *kaméleon-gyík*, *málna-szeder* és *pipacs-pitypang* megnevezéseket érintette. A hibatípusok közül legkisebb arányban a pragmatikai hibázások, szótorzítás és kontamináció fordult elő.

5. ábra. A hibák típusainak eloszlása a szótanulásban (százalékban)

6. ábra. A hibák típusainak eloszlása a szóaktiválásban (százalékban)

Amint a 6. ábrán látható, a csoportszinten regisztrált hibák típusaiban megfigyelhetők bizonyos jellegzetességek a szókincsaktiválás vizsgálatában is. A hibázásokra jellemző, hogy a megnevezés helyett elhangzó körülírások aránya a legmagasabb minden vizs-

gált gyermekcsoportban, ezt követik a hasonló hangzású szavak, illetve az értelmetlen hangsorok, majd amikor a gyermek meg sem kísérel a szó megnevezését. Az ötödik, lényegesen ritkábban előforduló hibatípus a metatézis. Továbbá egy-egy példa adódott a hangbetoldásra és kihagyásra is.

A szókincsvizsgálat részletes elemzése is azt mutatja, hogy a tanulásban akadályozott gyermekeknek és a kontrollcsoportba tartozóknak ugyanazon szavak bizonyultak nehezebben és könnyebben megnevezhetőnek. A célcsoportban nem volt minden gyermek által hibátlanul megnevezett szó, míg a kontrollcsoportban 13 darab (ebből 9 főnév és 4 ige). A legkönnyebben megnevezett szavak a következők voltak: *pók, vizsgál, dominó, kifli, fésű, lámpa, fényképez.*

A vizsgálat során voltak olyan szavak, amelyek csak a tanulásban akadályozottak számára jelentettek komolyabb problémát, ezek: *cél, súly, pincér, fazék, gyík, véd, sas, síp* és *tükör*. A legnehezebben megnevezett szavak is megegyeztek a vizsgált csoportokban. A tanulásban akadályozott gyermekek között a szavak közötti nehézségi sorrendben az alábbiak vezetnek: *gyűszű, WC-pumpa, fecskendő, gereblye, orrszarvú* főnevek, illetve *ültet, kalapál* igék.

A vizsgálatban szereplő főnevek fogalomkörökbe rendezhetők. A legkönnyebben és legnehezebben megnevezett szavak között számos egyezés volt tapasztalható (lásd *1. táblázat*). Legtöbb nehézséget minden csoportban a hangszerek, műszerek megnevezése okozta, közöttük legkönnyebbnek bizonyult a *dob*, míg legnehezebbnek a *cintányér* és *xilofon* szavak.

<i>Rangsor</i>	<i>Tanulásban akadályozott 7 éves</i>	<i>Tanulásban akadályozott 10 éves</i>	<i>kontroll 7 éves</i>	<i>kontroll 10 éves</i>
1.	hangszer	hangszer	műszer	műszer
2.	műszer	műszer, szabadidő és sport	állat, hangszer	hangszer
3.	szabadidő és sport	növény	növény	növény, ház és háztartás
4.	növény, ház és háztartás, állat	ház és háztartás	ház és háztartás	szabadidő és sport
5.	ruha	növény, ruha	szabadidő és sport	állat
6.	foglalkozás	állat	iskola	foglalkozás
7.	iskola	foglalkozás	foglalkozás	ruha
8.	étel	étel	étel, ruha	étel
9.		iskola		iskola

1. táblázat. A vizsgált fogalomkörök nehézségi rangsora csoportonként

A tanulásban akadályozott gyermekeknél jellemzően megjelentek a beszédképzési nehézségek is. Esetükben mindkét vizsgálóeljárásban gyakori volt a lassú, akadozó megnevezés, ami összefüggésben állhat a finommotoros koordináció zavarával, hiszen a hangképzés a beszédszervek összehangolt mozgásának eredménye. Erre utal, hogy a tanulás-

ban akadályozott gyermekeknek nagyobb arányban, míg a kontrollcsoportba tartozóknak kisebb arányban okozott nehézséget a szótanulás vizsgálatában a *karalábé*, *petróleumlámpa*, *pitypang*, *metszőolló* szavak, illetve a szóaktiválás vizsgálatában a *kulcscsomó*, *fecskendő*, *cintányér* szavak hibátlan kiejtése.

5. Következtetések

A sikeres iskolakezdés egyik feltétele, hogy a gyermek tiszta artikulációval, megfelelő szókinccsel rendelkezzen. Ezek fejlődési elmaradása nehezíti az olvasást, szövegértést, és ezáltal a tankönyvek nyelvezetének megértését is. MEIXNER (1989) értelmezésében a gyenge olvasás egyik oka, hogy kicsi a tanuló expresszív szókincese, és nehezkesebb a ritkábban használt szavak megértése, illetve lassabban sajátít el új szavakat. A szókincs nagysága általában pozitív összefüggésben van a szövegértés milyenségével. A gyermek szókincsének folyamatos bővülése sokféle tanulási előnnyel jár. A nagyobb szókészlet többféle változóval függ össze, és iskolás korban nagyon fontos forrása az olvasás. A még nem, vagy a dekódolás nehézségei miatt nem szívesen olvasó gyermek esetében ez a forrás a felolvasás. Ha a felolvasást megbeszélés követi, hatékonyabban érvényesül annak szókinccset bővítő hatása. A köznevelés időszaka alatt a gyermekek átlagosan napi 7 új szót sajátítanak el. Minden iskolai tantárgy esetében érvényes, hogy javasolt kevesebb új szót tanítani, de azokat minél több kontextusban bemutatni (NAGY 2005; Cs. CZACHESZ 2014).

Az empirikus adatok vizsgálati eredményeit összefoglalva és a hipotézisekre reagálva a következők jellemezhetők meg.

Az *első hipotézis*, amely szerint a tanulásban akadályozott gyermekek a kognitív területeken tapasztalható elmaradások miatt kisebb-nagyobb mértékű szótanulási és aktiválási problémával küzdenek, beigazolódott.

Csoportszinten a tanulásban akadályozott gyermekek jelentős mértékű szótanulási és aktiválási problémával küzdenek. Az eredmények a szókincsre vonatkozóan megfelelnek a témában korábban elvégzett vizsgálatok eredményeinek (MACHER 2007; MACHER 2013). A diagnosztizált tanulásban akadályozott gyermekek mindegyikénél tapasztalható a szótanulásnak és szókincs aktiválásának nehézsége, amely veszélyezteti az iskolai előmenetelt. A szótanulás folyamatában hibáik aránya magas szintet ér el, a szóaktiválásban teljesítményük kb. 6 éves elmaradást mutat. Ez az eredmény megfelel annak az általános tapasztalatnak, miszerint a tanulásban akadályozott gyermekek az elemi alapkészségek működésében többségi társaikhoz képest átlagosan 2–3 évnyi, de akár 5–7 évnyi fejlettségbeli elmaradást mutathatnak. A tanulásban akadályozott gyermekek szótanulási és szókincs aktiválási folyamatai jelentősen eltérnek a kontrollcsoportban résztvevő gyermekek teljesítményszintjétől. A fejlesztés szükségessége azonban mindkét vizsgált csoport esetében bizonyított. Az elmaradások mértéke mind csoportos, mind pedig egyénre szabott fejlesztő tevékenységek kivitelezését indokolja. Amennyiben ez nem történik meg, az alapvető kultúrtechnikák elsajátításának sikertelensége várható.

A *második hipotézis*nek megfelelően a jelen kutatás adatai szerint a szótanulás és a mentális lexikon aktiválásának minősége között szorosabb együttjárás bizonyítható

a tanulásban akadályozott gyermekek körében a kontrollcsoporthoz képest. Feltételezhető, hogy a gyengébb kognitív képességek ilyen módon tudják az új szavak elsajátítását és későbbi felidézését – még ha alacsony szinten is – biztosítani.

A *harmadik hipotézis* szintén megerősítést nyert. Jelentős individuális különbségek mellett ugyanazoknak a jellegzetes hibáknak a megjelenése volt található a vizsgált csoportokban. Mind a szótanulás, mind a szóaktiválás vizsgálata során lejegyzett hibatípusok közül a válaszcsoport hiánya, illetve a felejtés jellemzőbb volt a tanulásban akadályozott gyermekekre. Ez jelzi, hogy többszöri ismétlés ellenére sem képes előhívni szókinccséből a gyermek a kívánt szót, továbbá, hogy az intellektus állapotának megfelelően a munkamemória és figyelem működése érintett lehet. A főfogalmon belüli tévesztések a leegyszerűsített nyelvhasználatra utaló hibafajták, a kognitív képességek nehezített működésére hívják fel a figyelmet, mint a megtapadás egyszerűsítő megnevezésénél. A körülírás, használatvaló definiálás szintén a differenciálatlan nyelvhasználatból ered, alkalmazása arra utal, hogy a fogalom önmagában még nem, csak a hozzá kötődő cselekvés felidézése révén nyer értelmet. A szavak körülírása során gyakran a tárgy funkciójához, avagy egy eseményhez kapcsolva próbálja felidézni a gyermek a konkrét szót. A hangzási hasonlóság szerinti tévesztés az észlelés elégtelen működésére hívja fel a figyelmet, a hibás hallási differenciálás, a hangsorra való pontatlan visszaemlékezés előfordulására. A várt és elhangzott szavak szótagszáma ilyenkor majdnem minden esetben megegyezett, az esetek többségében a magánhangzók is. Minden vizsgált csoportban jellegzetes volt az első hang, szótag nyújtása, ismétlése is a kép felismerését követően.

A vizsgálati eredmények megerősítették azt a tényt, hogy az iskolába lépést megelőzően elengedhetetlen egy alaposan előkészített, komplex kommunikációs fejlesztés, amely az írott nyelv elsajátításának előkészítését célozza meg. A nehezen tanuló gyermekek gyakran a kommunikációnak az iskolában elvárt, illetve a gyermek által alkalmazott szintje közti eltérés miatt küzdenek nehézségekkel.

A vizsgált célcsoportokban kirajzolódott kép a fejlődés üteméről arra hívhatja fel a figyelmet, hogy *megfontolandó a más típusú terhelésen és a tapasztalatokon alapuló iskolai tananyagelsajátítás, továbbá a tanulás szervezési módok széles skálájának – differenciálásra épülő – használata*. Ez utóbbit indokolja az elvégzett vizsgálat azon eredménye is, amely rámutat a tanulásban akadályozott gyermekcsoportok heterogenitására a szótanulás és szóaktiválás minőségében. Az eddigieknél fokozottabb mértékben kell hangsúlyt fektetni arra is, hogy a gyakorló szakemberek tájékozottak legyenek a szókinccsel összefüggő jelenségekről, figyelmüket érdemes az ezen a területen felmerülő problémákra felhívni, valamint ezek megoldásának lehetőségeivel megismertetni őket.

A vizsgálat során a szemlélet és fejlesztés szempontjából dinamikus, a kommunikációs kompetencia egyik befolyásolható területének bemutatására törekedtem. A vizsgált célcsoportban a tanulási képesség kihat a beszéd közlésének és befogadásának vonatkozásaiban, nehezítve a kommunikációt, továbbá egyre súlyosbítva a kognitív érintettséget. A vizsgálat fontos tanulsága, hogy a tanulási akadályozottság meglététől függetlenül valamennyi vizsgált csoportban található gyermekek, akiknek teljesítménye jóval elmarad az elvárható eredménytől.

Irodalomjegyzék

- BAUDISCH, W. (1985): *Deutschunterricht in der Hilfsschule*. Volk und Wissen, Berlin.
- BÜKY B. (1984): Az anyanyelvi képességek fejlettsége és továbbfejlesztése életkoronként. In: BÜKY B. – EGYED A. – PLÉH Cs. (szerk.): *Nyelvi képességek – Fogalomkincs – Megértés*. Tankönyvkiadó, Budapest, 3–122.
- CS. CZACHESZ E. (2014): A szókincs és az olvasás kapcsolata az iskoláskor előtt. In: *Könyv és Nevelés*, XVI./2. 64–72.
- EYSENCK, M. W. – KEANE, M. T. (2003): *Kognitív pszichológia*. Hallgatói kézikönyv. Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 11–45; 313–433.
- GÓSY M. (2000): *A hallástól a tanuláshig*. Nikol, Budapest.
- GÓSY M. (2005): *Pszicholingvisztika*. Osiris Kiadó, Budapest.
- ILLYÉS S. (1967): *Tanulmányok az értelmi fogyatékosok nevelés- és oktatáslelektanából*. Főiskolai Jegyzet. Tankönyvkiadó, Budapest.
- KUNCZ E. (2007): *A Meixner-féle szókincs-, szótanulás-vizsgálat bemuattása, alkalmazásának lehetőségei*. Szakszolgálati Füzetek. Fogyatékos Gyermekek, Tanulók Felzárkóztatásáért Országos Közalapítvány, Budapest.
- LÓRIK J. – AJTONY P. – PALOTÁS G. – PLÉH Cs. (1997): *Az aktív szókincs vizsgálata* (LAPP 3–8). Kézirat, Budapest.
- LUKÁCS Á. (2014): Szótanulás. In: PLÉH Cs. – LUKÁCS Á. (szerk.): *Pszicholingvisztika 1–2*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 521–550.
- LUKÁCS Á. – PLÉH Cs. – KAS B. – THUMA O. (2014): A szavak mentális reprezentációja és az alaktani feldolgozás. In: PLÉH Cs. – LUKÁCS Á. (szerk.): *Pszicholingvisztika 1–2*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 167–250.
- MACHER M. (2007): Tanulásban akadályozott gyermekek aktív szókincsének vizsgálata. In: GÓSY M. (szerk.): *Beszédkutató 2007*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 142–151.
- MACHER M. (2013): *Beszédpercepció és szóaktiválási folyamatok elemzése tanulásban akadályozott gyermekeknél*. Doktori Disszertáció. ELTE BTK, Budapest.
<http://doktori.btk.elte.hu/lingv/machermonika/diss.pdf> (Letöltés ideje: 2015. január 19.)
- MEIXNER I. (1989): *Útmutató a szókincspróba alkalmazásához*. Kézirat, Budapest.
- MERCER, C. D. – MERCER, A. R. (2005): *Teaching students with learning problems*. Prentice-Hall, Upper Saddle River, New Jersey.
- NAGY, W. E. (2005): Why vocabulary instruction needs to be long-term and comprehensive. In: HIEBERT E. H. – KAMIL, M. L. (szerk.) *Teaching and learning: bringing research to practice*. Lawrence Erlbaum, Mahwah, New York, 22–44.
- PLÉH Cs. (1989): *A beszédmegértés és beszédprodukción pszichológiája*. Szöveggyűjtemény. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.
- PLÉH Cs. (2003): Kritikus periódusok a nyelv elsajátításában. In: OSVÁT A. – SZARKA L. (szerk.): *Anyanyelv, oktatás – közösségi nyelvhasználat. Újratanítható-e a kisebbségek anyanyelve a magyarországi nemzetiségi iskolákban?* Gondolat Kiadói Kör. MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 26–42.
- VARGHA F. S. (2010) *A lexikális hozzáférés útjai az első és a második nyelv esetében*. Doktori Disszertáció. ELTE BTK, Budapest.
http://frufu.web.elte.hu/disszertacio/VarghaFru_PhDdissz_honlapra_nagy.pdf
(Letöltés ideje: 2015. június 19.)

Tanulásban akadályozott és többségi tanulók induktív gondolkodása fejlettségének összevetése a Rasch-modell felhasználásával

SZABÓ DÓRA FANNI

szabodorafanni@edu.u-szeged.hu

Absztrakt

Az oktatási kutatások terjedése és az együttnevelési törekvések kiterjesztése során mind gyakrabban merül fel az igény a tanulásban akadályozott és többségi diákok tudásának közös skálán való kifejezésére. Az összehasonlítás alapjául szolgáló eszközök kidolgozása elsődleges az általánosítható eredmények levonása szempontjából.

Célom egy olyan online mérőeszköz kifejlesztése és alkalmazhatóságának vizsgálata volt, amely alkalmas az 5. és 7. évfolyamos tanulásban akadályozott és többségi tanulók induktív gondolkodása fejlettségének vizsgálatára egyaránt. Az eredmények elemzésekor valószínűségi tesztelméleti módszereket használtam fel. A skálázáskor az egyparaméteres, dichotóm adatokkal számoló Rasch-modellre támaszkodtam.

Kulcsszavak: többségi és tanulásban akadályozott tanulók, induktív gondolkodás, IRT, Rasch-modell

---

1. Bevezetés

Hazánkban a 90-es évek elején merült fel az igény a gondolkodási képességek mérésére alkalmas eszközök kifejlesztésére és a tanulók fejlettségi szintjének feltérképezésére. Már ekkor sor került az induktív gondolkodás fejlődésének országos reprezentatív mintán való keresztmetszeti felmérésére. Az elindult kutatások eredményei rámutattak a tanulók képességfejlettségének sokféleségére, az azonos életkorú többségi tanulók között kimutatható sokéves fejlettségbeli különbségekre (CSAPÓ – MOLNÁR 2012). Ezzel egyidőben a gyógypedagógia hazai fejlődésének következtében, a tanulási problémával küzdő tanulók többségi iskolákba való integrálása is megindult. A képességkutatások terjedése, az együttnevelési törekvések megvalósítása és kiterjesztése során mind gyakrabban merül fel az igény a diákok tudásának közös skálán való kifejezésére, eredményeik összevethetőségére.

Hazánkban kevésbé kutatott terület a tanulásban akadályozott és többségi gyermekek készség- és képességfejlettségének összehasonlítása. Kevés a témában rendelkezésre álló empirikus tapasztalat. Ezek szaporítása szükségszerű, hiszen a tanulók integráció-

ja a többségi és speciális tantervű iskolák számára is kérdéseket vet fel. A kutatás ennek a témakörnek a tapasztalatait kívánja bővíteni, s a nemzetközi trendnek megfelelő törekvéshez csatlakozni, amely további kapcsolatot teremt a többségi pedagógia és a gyógy-pedagógia között.

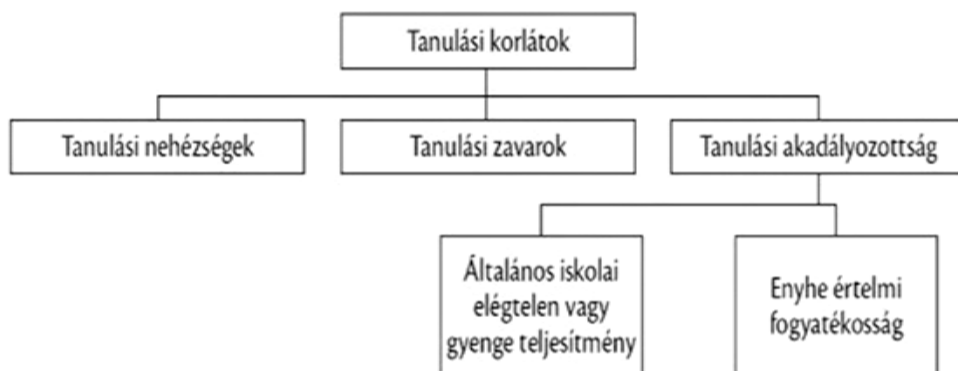
Vizsgálatom a tanulásban akadályozott tanulók online tesztelési lehetőségeiről eddig meglevő tapasztalatok bővítéséhez is hozzájárulni kíván, hiszen a számítástechnika rohamos fejlődése és elterjedése következtében a hagyományos papír-ceruza alapú tesztek helyét fokozatosan felváltják a számítógép alapú mérések (MOLNÁR 2011b). Hiszen napjaink pedagógiai és pszichológiai kutatásainak egyik legdinamikusabban fejlődő területe a technológia alapú mérés-értékelés egyre inkább előtérbe kerül (CSAPÓ – AINLEY – BENNETT-LATOUR – LAW 2012).

2. Tanulásban akadályozott és többségi tanulók mérés-értékelésének lehetőségei

Tanulási akadályozottság

A gyógypedagógiában jelenlevő folyamatos fejlődés következtében a terminológia és a klasszifikációs rendszer nem egységes. Felfedezhető a törekvés a fogalmi keretek behatárolására és egységesítésére, azonban előfordulnak átmenetek és egyezötlenések, mind a szakterminológiában, mind pedig az oktatáspolitikában fellelhető fogalmi keretek esetében is. Ennek következtében szükségszerű a tanulási akadályozottság, mint központi fogalom tisztázása.

A gyógypedagógia tudományágát érintő fejlődés során, a kilencvenes évek végén jelent meg hazánkban a tanulási korlátok (tanulási nehézségek) gyűjtőfogalom (MESTERHÁZI 1998), melybe a hazai gyógypedagógiai szakirodalom alkategóriaként sorolja a tanulási gyengeséget, a tanulási zavart, valamint a tanulási akadályozottságot (1. ábra).

1. ábra. Tanulási korlátok típusai (GAÁL 2000: 434)

Az alkategóriákat a tanulás terén mutatkozó problémák súlyossága és befolyásolhatósága alapján osztályozza a gyűjtőfogalom. A tanulásban akadályozott gyermekek azok, akik több képességterületet érintő, súlyos és tartós tanulási problémával állnak szemben. MESTERHÁZI (2001) definíciója alapján tanulásban akadályozottak azok a gyermekek és fiatalok, akik tartósan és feltűnően nehezen tanulnak a tanulási képesség fejlődési zavara következtében. Ezt a fogalmat alkalmazzuk a főként kognitív területeken, általánosan gyenge tanulmányi teljesítményt nyújtó gyermekek, vagyis a nehezen tanulók csoportjának, valamint a *Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság* által enyhén értelmi fogyatékos tanulónak minősített gyermekek esetében is. A háttérben meghúzódó okok nem általánosíthatóak, sokrétűek, ezért egyénre szabott diagnosztikus eljárásra és diagnózisra van szükség az ilyen típusú fejlődésbeli elmaradás megállapítására. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulókra jellemző a kognitív funkciók többségi tanulóhoz viszonyított lassú fejlődése és az 50–69 közötti IQ (MESTERHÁZI – GEREBENNÉ 1998). Kutatásomban a tanulási akadályozottság fogalmát a fent említett GAÁL (2000) féle csoportosítás alapján alkalmazom.

Tanulásban akadályozott gyermekek mérés-értékelésének lehetőségei

A tanulásban akadályozott tanulók mérés-értékelésének esetében a fejlettségi szint feltárására és a kategorizálására irányuló diagnosztikus eszközök és vizsgáló eljárások állnak rendelkezésre, amelyek a tanulók állapotának széleskörű leírására, a fejlesztési irányok kijelölésére is alkalmasak. A többségi gyermekek gondolkodási mechanizmusait feltáró kutatások általában nem terjednek ki ezekre a diákokra, mivel nehézkes a megbízható, objektív és valid eszközök biztosítása, ha a felmérni kívánt populáció képességfejlettsége túlságosan is széles spektrumon szóródik. Napjainkban egyre több tanulmány foglalkozik a tanulásban akadályozott tanulók mérés-értékelésével és ennek akadálymentesítési lehetőségeivel. Ugyanis az állapot jellemzőinek ismeretében a mérés eredményességét elősegítő lépések tehetők.

Egy, a tanulók diagnosztikus értékelésére alkalmas feladatbank kiépítésére irányuló, a *Szegedi Tudományegyetem Oktatáselméleti Kutatócsoportja* által végzett (TÁMOP-3.1.9-11/1-2012-0001 „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című program) projektben, külön munkacsoport foglalkozott a sajátos nevelési igényű tanulók mérésével és online tesztelhetőségének lehetőségeivel. A projekt során egy, a tanulók felmérésének akadálymentesítésére hivatott szempontrendszert dolgoztak ki, amelyet az általam kivitelezett kutatásban is felhasználtam. A javaslatok időbeli engedelményekre, a feladatok vizuális megjelenítésére, az instrukciók egyszerűsítésére és értelmezhetőbbé tételére, segédeszközök használatára, a mindinkább zárt feladattípusok alkalmazására tértek ki, továbbá kiemelték az alacsony gondolkodási és műveleti szinten megvalósuló feladatok alkalmazásának szükségességét (D. MOLNÁR 2010).

Tanulásban akadályozott és többségi tanulók összehasonlítása

A hazai kutatók igen szűk köre foglalkozik a tanulásban akadályozott és többségi gyermekek fejlettségének összehasonlításával. A kutatások egy része affektív területek feltárását tűzte ki célul, míg másik része a személyiség bizonyos kognitív összetevőit vizsgálta. A mennyiségi korlátok következtében csak a témával foglalkozó legfontosabb kutatásokat és azok kiemelendő eredményeit sorolom fel.

Egy, a tanulási motivációt vizsgáló kutatás (JÓZSA – FAZEKASNÉ 2007) eredményei rámutattak, hogy a tanulásban akadályozott gyermekek motivációja folyamatosan csökken az iskolai évek alatt, azonban korán sem olyan erőteljes mértékben, mint többségi társaik esetében. Kiderült az is, hogy az elsajátítási motívum esetében az atipikus gyermekek motívumfejlődése a többségi tanulók motívumcsökkenésével ellentétes irányú, egyértelműen pozitív jelenség. A szerzők valószínűsítik, hogy a speciális tantervű iskolák munkájának is szerepe van a kedvező alakulásban. Ezt támasztja alá egy másik, a matematikai attitűdöket vizsgáló kutatás során kapott eredmény, amely megállapításai szerint az integráció negatívan hat az attitűdre (JÓZSA 2009), hiszen az integráltan oktatott tanulók matematikai attitűdje jelentősen elmaradt a szegregált intézményben oktatott tanulóképtől. Az olvasás iránti motiváltság esetében azonban nem találtak szignifikáns különbséget az integrált és szegregált formában oktatott tanulók között (JÓZSA – FAZEKASNÉ 2008). Összességében elmondható, hogy a tanulásban akadályozott gyermekek esetében a motívumok rendszere sajátos mechanizmussal funkcionál, valószínűleg a meglassult értelmi fejlődés és az erőteljes emocionális szabályzás következtében (JÓZSA – FAZEKASNÉ 2007).

RIESZ (2006) érzelmi képességekre vonatkozó vizsgálatának eredményei alapján megállapításra került, hogy míg a tanulásban akadályozott gyermekek főként a pillanatnyi szituációkra reagálnak és önmagukra ható érzelmeket neveznek meg, valamint intenzívebben is élék át a szituációkat, addig a többségi tanulók inkább a következményeket veszik figyelembe és a másokra irányuló érzelmeket nevezik meg, valamint jellemzőek rájuk az árnyaltabb megnyilvánulások.

A DIFER Programcsomag alkalmazhatóságára fókuszáló vizsgálat (JÓZSA – FAZEKASNÉ 2006a, 2006b) feltárta a tanulásban akadályozott gyermekek elemi alapkészségeinek fejlettségét a kognitív területekre fókuszálva. Az eredmények összegzésekképpen elmondható, hogy a feltételezésnek megfelelően a tanulásban akadályozott gyermekek fejlődése lassúbb és időben széthúzottabb többségi társaikhoz képest. Ezt támasztja alá, hogy az összesített, jelenleg a szocialitás kihagyásával származtatott mutató a DIFER-index alapján átlagosan 4–6 évfolyamnyi megkésetttség mutatható ki, ami életkor alapján 5–7 évnyi késést jelent. Az eredmények azt is kimutatták, hogy míg a tanulásban akadályozott tanulók esetében 3–8. osztály között mutatkozik intenzív fejlődés, addig az átlagos képességű gyermekek a középsőcsoporttól első osztályos korukig mutatnak intenzivitást a fejlődési folyamatban.

Egy, az olvasásképesség fejlődésével kapcsolatos empirikus kutatás keretében vizsgálták a tanulásban akadályozott és a többségi gyermekek beszédhanghallás fejlődését (FAZEKASNÉ 2008) és annak összefüggését a beszédhibával (JÓZSA – FAZEKASNÉ 2009; 2012). Kitértek a szóolvasó készség (PAPP – ILYÉS 2008) és a szövegértés fejlődésének

(PAPP – SZABÓNÉ 2008) elemzésére, valamint az olvasásképesség fejlődését befolyásoló szocio-kulturális tényezők szerepét is tanulmányozták. Kiderült, hogy a tanulásban akadályozott gyermekek beszédhanghallása, olvasáskészsége és a szövegértése is egyéni különbségekkel ugyan, de megkétszerezte a többségi tanulókhoz mérten (JÓZSA – FAZEKASNÉ 2009). A tanulásban akadályozott tanulók fejlődési fáziskésése a többségi tanulókhoz mérten átlagosan 4–6 évnyi. Igazolást nyert az is, hogy a beszédhanghallás fejlettségének szerepe van az olvasásképesség fejlődésében, ezért az olvasástanítás során szükség van a készség fejlettségének a felmérésére és az ehhez mért fejlesztésre is nagy hangsúlyt kell fektetni. (JÓZSA – FAZEKASNÉ 2012).

A matematikai készségek, képességek és attitűdök vizsgálatok a számsorozat, a számírás, az alapművelet végzés százas számkörben, a mértékváltás és az arányszámítás területeinek analizálásán keresztül felderítették a matematikai alapkészségek fejlettségét (JÓZSA – SZABÓNÉ 2009). Több kutatás kitért a matematikai szöveges feladatok megoldásának jellemzőire (JÓZSA – KELEMEN 2009; KELEMEN 2010), valamint arra, hogy a szocio-kulturális tényezőknek és az intelligenciának milyen szerepe van a matematikai készségek fejlődésében tanulásban akadályozott és többségi gyermekek körében (FEJES – SZABÓNÉ 2009). ZENTAI és FAZEKASNÉ (2013) pedig a rendszerező képesség fejlődését vetette össze a két populációban. KELEMEN (2010) kutatása alapján a tanulásban akadályozott gyermekek esetében átlagosan négyévnnyi késés volt kimutatható a többségi tanulók fejlődéséhez mérten. A fejlődésbeli változások időben máskor történnek meg. A tanulásban akadályozott gyermekek képességének fejlettsége még 7. osztályban sem érte el a többségi tanulók 3. osztályos átlagát.

Egy másik kutatás (KASIK – LESZNYÁK – MÁTÉNÉ – TÓTHNÉ 2012), a szociális problémamegoldó gondolkodásra helyezte a hangsúlyt. A problémamegoldó gondolkodás részeként értelmezett szociális problémamegoldó gondolkodás vizsgálatának legfőbb célja az volt, hogy tesztelje az adaptált, átalakított SPSI-R (SPSI-R=Social Problem Solving Inventory-Revised) kérdőívet és magát a vizsgálati eljárást. A kismintás vizsgálat adatai és a kapott reliabilitás értékek azt mutatják, hogy hatékony mérőeszköz kifejlesztésére került sor, mely alkalmas a többségi és tanulásban akadályozott tanulók vizsgálatára egyaránt.

Összegzésként elmondható, hogy a felsorolt kutatásokban a tanulási akadályozottság fogalom használata nem mondható teljes mértékben egységesnek, azonban több helyütt mutatnak egyezőséget, valamint a minta leíró jellemzése és összetétele is hasonló, így nagy valószínűséggel sorolhatóak egységbe. Ezt támasztja alá az is, hogy a kutatások nagy részét egy olyan szűk kutatói réteg végzi, akiknek közeli tudományos kapcsolata alátámaszthatja azt a feltételezést, miszerint az adott fogalmi kereteket nagy valószínűséggel ugyanúgy értelmezik és egységesen alkalmazzák.

A vizsgálatok kutatási céljainak elemzése alapján elmondható, hogy többször maga a vizsgálati eljárás tesztelése a cél, és a jól mérő eszközök pontosítása a feladat, ugyanakkor az attitűdök, készségek és képességek fejlettségének vizsgálata is megjelenik ezekben a kutatásokban. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a szakirodalmi feltételezések nagyrészt igazolást nyertek. A tanulásban akadályozott gyermekek fejlődésének meglassúbbodott, a többségi tanulóktól való több évnyi eltérése kimutatható.

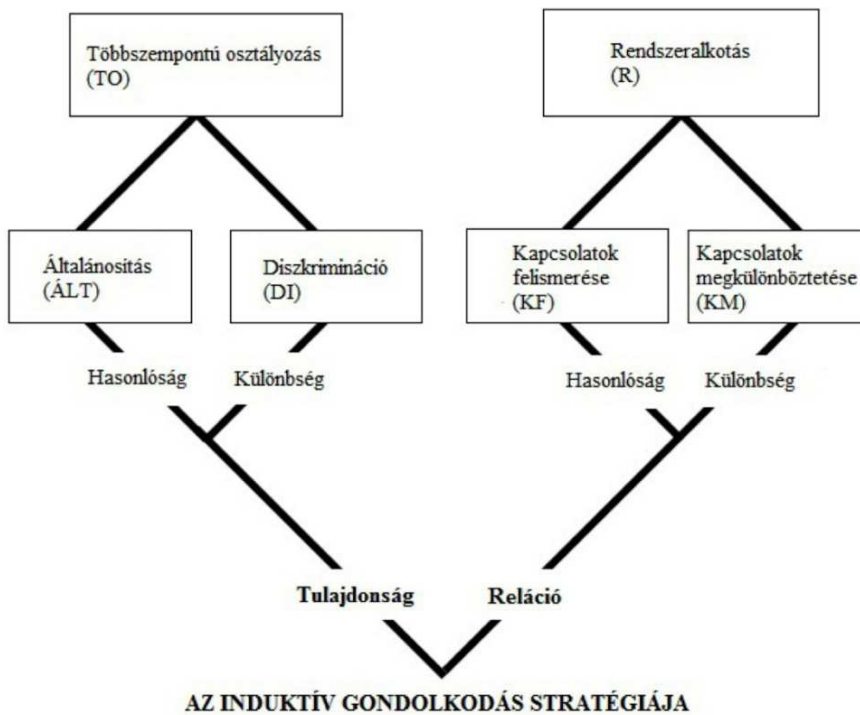
3. Az induktív gondolkodás értelmezése és értékelése

Az induktív gondolkodás az egyik leggyakrabban vizsgált képesség, így szakirodalma szerteágazó és bőséges. A kiemelkedő elméleti eredményeket és kutatási előzményeket CSAPÓ (1994; 1998) több hazai tanulmányában rendszerezi, ezáltal a korábbi fontosabb forrásokról egységbe szedett információkat kaphatunk. A fejlesztési lehetőségekről és egyéb pedagógia szempontú eredményekről összegzően ír KLAUER (1996) is.

Az induktív gondolkodás fejlettségének hazai országos mintán végzett felmérése és több vizsgálat kivitelezése is megtörtént, mely kutatások eredményeiről több helyütt ír CSAPÓ (pl. 1994; 1998; 2002; 2003), valamint MOLNÁR és CSAPÓ (2011). Továbbá más képességterületekhez való kapcsolódásáról és háttértényezőkkel való összefüggéséről is sok információt feltártak már és hazai fejlesztőprogramok is kialakításra kerültek (pl. BENKŐ 2000; MOLNÁR 2006; 2008; 2009; 2011a; PÁSZTOR 2014).

Ezért ehelyütt az elméleti háttér, a hazai vizsgálatok és fejlesztőkísérletek ismertetésére nem térek ki, azonban a vizsgálat során felhasznált, KLAUER (1989) által kidolgozott paradigmatis modellt rövid bemutatására sor kerül. Részletes ismertetése az előbbi forrásokban megtalálható (pl. MOLNÁR 2006).

Az induktív gondolkodás modellje

2. ábra. Az induktív gondolkodás műveleteinek rendszere (KLAUER 1989: 19 nyomán)

Az induktív gondolkodás elemeit, azok kapcsolódási pontjait és a vizsgálatára alkalmas tartalmi egységeit is jól behatároló, következetes modellt KLAUER (1989) dolgozott ki. Ebben a modellben az alapstruktúrák olyan egyértelműen körülhatároltak, hogy fejlesztőprogramok is építhetők rá (pl. KLAUER 1989; 1990; 1991; 1993). KLAUER meghatározása alapján „az induktív gondolkodás szabályszerűségek és rendellenességek megtalálását jelenti, mégpedig úgy, hogy tulajdonságokat és relációkat (viszonyokat) összehasonlítva hasonlóságokat, különbségeket, valamint együttesen megjelenő hasonlóságokat és különbségeket ismerünk fel” (1989 idézi CSAPÓ 1998: 256). A definíciójában meghatározott műveletek egymásra épülése és a kapcsolódása a 2. ábra alapján értelmezhető.

A kutatásban alapul vett klauer-i definícióban az induktív folyamatok két nagy területe értelmezhető: a tulajdonságokkal és a relációkkal kapcsolatos terület, amely szétágazik a hasonlóságok és különbségek felismerésére. A létrejövő kapcsolódási pontok alapján hat struktúra képezhető, amelyekhez több itemforma kapcsolódik (1. táblázat).

<i>Alapstruktúra</i>	<i>Itemforma</i>	<i>Tevékenység</i>
Általánosítás	Csoportalkotás	Ismertetőjegyek azonosságának felismerése
	Csoportok kiegészítése Azonosságok megtalálása	
Megkülönböztetés	Kakuktktojás megtalálása	Ismertetőjegyek különbözőségének felismerése
Többszemponstú osztályozás	4x4-es séma 6x6-os séma 9x9-es séma	Ismertetőjegyek azonosságának és különbözőségének felismerése
Kapcsolatok felismerése	Sorba rendezés Sor kiegészítése Egyszerű analógia	Relációk azonosságának felismerése
Kapcsolatok megkülönböztetése	Zavart sorozat	Relációk különbözőségének felismerése
Rendszeralkotás	Teljes analógiák	Relációk azonosságának és különbözőségének felismerése

1. táblázat. Az induktív gondolkodás kulcsfeladatai (MOLNÁR 2006: 70 nyomán)

4. A kutatás célja és felépítése, hipotézisek

Céloom egy olyan számítógép alapú mérőeszköz együttes kifejlesztése és alkalmazhatóságának kismintás vizsgálata, amely megfelelő az 5. és 7. osztályos tanulásban akadályozott és többségi tanulók induktív gondolkodás fejlettségének vizsgálatára egyaránt, és teret enged az eltérések azonosításának. A kismintás kutatással céloom, hogy a mérőeszközök optimalizálásához szükséges információkat gyűjtsék, egy későbbi nagyobb mintás vizsgálat kivitelezéséhez és általánosítható tendenciák feltárásához.

A képesség kiválasztásának egyik indoka, hogy az induktív gondolkodás az egyik leggyakrabban kutatott általános kognitív képesség. Ennek következtében stabil alapja a jelen összehasonlító kutatásnak. Jól feltárt területről van szó, mely mérésének kialakult hagyományai vannak. Struktúrájáról, mechanizmusairól számos adat áll rendelkezésre. A kiválasztás másik indoka, hogy e képesség jó indikátora az általános értelmi képességeknek, ezért vizsgálata mentén jelentős ismeretekre tehető szer a tanulásban akadályozott tanulók fejlettségéről, a többségi társaikkal való összehasonlítás tükrében.

A felmért évfolyamok kiválasztásakor a legutóbbi országos reprezentatív mintán történt felmérést vettem alapul (MOLNÁR – CSAPÓ 2011). Az eredmények rámutattak, hogy a 13 és fél éves korra, nagyjából a 7. évfolyamra tehető az induktív gondolkodás logisztikus görbéjének inflexiós pontja, tehát ekkor vált a fejlődés lassuló üteműre. Az azt megelőző időszakra egy relatív intenzív fejlődés jellemző, ezért az 5.-es és 7.-es tanulók kerültek a vizsgálat középpontjába.

A kutatási kérdések megválaszolására és a hipotézisek igazolására kialakított teszthez három, eltérő nehézségű diagnosztikus teszt alkotja. A rendszer megalkotását a célpopuláció adottsága indokolja, mivel egymástól igen eltérő fejlettségű tanulók összevetése a cél. A tesztek különálló egységekként is értelmezhetőek, de horgonyitemekkel összekötöttek, mely a valószínűségi tesztelméleti számításoknak köszönhetően lehetővé teszi az eredmények azonos skálán történő kifejezését. A feladatok tartalmi és formai összeállításában és a kitöltéshez kapcsolódó eljárás megalkotásában is kiemelt szerepet játszott a célpopuláció adottsága.

Jelen vizsgálat pilot kutatás jellege révén, a kutatás hipotéziseinek egy nagy csoportja a teszthez mért megbízhatóságára és a továbbfejlesztési lehetőségeire vonatkozott. Másik csoportja az eredményekre és azok értelmezési lehetőségeire fókuszált. A feltett kutatási kérdésekre az elméleti háttér alapján az alábbi hipotézisek fogalmaztam meg:

- 1) A tesztek megbízhatóságára és alkalmazhatóságára vonatkozó hipotézisek
  - a) Feltevésem szerint a tesztek klasszikus tesztelméleti reliabilitásmutatói (Cronbach-alfa) külön-külön is megfelelőek lesznek, és a minta specifikuma mellett is megbízhatóan becslik a tanulók induktív gondolkodásának fejlettségét.
  - b) Hipotézisem szerint az itemek egészét egy tesztként kezelve is megfelelő reliabilitású a kialakított együttes.
  - c) A kialakított teszthez mért itemeinek nehézsége alkalmas a diákok képességszintjének megbízható mérésére és közös képességskálán való kifejezésére.
- 2) Az induktív gondolkodás fejlettségére vonatkozó hipotézisek
  - d) Feltételezésem szerint a kutatásban résztvevő tanulók induktív gondolkodásának átlagos fejlettségi szintje a 7. évfolyamon magasabb minden rész minta esetében.
  - e) Feltételezhetően mindkét évfolyamon jellemző, hogy a többségi tanulók fejlettségi szintje magasabb a tanulásban akadályozott tanulókénál, és azok között is az integrált formában tanulóké magasabb a szegregált intézményben oktatott gyermekekénél.

5. A kutatás módszerei

A kutatásban résztvevők jellemzői

Az 5. és 7. évfolyamokra kiterjedő keresztmetszeti kutatásomban 119 tanulásban akadályozott gyermek és 152 többségi gyermek vett részt, összesen 271 tanuló. A kutatás céljainak megfelelően, a tanulásban akadályozott tanulók mintája integráló, többségi intézményben és speciális tantervű iskolában tanuló gyermekből állt. A tanulásban akadályozott diákok előszelektációja során a mintába kerülés kritériuma a *Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság* szakvéleményének alapján a tanuló intelligenciahányadosának mértéke volt. A vizsgálatba csak az enyhén értelmi fogyatékos diákok kerültek bevonásra, tekintettel a részminta feladatvégzési mechanizmusának specifikumára, az adatfelvétel platformjára, körülményeire és a kutatás jellegére. Az évfolyam és a tanulási akadályozottság szerinti részminták elemszámát szemlélteti a 2. táblázat. A minta mérete nem ad lehetőséget az eredmények általánosíthatóságára, de a kismintás kutatás céljainak eleget tesz.

<i>Minta</i>	<i>Évfolyam</i>		<i>Össz.:</i>
	<i>5.</i>	<i>7.</i>	
Integrált tan. ak. (30–30)	34	27	61
Szegregált tan. ak. (30–30)	36	22	58
Többségi (30–60)	68	84	152
<i>Össz.:</i>	138	133	271

Megjegyzés: A minta típusa utáni zárójelben szereplő számok a kutatás tervezési fázisában kalkulált szükséges mintaelemszámot jelzik, évfolyamonkénti bontásban.

2. táblázat. A tanulási akadályozottság és az évfolyam szerinti részminták elemszáma

A tanulók Csongrád megye három speciális tantervű, és öt többségi iskolájából kerültek ki. A tanulók mindegyike legalább heti 1 órában tanul informatikát. A teljes minta közel azonos arányban áll fiúkból (53,5%) és lányokból (46,5%). A részminták nemenkénti elemszámát és átlag életkorát a 3. táblázat tartalmazza. A közismert tendenciának megfelelően a tanulásban akadályozott gyermekekből álló csoport (integrált és szegregált együtt) életkora szignifikánsan magasabb, mint a többségi mintáé, az 5. ($|t| = 7,18$, $p < 0,001$) és a 7. ($|t| = 7,02$, $p < 0,001$) évfolyamon egyaránt.

Minta	Évfolyam				Össz.:	
	5.		7.		Nem fiú/lány	Életkor átlag (szórás)
	Nem fiú/lány	Életkor átlag (szórás)	Nem fiú/lány	Életkor átlag (szórás)		
Integrált tanulásban ak.	18/16	11,13 (0,7)	16/11	13,27 (0,6)	34/27	12,09 (1,3)
Szegregált tanulásban ak.	20/16	12,14 (1,0)	16/6	14,11 (0,7)	35/21	12,8 (1,3)
Többségi	34/34	10,71 (0,5)	41/43	12,75 (0,5)	75/77	11,84 (1,1)
Össz.: Nem/Életkor	72/66	11,17 (0,9)	73/60	13,06 (0,7)	145/126	12,09 (1,2)

3. táblázat. A részminták nemenkénti elemszáma, életkori átlaga és szórása

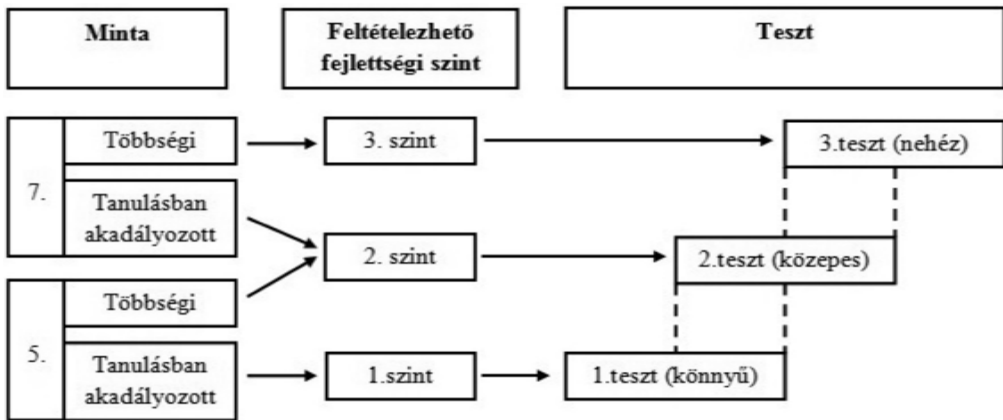
Az induktív gondolkodás vizsgálatára kialakított tesztegyüttes struktúrája, jellemzői

Az induktív gondolkodás fejlettségének felmérésekor egy, három eltérő nehézségű online tesztből álló mérőeszközegyüttes kifejlesztése volt a céлом. A mérőeszköz struktúráját a szakirodalmi háttér alapján arra a kiinduló feltevésre alapoztam, hogy a tanulásban akadályozott és a többségi tanulók képességei között több évnyi fejlettségbeli különbség van. Ennek megfelelően a keresztmetszeti kutatás bár két eltérő időpontban (5. és 7. évfolyam) gyűjt információt a diákok fejlettségéről, azonban az általam feltételezett eltérés szerint nagyjából 2–3 évnyi fejlettségbeli különbség következtében az 5. évfolyamos tanulásban akadályozott tanulói részminta fejlettségi szintje a többségi diákokénak megfelelő 3. osztályos felmérési időpontnak felelhet meg. Erre analóg módon építve feltételezem, hogy a 7. osztályosoké pedig az 5. évfolyamos többségi tanulóknak feleltethető meg. Ezen egyszerű feltételezés mentén alakítottam ki a tesztegyüttes struktúráját (3. ábra) és a mérés koncepcióját.

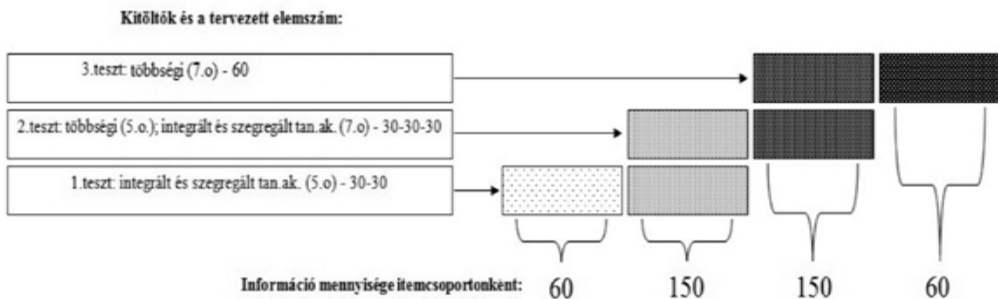
A koncepció alapján a felmérni kívánt tanulók feltételezhető fejlettségi szintje három eltérő szintbe sorolható, így ennek megfelelően három teszt kifejlesztésére került sor. Ugyanis az előbbi feltételezés gondolatmenetére alapozva feltételezhető, hogy az a teszt, amely alkalmas az 5.-es többségi tanulók képességfejlettségének megbízható becslésére, egyaránt alkalmas lehet a 7.-es tanulásban akadályozott tanulók fejlettségének becslésére is.

A három eltérő nehézségű teszt horgonyitemekkel összekötött a későbbi összeskálázhatóság érdekében. A 3. ábra szemlélteti a tesztek horgonyzásának módját is. A tesztek közül kettő nem tartalmaz közös elemeket, míg a középső teszt, az őket összekötő horgonytesztként funkcionál. A két diszjunkt teszt közül a nehezebbiket (továbbiakban *nehéz teszt*) a 7. osztályos többségi tanulók töltötték ki, a könnyebbeket (továbbiakban

könnyű teszt) az 5.-es tanulásban akadályozott gyermekek. Míg a középső (továbbiakban *magteszt*) az 5.-es többségi és a 7.-es tanulásban akadályozott diákokról gyűjtött információt. A kutatás tervezési fázisában évfolyamonként és mintatípusonként 30 főnyi mintaelemszámot tűztem ki célul, kivéve a 7.-es többségi tanulókból álló rész minta esetében, ahol az elérni kívánt mintaelemszámot a duplájára növeltem, hogy a nehéz tesztben szereplő itemek működéséről is legalább annyi információt nyerhessek, mint a könnyű teszt itemeiről. A részmintánkénti és az itemcsoportonkénti információ tervezett mennyiségét szemlélteti a 4. ábra.

3. ábra. A mérés koncepciója és a tesztek struktúrája

4. ábra. A begyűjtött információ tervezett mennyisége részmintánként és itemcsoportonként

A tesztek egyenként 36 dichotóm itemből állnak, amely lehetővé teszi, hogy a klauer-i (1989) rendszer hat alapstruktúrája azonos mennyiségű feladattal legyen lefedve, és hogy a magteszt két részre legyen bontható. A tesztek tehát hat részesztből épülnek fel, melyeket a KLAUER (1989) által kidolgozott definícióra alapoztam: általánosítás, megkülönböztetés, többszempon-tú osztályozás, kapcsolatok felismerése, kapcsolatok megkülönböztetése, rendszeralkotás. Az itemformák lefedettsége, valamint azok tesztbeli sorrendje minden esetben azonos (4. táblázat).

<i>ALAP- STRUKTÚRA</i>	<i>ITEMFORMA</i>	<i>KÖVETEL- MÉNY</i>	<i>FELADATTÍPUS</i>	<i>TESZTBELI HELY</i>
Ismertetőjegyek azonosságának felismerése				
Általánosítás	Csoportok kiegészítése	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	5–6.
	Azonosságok megtalálása	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	1–4.
Ismertetőjegyek különbözőségének meghatározása				
Megkülönböz- tetés	Kakuktktojás megtalálása	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	7–12.
Ismertetőjegyek azonosságának és különbözőségének felismerése				
Többszempon- tú osztályozás	4x4-es séma	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	31. 32. 34. 36.
	9x9-es séma	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	33. 35.
Relációk azonosságának felismerése				
Kapcsolatok felismerése	Sorba rakás	ráismerés	zárt végű, sorképzés	13–14.
	Sor kiegészíté- se	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	15–16.
	Egyszerű ana- lógia	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	17–18.
Relációk különbözőségének felismerése				
Kapcsolatok megkülönböz- tetése	Zavart sorozat	ráismerés	zárt végű, fele- letválasztás	25–30.
Relációk azonosságának és különbözőségének felismerése				
Rendszer- alkotás	Teljes analógia (2x2-es)	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	19. 20. 22. 23.
	Teljes analógia (3x3-as)	ráismerés	zárt végű, feleletválasztás	21. 24.

4. táblázat. A tesztek tartalom- és követelményrendszere

A tesztfejlesztés során a kiinduló pontot a közepes nehézségűnek tervezett magteszt adta, amely feladatait korábbi kutatásokban alkalmazott (MOLNÁR 2006; 2008; 2009) és PÁSZTOR (2014) által 3–5. évfolyamos tanulók részére továbbfejlesztett induktív gondolkodás mérő tesztből adaptáltam. Ebből a kutatásból rendelkezésre álló adatbázis lehetőséget adott, hogy a feladatok kiválasztásakor és nehézség szerinti elkülönítésekor statisztikai eszközöket alkalmazzak. A ConQuest program elemzéseinek segítségével először kiszűrtem a modellhez kevésbé illeszkedő (infit t értékek alapján) és az alacsony elkülönítésmutatóval rendelkező itemeket, majd az itemformánként csoportosított feladatokat

nehézségi index szerinti sorba rendeztem. A kiszűrt feladatok közül a magasabb indexűeket a nehezebb teszt horgonyitemei közé soroltam, az alacsonyabbak a könnyű tesztbe kerültek. Így a magteszt 36 adaptált feladata közül 18–18 db került horgonyként a két diszjunkt tesztbe és ezeket bővítettem tovább saját fejlesztésű feladataimmal (példa: 5. ábra), tesztenként 18 db-bal.

Melyik az a három alakzat, amelyekben van valami közös és különböznek a többitől?
Kattints rájuk!

Vissza   Tovább

Melyik zavaró alakzatot kell törölni, hogy helyes legyen a sor?
Kattints rá!

Vissza   Tovább

5. ábra. Mintafeladatok azonosságok megtalálására és zavart sorozatra (saját fejlesztésű itemek)

A tesztek kidolgozása során külön figyelmet fordítottam a tanulók állapotjellemzőire. A KLAUER (1989) által meghatározott ötféle tartalom közül alkalmazott figurális tartalom lehetővé teszi, hogy a feladatok nem verbális jellegűek legyenek, így kiküszöbölve, hogy a teszteredményekben a tanulók előzetes tudásának hatása erős szerepet játszhasson, mint például numerikus feladatok esetében a matematikai kompetencia. A hatás teljes kiküszöbölése lehetetlen, de minimalizálása kívánatos, főként a tanulásban akadályozott gyermekek esetében, mivel készségeik, képességeik fejlettsége negatívan befolyásolhatja az eredményeket. A figyelemkoncentrációs nehézségek kezelése érdekében minimalizáltam a tesztek hosszúságát és az olvasásra szánt szövegek mennyiségét. Kiemelt figyelmet fordítottam az utasítások betűtípusának és méretének kiválasztására, valamint bizonyos szavak kiemelésére. Emellett az olvasási nehézségek kiküszöbölését a feladatokhoz készített hangbemondás is segítette. A tesztek a *SZTE Oktatásméleti Kutatócsoportja* által kifejlesztett eDia (MOLNÁR 2015) online diagnosztikus tesztek menedzselésére alkalmas rendszer segítségével készültek. Elkészítésüket és az akadálymentesítési lépéseket a számítógépes környezet tette lehetővé.

A kutatás kivitelezésének körülményei

Az adatfelvétel 2014. március-áprilisában zajlott. A kutatásban résztvevő intézményekkel való egyeztetés után a tanulók szülői beleegyező nyilatkozat kitöltését követően vehettek részt a mérésben. A tesztfelvételnél minden esetben jelen voltam. A feladatok indítása előtt tájékoztatást kaptak a mérés céljáról, a teszt felépítéséről és a tesztkitöltés módjáról. A tanulók korábban hasonló teszttel és kezelő felülettel nem igazán dolgoztak, ezért a teszt éles feladatait megelőzte néhány gyakorló feladat. A tanulók segédeszközöket nem használhattak, a teszt kitöltésére egy tanórányi idő állt a rendelkezésükre.

Az elemzésekhez felhasznált módszerek

Az eredmények értelmezésekor a klasszikus tesztelméleti módszerekhez képest a tesztelméletek újabb generációját képező valószínűségi (probabilisztikus) tesztelméleti módszerek alkalmazására került sor. A modern tesztelmélet vagy Item Response Theory (IRT) az itemek tulajdonságait valószínűségelméleti eszközökkel jellemzi, amely merőben új lehetőségeket kínál a klasszikus, determinisztikus szemléletmódhoz viszonyítva. Lehetővé teszi, hogy „... a személy egy konkrét itemre adott helyes válaszána valószínűségét a személy képességparamétere és az item nehézségi szintje függvényében határozzák meg” (MOLNÁR 2013: 30). A számos valószínűségi tesztmodell közül, ahogyan sok más pedagógiai szempontú kutatásban, az egyparaméteres, dichotóm adatokkal számoló Rasch-modellre támaszkodtam, amely a tanulók képességei és az itemek nehézségi szintjei alapján közös skálára helyezi a személyeket és az itemeket (MOLNÁR 2013). Ez a logisztikus modell azon a feltételezésen alapul, hogy az adatok között valamiféle logikus hierarchia áll fenn: „a magasabb képességszintű személy nagyobb valószínűség mellett old

meg bármely típusú itemet, mint a többi személy, és hasonlóan egy item akkor nehezebb, mint a másik, ha bárki nagyobb valószínűséggel oldja meg a másik itemet, mint azt” (RASCH, 1960: 117, idézi MOLNÁR, 2013: 39–40).

Az eredmények összeskálázásánál a *Rasch-modellt* alkalmaztam. A személyekre és a csoportokra vonatkozó képességszintek meghatározásakor az induktív gondolkodás kompetenciaskála készítésére vonatkozó kutatásban (MOLNÁR – CSAPÓ 2011) is alkalmazott PV (*plausible values*), valamint az EAP (*expected a posteriori estimates*) számolási eljárásokat alkalmaztam.

6. A kutatás eredményei

A kialakított tesztesyűttes megbízhatósága

A tesztek reliabilitásának számszerű értéke több tényezőtől függ. A minta mérete és összetétele, az eredmények szórása és az itemek száma is befolyásolja mértékét. Az eredmények elemzésének első lépéseként külön-külön vizsgáltam a tesztek klasszikus tesztelméleti reliabilitásmutatóit (*5. táblázat*).

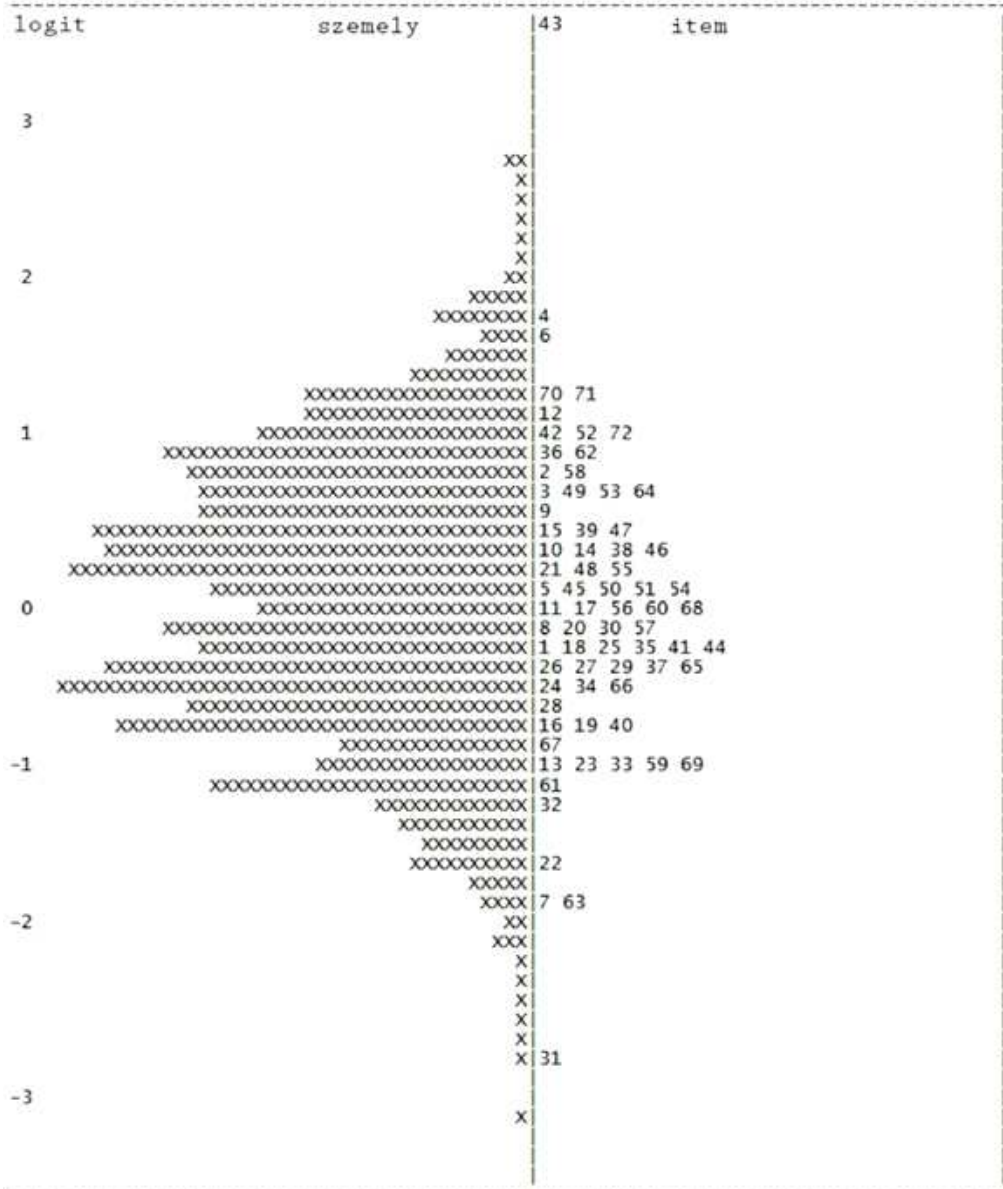
<i>Teszt</i>	<i>Minta elemszáma</i>	<i>Átlag</i>	<i>Szórás</i>	<i>Cronbach-α</i>
Nehéz teszt	84	55,3	17,6	0,83
Magteszt	117	55,6	17,9	0,84
Könnyű teszt	70	40,1	14,5	0,73

5. táblázat. A tesztek %p-ban kifejezett átlaga, szórása és Cronbach- α -ja

A legalacsonyabb 0,73-as Cronbach- α érték a tanulásban akadályozott diákok által kitöltött könnyű teszt esetében adódott. A két másik teszt reliabilitásmutatói magasabbak, mint 0,8. Kihangsúlyozandó, hogy mivel a vizsgálatban több teszt együttes alkalmazására került sor, ezek a mutatók nem értelmezhetőek a teljes mintára vonatkozóan, csupán viszonyítási alapul szolgálhatnak a modern tesztelmélet megbízhatósági mutatójához képest. A probabilisztikus tesztelmélet lehetővé teszi, hogy az itemek egészét az EAP/PV reliabilitásértékkel jellemezzük, mintha egy tesztről volna szó (MOLNÁR 2013). A reliabilitásmutató értéke a teljes tesztesyűttesre vonatkozóan 0,85, amely megfelelőnek tekinthető.

A tanulók képességparaméterét és az itemek nehézségi indexét közös logitskálán kifejező személy-/itemtérkép (*map of persons' ability/items' difficulty map*) elemzésével további információkra tehető szer a tesztesyűttes működésével kapcsolatban. A térkép nem határozza meg a képesség- és nehézségi szintek abszolút helyzetét, hanem relatív

távolságokat határoz meg a képességszintek és a nehézségi indexek közt, valamint azon belül. Ezáltal összehasonlíthatóvá válik a diákok képességszintje, az itemek 50%-os valószínűséggel történő megoldásához szükséges képességszinttel. A személy-/itemtérkép (6. ábra) alapján a 72 item alkalmas (constans érték: 0,028) a vizsgálatban résztvevő tanulók induktív gondolkodásának becslésére.

6. ábra. A 72 item nehézségi indexe a diákok képességszintjének függvényében
($x=0,4$ tanuló)

A nehézségi indexek $-2,77$ és $4,32$ logit között mozognak, de ahogyan a térkép alapján is látható, a pozitív szélsőértéket egy, a többitől nehezebb item adja (43. számú item). Ennek az itemnek a figyelmen kívül hagyásával a pozitív szélsőérték $1,77$ -re csökken. A tanulók képességparaméterei $-2,13$ és $1,98$ logit közé esnek ($M=0,27$; $SD=0,83$). Évfolymonkénti bontásban véve az 5.-esek átlaga $-0,07$ logit ($SD=0,84$), a 7.-eseké $0,13$ logit ($SD=0,83$).

A tesztek megbízhatóságára vonatkozó hipotézisek (1a; 1b) igazolásra kerültek, hiszen a megbízhatósági mutatókat tekintve mind külön-külön, mind pedig az itemhalmazt egyként kezelve megfelelőnek bizonyultak, alkalmasak a tanulásban akadályozott és többségi tanulók induktív gondolkodásának mérésére. A személy-/itemtérkép alapján kiderült, hogy (1c) a feltételezésnek megfelelően a feladatok tesztszinten jól működnek, tehát az itemek nehézsége illeszkedik a diákok képességszintjéhez.

Megállapítható, hogy az értékek megfelelőnek bizonyultak. A kifejlesztett tesztegyüttes komoly átstrukturálása, nagyobb változtatások kivitelezése nem feltétlenül szükséges. A reliabilitás növelése, a tesztegyüttes esetleges szélesebb életkori intervallum lefedésére mutató bővítése, vagy egy nagyobb minta képességszintjének feltárásakor számbavehető eltérések következtében az itemszintű mélyebb elemzés kívánatos a későbbi tesztfeljesztési irányok kijelöléséhez.

Az induktív gondolkodás fejlettsége

Az egyes csoportok átlagos képességszintjének összehasonlításához plauzibilis értéket, míg a tanulói szintű elemzésekhez az EAP, várható értékeken alapuló közelítés értéket alkalmaztam. Ennek oka, hogy a diszkrét képességszintekkel számoló eljárások valamely paraméter tekintetében mindig alul- vagy felülbecslik a várható értékeket, de az EAP és PV-k átlaga áll a legközelebb a megfelelő értékekhez egy generált adatbázis esetében. (MOLNÁR 2013)

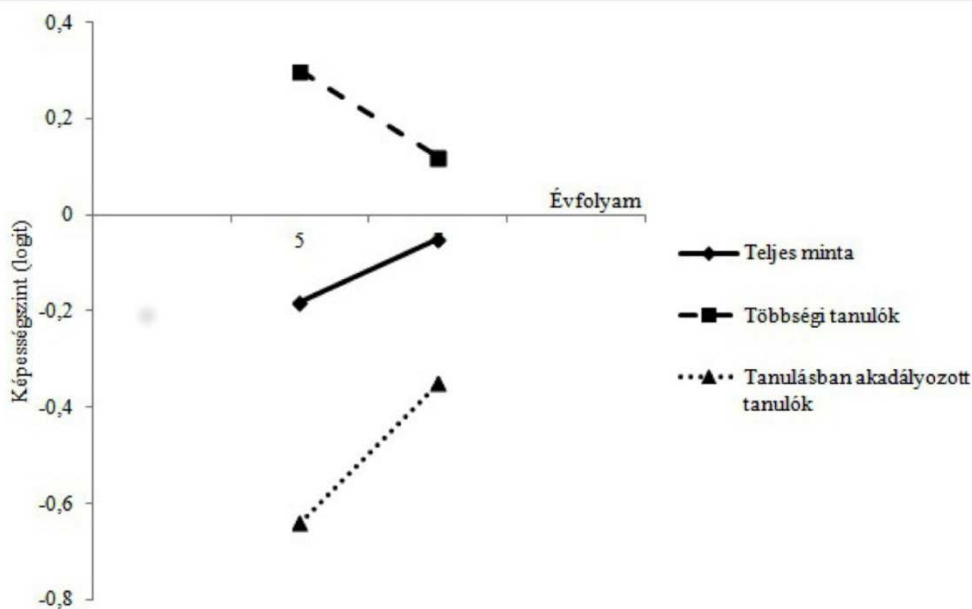
A teljes minta, valamint külön a többségi és a tanulásban akadályozott tanulók induktív gondolkodásának fejlettségét szemlélteti a 7. ábra. Az eredmények alapján a 7. évfolyamos diákok induktív gondolkodásának átlagos fejlettségi szintje magasabb az 5.-esekénél. A teljes mintában az 5.-esek átlaga $-0,18$ ($sd=0,73$), a 7.-eseké $-0,05$ ($sd=0,72$) logit.

A mintát két részre bontva a tanulásban akadályozott tanulók átlagos fejlettsége szintén magasabb a 7. évfolyamon. Az 5. évfolyamosok esetében $-0,64$ ($sd=0,62$), a 7. évfolyamon $-0,35$ ($sd=0,76$) az átlag.

Ugyanez a többségi minta esetében nem mondható el. A többségi tanulók esetében a várttól eltérő különbség áll fenn. Az 5. évfolyamos tanulók eredménye jobb, mint 7. évfolyamos tanulóké ($0,3$ logit-ról $0,12$ -re csökken). Ez az eredmény vélhetően a mintavételi eljárás következménye. Ugyanis a többségi tanulók 5.-es mintájának túlnyomó többségét egy egyházi fenntartású, városi elit iskola tanulói képzik. Az adott intézményben matematika szakos különképzésben is részesülnek a diákok. Ettől eltérően a 7. osztályosok mintáját több, kisebb intézmény tanulói alkotják, amely intézményekben magas

arányban integrálnak sajátos nevelési igényű tanulókat, tehát feltételezhetően gyengébbek a tanulói teljesítmények. Így jelen keresztmetszeti kutatásban az átlagok különbsége a két eltérő minta között fennálló képesség-fejlettségbeli különbséget fejezi ki. Ez felhívja a figyelmet a későbbi kutatások esetében a pontosabb mintavételi eljárás kidolgozására, valamint a korábbi kutatások eredményeire. Átfogó kutatások (MOLNÁR – CSAPÓ 2011) mutattak rá, hogy az azonos életkorú tanulók között sokéves fejlettségbeli különbség van, s az évfolyamok közötti különbség is számottevő. Van olyan iskolába lépő tanuló, akinek fejlettségi szintje megelőzi az iskolából kilépőket is. Jelen esetben a kutatásban résztvevő tanulók mintája is alátámasztja a tanulók és az intézmények sokféleségét, széles skálán történő szóródását.

7. ábra. Az induktív gondolkodás fejlettsége az 5. és 7. évfolyamon

Feltételezhetően az eltérés csak ennek a szűk körű mintának a tulajdonsága. Ennek következtében a többségi és a tanulásban akadályozott tanulók két mérési időpont közötti fejlettségbeli mértéke csak úgy vethető össze, hogy ezt az eredményt szem előtt tartjuk.

A hipotézisemmel (2a) ellentétben nem mondható el, hogy minden rész minta esetében magasabb képességszintűek a 7. évfolyamos tanulók. De a feltételezésnek megfelelően, (2b) a többségi és a tanulásban akadályozott gyermekekből álló rész minták eredményeit vizsgálva, az eltérés ellenére is elmondható, hogy a többségi tanulók fejlettségi szintje az 5. ($|t|=9,90$ $p<0,001$) és a 7. ($|t|=3,782$ $p<0,001$) évfolyamon is szignifikánsan magasabb, mint a tanulásban akadályozott tanulóké. Továbbá az is leolvasható az ábráról, hogy a 7.-es tanulásban akadályozott tanulók a többségi 5. osztályosok szintjét sem érik el.

Az induktív gondolkodás fejlettsége az integrált és szegregált formában oktatott tanulók részmintái esetében

A mintát az intézménytípus szerint tovább bontva lehetőség nyílik a többségi tanulók, az integrált és a szegregált formában oktatott tanulásban akadályozott tanulók fejlettségbeli különbségeinek vizsgálatára is, szem előtt tartva az elemszámbeli különbségeket. Ezen eredmények feltárása által kideríthető, hogy milyen fejlettségbeli eltérés tapasztalható a két intézménytípusba járó gyermekek között, továbbá kideríthető, hogy felfedezhető-e az oktatási forma szerepe a tanulásban akadályozott gyermekek fejlődésében. Természetesen hazánkban ismert az a szelekciós mechanizmus, hogy a gyengébb képességű tanulók kerülnek a szegregált intézményekbe, ezáltal a fejlettségbeli különbségek nem vezethetők vissza tisztán az oktatási-nevelési forma eredményességére.

A varianciaanalízis eredményeit a 6. táblázat tartalmazza. Hipotézisemnek megfelelően a legalacsonyabb fejlettségi szinten a szegregált tanulók állnak, akik mindkét évfolyamon szignifikánsan ($p < 0,001$) alacsonyabb eredményt értek el mind az integrált, mind pedig a többségi tanulókhoz viszonyítottn. Az integráltan tanuló teljesítménye viszont csak az 5. osztályban szignifikánsan ($p < 0,001$) alacsonyabb a többségi gyermekekénél. A 7. évfolyamon tapasztalható szignifikáns különbözőség hiánya valószínűleg a többségi minta fejlettségi szintjének a következménye.

Évfolyam		Részminták			ANOVA	
		Többségi	Integrált tan.ak.	Szegregált tan.ak.	F	p
5.	elemszám	68	34	36	60,1	0,00
	átlag	0,3	-0,4	-0,87		
	szórás	0,73	0,47	0,66		
7.	elemszám	84	27	22	16,43	0,00
	átlag	0,12	-0,004	-0,77		
	szórás	0,64	0,59	0,75		

Megj.: tan.ak. = tanulásban akadályozott tanulók

6. táblázat. Tanulási akadályozottság és évfolyamok szerinti részminták varianciaanalízisének eredménye (logit és ANOVA: F, p)

A hipotézis (2b) csak részben igazolódott. Elmondható ugyanis, hogy a többségi tanulók magasabb szintet értek el a tanulásban akadályozott tanulók mindkét almintájához képest, és az integrált intézmények diákjai is a szegregált intézményben tanulókhöz képest. A felsőbb osztályba járók esetében ez nem érvényesül, bár a többségi tanulók átlaga magasabb, mint az integrált tanulóké, azonban a köztük levő különbség nem szignifikáns.

7. Összegzés

Kutatásomban tehát a tanulásban akadályozott és a többségi tanulók képességfejlettségének összevetésére alkalmas számítógép alapú mérőeszköz kidolgozása volt az elsődleges célo, amely alkalmas az induktív gondolkodás fejlettségében való különbözőségek feltárására. A kutatási kérdések megválaszolására és a hipotézisek igazolására egy három eltérő nehézségű, de horgonyitemekkel összekötött tesztegyüttes kifejlesztésére került sor. A tesztek 5. és 7. osztályos többségi, valamint integrált és szegregált intézményekben tanuló tanulásban akadályozott gyermekekről gyűjtöttek információt.

Az eredmények alapján a teszteket egyként kezelve megfelelő reliabilitású (EAP/PV reliabilitás=0,85) tesztegyüttes került kifejlesztésre, amely alkalmas a tanulók induktív gondolkodása fejlettségének becslésére, mindkét évfolyamon és minden részminta esetében. A begyűjtött információk alapján további optimalizálásra, a megbízhatóság további növelésére, és a tesztek nagyobb életkori sávra való továbbbővítésére is lehetőség van.

A fejlettségi szint vizsgálatakor kiderült, hogy a teljes minta esetében igen kicsi a két évfolyam közötti fejlődés mértéke. A részmintákra bontás során az is kiderült, hogy ennek oka a többségi tanulók eredménye, amely az elvárttól eltérő fejlettségbeli csökkenést mutat. Ennek oka a minta összetételére vezethető vissza. Ettől függetlenül elmondható, hogy a tanulásban akadályozott és többségi tanulók fejlettsége között szignifikáns eltérés van az 5. ($|t|=9,9$; $p<0,001$) és a 7. ($|t|=3,78$; $p<0,001$) évfolyamon egyaránt, a többségi tanulók javára. A tanulásban akadályozott tanulók átlaga még 7.-ben sem éri el az 5.-es többségi tanulók átlagát. A tanulásban akadályozott diákok fejlettségi szintjében tehát több mint két éves fejlődésbeli elmaradás mutatható ki.

A teljes mintát tovább bontva, az integráltan és szegregáltan tanulók különbségeit vizsgálva kiderült, hogy hipotézisemnek megfelelően a fejlettség alapján felállított sorrendben a legalacsonyabb szinten a szegregált intézményben tanulók állnak. A varianciaanalízis eredménye alapján az 5. osztályos részminta esetében a többségi tanulók szignifikánsan ($p<0,001$) magasabb teljesítményt nyújtanak a tanulásban akadályozott diákokhoz képest, és az integráltan tanulók a szegregáltan tanulókhöz ($p<0,001$) képest.

A kutatásból kiderült, hogy több éves fejlettségbeli különbség áll fenn a többségi és tanulásban akadályozott gyermekek induktív gondolkodásának fejlettsége között. Mértékének megállapítására és a következtetések általánosítására egy nagyobb mintán és tágabb életkori intervallumban folytatott kutatás indokolt. A továbblépést megelőzően érdemes egy korrigált 5. osztályos mintán történő elemzés kivitelezése, a többségi mintán tapasztalható fejlettségbeli csökkenés kiküszöbölése céljából, amely alapján az itemek működéséről még több információt nyerhetünk. A későbbi kutatásokban az induktív gondolkodás fejlettségének háttérváltozókkal való összefüggését is érdemes feltárni.

Irodalomjegyzék

- BENKŐ M. (2000): Az induktív gondolkodás vizsgálata ötödikes osztályokban. In: *Iskolakultúra*, 10. 9., 71–76.
- CSAPÓ B. (1994): Az induktív gondolkodás fejlődése. In: *Magyar Pedagógia*, 94. 1–2., 53–80.
- CSAPÓ B. (1998): Az új tudás képződésének eszköze: az induktív gondolkodás. In: CSAPÓ B. (szerk.): *Az iskolai tudás*. Osiris Kiadó, Budapest. 251–280.
- CSAPÓ B. (2002, szerk.): *Az iskolai műveltség*. Osiris Kiadó, Budapest.
- CSAPÓ B. (2003): *A képességek fejlődése és iskolai fejlesztése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- CSAPÓ B. – AINLEY, J. – BENNETT, R. – LATOUR, T. – LAW, N. (2012): Technological issues of computer-based assessment of 21st century skills. In: GRIFFIN P. – MCGAW B. – CARE E. (szerk.) *Assessment & teaching of 21st century skills*. Springer, New York. 143–230
- CSAPÓ B. – MOLNÁR GY. (2012): Gondolkodási készségek és képességek. In: CSAPÓ B. (szerk.): *Mérlegen a magyar iskola*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 407–440.
- D. MOLNÁR É. (2010): A sajátos nevelési igényű tanulók mérés-értékelésének akadálymentesítése. In: CSÍKOS Cs. – KINYÓ L. (szerk.): *X. Országos Neveléstudományi Konferencia: Új törekvések és lehetőségek a 21. századi neveléstudományokban. Program és összefoglalók*. Budapest. 259.
- FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2008): A beszédhanghallás fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében. In: PERJÉS I. – OLLÉ J. (szerk.): *VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola. Program és összefoglalók*. Budapest. 58.
- FEJES J. B. – SZABÓ Á.-NÉ (2009): Szocio-kulturális tényezők és az intelligencia szerepe a matematikai készségek fejlődésében tanulásban akadályozott és többségi gyermekek körében. In: BÁRDOS J. – SEBESTYÉN J. (szerk.): *IX. Országos Neveléstudományi Konferencia: Neveléstudomány – Integritás és integrálhatóság. Tartalmi összefoglalók*. Veszprém. 66.
- GAÁL É. (2000): A tanulásban akadályozott gyermekek az óvodában és az iskolában. In: ILLYÉS S. (szerk.): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolai Kar, Budapest. 429–460.
- JÓZSA K. (2009): Tanulásban akadályozott és többségi gyermekek matematika attitűdje. In: BÁRDOS J. – SEBESTYÉN J. (szerk.): *IX. Országos Neveléstudományi Konferencia: Neveléstudomány – Integritás és integrálhatóság. Tartalmi összefoglalók*. Veszprém. 65–66.
- JÓZSA K. – FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2006a): A DIFER Programcsomag alkalmazási lehetősége tanulásban akadályozott gyermekeknél – I. rész. In: *Gyógypedagógiai Szemle*, 34. 2., 133–141.
- JÓZSA K. – FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2006b): A DIFER Programcsomag alkalmazási lehetősége tanulásban akadályozott gyermekeknél – II. rész. In: *Gyógypedagógiai Szemle*, 34. 3., 161–176.
- JÓZSA K. – FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2007): Tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációja. In: *Iskolakultúra Online*, 1. 1., 76–92.
- JÓZSA K. – FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2008): Az olvasás iránti motiváltság alakulása tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében In: PERJÉS I. – OLLÉ J. (szerk.): *Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola. Program és összefoglalók VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia Budapest Tartalmi Összefoglalók*. Budapest. 61.
- JÓZSA K. – FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2009): A beszédhiba és a beszédhanghallás összefüggése tanulásban akadályozott gyermekeknél. In: MOLNÁR GY. – KINYÓ L. (szerk.): *PÉK 2009 – VII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 42.
- JÓZSA K. – FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2012): A beszédhanghallás és a beszédhiba összefüggése tanulásban akadályozott gyermekek esetében. In: *Gyógypedagógiai Szemle*, 40. 1., 1–13.

- JÓZSA K. – KELEMEN R. (2009): Matematikai szöveges feladatok megoldásának jellemzői tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében. In: MOLNÁR GY. – KINYÓ L. (szerk.): *PÉK 2009 – VII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. Szeged. 77.
- JÓZSA K. – SZABÓ Á.-NÉ (2009): Matematikai alapkészségek fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében. In: BÁRDOS J. – SEBESTYÉN J. (szerk.): *IX. Országos Neveléstudományi Konferencia: Neveléstudomány – Integritás és integrálhatóság. Tartalmi összefoglalók*. Veszprém. 63–64.
- KASIK L. – LESZNYÁK M. – MÁTÉNÉHOMOKI T. – TÓTHNÉ ASZALAI A. (2012): A szociálisprobléma-megoldó gondolkodás vizsgálata többségi és tanulásban akadályozott diákok körében. In: KOZMA T. – PERJÉIS I. (szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban 2011*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 81–99.
- KELEMEN R. (2010): *A matematikai szövegesfeladat-megoldó képesség vizsgálata többségi és tanulásban akadályozott 9–13 éves tanulók körében*. PhD értekezés. Kézirat. Szegedi Tudományegyetem, Szeged.
- KLAUER, K. J. (1989): *Denktraining für Kinder I*. Hogrefe, Göttingen.
- KLAUER, K. J. (1990): Paradigmatic teaching of inductive thinking. In: *Learning and Instruction*, 2. 23–45.
- KLAUER, K. J. (1991): *Denktraining für Kinder II*. Hogrefe, Göttingen.
- KLAUER, K. J. (1993): *Denktraining für Jüngendliche*. Hogrefe, Göttingen.
- KLAUER, K. J. (1996): Teaching inductive reasoning. Some theories and three experimental studies. In: *Learning and Instruction*, 6. 37–57.
- MESTERHÁZI Zs. (1998): *A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolai Kar, Budapest.
- MESTERHÁZI Zs. (2001): Tanulásban akadályozottak. In: MESTERHÁZI Zs. (szerk.) *Gyógyypedagógiai Lexikon*. BGGYTF, Budapest. 155.
- MESTERHÁZI Zs. – GEREBEN F.-NÉ (1998): Tanulási nehézségek – a nehezen tanuló gyermek. In: BÁTHORY Z. – FALUS I. (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből 2001*. Osiris Kiadó, Budapest. 314–333.
- MOLNÁR GY. (2006): Az induktív gondolkodás fejlesztése kisiskolás korban. In: *Magyar Pedagógia*, 1., 63–80.
- MOLNÁR GY. (2008): Kisiskolások induktív gondolkodásának játékos fejlesztése. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 18. 5., 51–64.
- MOLNÁR GY. (2009): Kisiskolás diákok számára kidolgozott induktív gondolkodás fejlesztő program hosszú távú hatása. In: PERJÉIS I. – KOZMA T. (szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban. Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. 118–129.
- MOLNÁR GY. (2011a): Számítógépes játék-alapú képességfejlesztés: egy pilot vizsgálat eredményei. In: *Iskolakultúra*, 21. 6–7., 3–11.
- MOLNÁR GY. (2011b): Az információs-kommunikációs technológiák hatása a tanulásra és oktatásra. In: *Magyar Tudomány*, 9., 1038–1047.
- MOLNÁR GY. (2013): *A Rasch-modell alkalmazási lehetőségei az empirikus kutatások gyakorlatában*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- MOLNÁR GY. (2015): A képességmérés dilemmái: a diagnosztikus mérések (eDia) szerepe és helye a magyar közoktatásban. In: *Génius Műhely Kiadványok*, 2. 16–29.
- MOLNÁR GY. – CSAPÓ B. (2011): Az 1–11 évfolyamot átfogó induktív gondolkodás kompetenciaskála készítése a valószínűségi tesztelmélet alkalmazásával. In: *Magyar Pedagógia*, 111. 2., 127–140.
- PAPP G. – ILYÉS K. (2008): A szóolvasó készség fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében. In: PERJÉIS I. – OLLÉJ. (szerk.): *VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola. Program és összefoglalók*. Budapest. 59.

- PAPP G. – SZABÓ Á.-NÉ (2008): A szövegértés fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében. In: PERJÉS I. – OLLÉ J. (szerk.): *VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola. Program és összefoglalók.* Budapest. 60.
- PÁSZTOR A. (2014): Lehetőségek és kihívások a digitális játék alapú tanulásban: egy induktív gondolkodást fejlesztő tréning hatásvizsgálata. In: *Magyar Pedagógia*, 114. 4., 281–301.
- RIESZ M. (2006): Érzelmi képességek vizsgálata tanulásban akadályozott tanulók körében. In: *Alkalmazott pszichológia*, 8. 2., 4–62.
- ZENTAI G. –FAZEKASNÉ FENYVESI M. (2013): Tanulásban akadályozott tanulók rendszerező képességének fejlődése. In: JÓZSA K. – FEJES J. B. (szerk.): *XI. Pedagógiai Értékelési Konferencia. Program – Előadás-összefoglalók.* Szegedi Tudományegyetem. Szeged. 130.

LOGOPÉDIAI REHABILITÁCIÓ

ÚJ 2 FÉLÉVES SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉS

INDUL A BÁRCZIN

A szakirányú továbbképzés célja a logopédusok felkészítése a felnőttkori szerzett központi idegrendszeri sérülés kapcsán kialakult beszéd- és nyelvi zavarok, a nyelészavarok és a különböző etiológiájú hangképzési zavarok logopédiai terápiájára. A képzés során a hallgatók ismereteket szereznek az afázia, diszartria, hangképzési zavarok és a diszfágia terápiás eljárásairól, a háttérben álló neurorehabilitációs folyamatokról. Olyan korszerű rehabilitációs szemlélet megalapozása, kialakítása történik, amely a fenti kórképek ellátásának interdiszciplináris jellegével összhangban ötvözi a medicinális, nyelvészeti, pszichológiai és gyógypedagógiai ismereteket. A képzés elsősorban gyakorlati orientáltságú. Végigvezeti a hallgatót a szerzett beszéd- és nyelvi zavarok, a hangképzési és nyelészavarok alapvető differenciáldiagnosztikai eljárásain, a terápiás munka gyakorlati folyamatain, azok tervszerű alkalmazásán.

Tervezett indulás:

2016–17-es tanév tavaszi félév

Jelentkezési határidő: 2017. január 6.

Részletes információk a kari honlapon:

www.barczy.elte.hu

E-mail: tovabbkepzo@barczy.elte.hu

FIGYELŐ

Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete

44. Országos Szakmai Konferenciája

Baja, 2016. június 23–24–25

Kerettéma: „Különös fejlődés – speciális megsegítés”

Mottó:

*„A lélektan és a neveléstudomány első nagy találkozása
a gyermeki lét különösségének, a gyermekkor másságának
felismerését eredményezte.”*

(Illyés Sándor, 1994)

Elnöki köszöntő

Kedves Résztevők!

Ezévi konferenciánk kerettémája a korábbi évekhez hasonlóan ismét tág lehetőséget biztosít azoknak a kérdéseknek a megvitatásához, amelyet a kerettéma különböző szempontokból közelít. A „*különös fejlődés*” felhívja a figyelmet azokra a sajátosságokra, amelyek az emberi lét egyes állomásain átívelve a fejlődés legkorábbi szakaszától a felnőtt koron át, jelen lehetnek. A gyógypedagógia, mint segítő szakma diagnosztikus, nevelési, terápiás és rehabilitációs irányultsággal van jelen az ellátórendszer különböző szinterein. Feladata az, hogy a társadalmi megsegítés részeként hozzájáruljon a különös fejlődés útját járó gyermekek, fiatalok és felnőttek életlehetőségeinek tágra nyitásához, a mind szélesebb körben érvényesülő társadalmi részvételhez, a participáció megvalósulásához.

A „speciális megsegítés”, mint a kerettéma egy másik szempontja, lefedi a köznevelés, az egészségügyi és szociális ellátás különböző rendszereit, a jogalkotás egyes formáit, jelen van a speciális és úgynevezett többségi intézmények mindennapi gyakorlatában; tanítási órákon, fejlesztő foglalkozásokon, az állapotfeltárás és a tanácsadói munka hétköznapi keretei között. És mindannyian tudjuk, hogy ez a mindennapok gyakorlatában komoly kihívás, nem könnyű feladat. A sikerek mellett vannak kudarcok, előrehaladást nehezítő akadályok, forráshiány, akadályok és ellentmondások. Azért is jövünk össze évenként, hogy mindezeket felvessük, hogy mindezekről közösen gondolkodjunk, újabb megoldásokat keressünk és kínáljunk fel a különös fejlődés útján esetleg elakadó személyeknek. Az évenkénti szakosztályi előadások, és a szakma különböző fórumokon

történt megnyilatkozásai jól mutatják a gyógypedagógus társadalom igényességét, innovációs készségét, a másokért vállalt felelősség megnyilatkozását.

De azért is jövünk össze, hogy hagyományainkhoz híven emlékezzünk azokra, akiknek példaértékű munkássága útmutatásul szolgált gyógypedagógus generációk számára. Akiktől tanultunk, s akiknek tudományos és gyakorlati tevékenysége a különös fejlődés útján járók problémáinak megismeréséhez kapcsolódott.

Kerettémánk mottójában felidézzük dr. Illyés Sándor (1934–2001) emlékét, aki már 15 éve nincs közöttünk, s a közelmúltban elhunyt dr. Pálhegyi Ferenc (1935–2016) tanár úrét, akik mindketten a gyógypedagógia határtudományának, a gyógypedagógiai pszichológia ismeretrendszerének nagyhatású képviselői voltak. A társadalmi beilleszkedési zavarok kutatásának eredményei, az emberi személyiség megismerését segítő ún. „személyiséglélektani kalauz” útmutatása forrásként szolgál ma is a speciális megsegítés szerteágazó területén munkálkodó gyógypedagógusok számára. A magam részéről remélem, hogy a közös útkeresés, a közös gondolkodás, az együttlét élménye méltó lezárása lesz a mögöttünk hagyott tanévnek, és útmutatásul szolgál a speciális megsegítés újabb lehetőségeinek jövőbeni kimunkálásához.

Eredményes tanácskozást valamennyiünknek!

Plenáris előadások

Czeizel Barbara kormánybiztos, EMMI; igazgató, Korai Fejlesztő Központ, Budapest: „A koragyermekkorai intervenció és a korai fejlesztés tevékenységei és szereplői – új szempontok alapján, új megvilágításban”

Az elmúlt évtizedben megváltozott mind a gyógypedagógiai ellátásba kerülő gyermekek populációja, mind az ellátásba kerülés körülményei, mind a gyógypedagógiai intézményrendszerek feladatköre. Erre a szakmának talán még nem volt ideje megfelelő minőségben felkészülni. A cél az, hogy a jövőben szakmai egyetértést követően gondolkodjunk közösen a különböző életkorú és fogyatékoságtípusú gyermekek minél optimálisabb, a családok szempontjait elsődlegesen figyelembe vevő ellátási formákon. Ehhez megfelelő képzéseket, kompetenciákat, státusokat és jogszabályi környezetet kell teremteni.

prof. Csépe Valéria DsC, egyetemi tanár, kutatóprofesszor, MTA TTK Agyi Képzőközpont: „Sajátos vagy különös? Paradigmaváltás a kivételes figyelmet igénylő gyermekek megértésében”

Az atipikus fejlődéshez való viszonyulásunk, szakmai gondolkodásunk, s ennek következményeként a gyakorlat változásának köszönhetően jelentős paradigmaváltás küszöbén állnak a fejlett közoktatási és -nevelési rendszerű országok. Ebben jelentős szerepe van az adatokra (ha tetszik, bizonyítékokra) alapozott megértésnek, a társszakmák újabb felismeréseinek. Ma a gyermekkorai fejlődés megértésének az alapja nem a norma, hanem a tipikus fejlődés teljes spektruma (pszichológiai, biológiai, szociális), s a kognitív és affektív profil összetevőinek az adott életkort jellemző tartományt felölelő feltérképezése. A fejlesztés és a rehabilitációs célú ellátás középpontja a gyermek valamennyi meg-

ismerhető jellemzője, azaz nem a deficitekre korlátozódik. Az atipikus fejlődés mai el látásának új irányát nem csak az jelzi, hogy mára a sajátostól eljutottunk a speciálisig, s a különleges figyelmet igénylőig, hanem az is, hogy a tudomány és gyakorlat együttműködéséből egy újfajta attitűd és gyakorlat nőtt ki. A pszichológia és a gyógypedagógia differenciálódása mellett az agykutatás elmúlt évtizedének eredményei ma minden eddiginél plasztikusabban teszik láthatóvá azt, hogy milyen jelentősége van a korai felismerésnek, a komplex diagnosztikának, s a professzionális ellátásnak. Az előadás azokat az új lehetőségeket és eredményeket mutatta be, amelyek a kutatásra alapozott gyakorlatot minden valószínűséggel meg fogják határozni a következő évtizedben.

dr. Juhász Péter főosztályvezető, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Fogytékossági Főosztály: „A hazai fogyatékosügy aktuális kihívásai”

Az előadás célja volt, hogy vázolja a fogyatékosügy mibenlétét, általános feladatait, a fogyatékossgal és a fogyatékos emberekkel kapcsolatos paradigmák változását az elmúlt évtizedekben. A fogyatékossgügyi szakpolitika kereteinek bemutatása mellett szót ejtett a fogyatékossgügy kormányzaton belüli helyzetéről, szerepéről és rendszeréről, a legfontosabb hazai és nemzetközi stratégiai dokumentumokról, és néhány nagyobb horderejű aktuális folyamatról, érintve a gyógypedagógia és a gyógypedagógusok szerepét illető kérdéseket is.

Szakosztályi programok

Autizmus szakosztály

Szakosztályvezető: Őszi Tamásné

A szakosztály programja ebben az évben számos, a gyakorlatban jól alkalmazható módszertani újdonsággal szolgált. Fontos eredmény volt továbbá, hogy a szakosztályi munka keretében, az AOSZ elnökének egyetértő támogatásával lista készült a szakterületet érintő aktuális problémákról.

Balogné Balázs Judit – Solymos Éva (Újvári Általános Iskola, Baja): „Bemutakozik az Újvári Általános Iskola autizmus-specifikus tagozata”

Az előadás az intézmény autizmus-specifikus ellátást nyújtó tagozatának megalakulásától (2011) eltelt időszakát foglalta össze. A szerzők bemutatták a tagozat tárgyi és személyi feltételeit és az alkalmazott autizmus-specifikus módszereket, eszközöket.

Hevesi Tímea Mária (Odú Központ, Szeged): „Segítő nevelést bemutató film az autizmussal élő óvodáskorú gyermekek szocializációjának támogatására”

Az előadás keretében megismerhettük az Odú Központban készült filmet, melyben bemutatták a kapcsolódó kutatásban alkalmazott, élményt nyújtó játékeszközöket, játék helyzeteket. A *Segítő nevelés*ről szóló filmben mutatták be a folyamatot, melyben autizmus specifikus módszerekre építve segítették a szocializációt.

V. Molnár Márta – Stefanik Krisztina (ELTE BGGYK, Budapest): „Szocio-kommunikációs készségek fejlesztésének lehetőségei Lego® Alapú Terápiával”

Az előadás célja egy olyan, hazánkban új, bizonyítékokon alapuló, szocio-kommunikációs készségek fejlesztésére irányuló módszertan ismertetése volt, mely alapvető paraméterei mentén komprehenzív, fejlődési-viselkedéses megközelítésnek tekinthető. Az ismertetés során a szerzők kitértek a Lego® Alapú Terápia elméleti alapjaira, a megbízhatóságára vonatkozó vizsgálatokra, valamint a módszer részletes ismertetésére.

Fábián Anna Mariann – Havasi Ágnes – Péter Dorca (ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): „Videomodellálás alkalmazása a napi életviteli készségek fejlesztésében”

Az előadásban az előadók az autizmus-specifikus intervencióban hazánkban még kevésbé elterjedt módszert, a videomodellálást mutatták be. A vizsgálatban két gyermek napi életviteli készségeinek fejlesztése kapcsán hasonlították össze a hagyományos vizuális algoritmussal és a videomodellel támogatott fejlesztés eredményességét.

Horhi Anett – Stefanik Krisztina – Oravecz Lizanka (ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): „Szexuális tudás és ennek forrásai autizmusban.” címmel az autizmussal élő személyek szexuális tudásának, és a megszerzett ismeretek forrásainak feltérképezését célzó, úttörőnek tekinthető hazai vizsgálatot mutatták be.

Kóvári Edit (Autisták Országos Szövetsége, Budapest): „Autista tanulók a köznevelésben”

A témában az AOSZ országos helyzetelemzésre építve sürgeti a megoldások keresését az autizmussal élő tanulók oktatása területén. Az előadás kitért a helyzetképre, az eddig megtett lépések bemutatására, a szükséges beavatkozási pontokra. Az áttekintést interaktív megvitátás követte.

Horvát Krisztina (FSZK, Budapest): „A CAT-Kit és az Ö.T.V.E.N. oktatási segédanyagok képzéshez kötött alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai”

Az előadásban az FSZK szervezésében megvalósuló TÁMOP 5.4.11-12/1-2012-0001 számú „Nyolc Pont” kiemelt projekt során kiadott két oktatási segédanyag, a CAT-Kit (Kognitív-érzelmi tréning) és az Ö.T.V.E.N. (Önismeret, Társas Viselkedés, Egészség Nevelés) használatának tapasztalatait ismerhettük meg.

Béres Mária (Bárczi Gusztáv EGYMI, Debrecen): „Kötetlenül, szabadon, mégis rendezetten”

A szerző gazdag gyakorlati tapasztalatára építve, a szabad tanulás alkalmazásának lehetőségét mutatta be autizmussal élő tanulók esetében.

Kézdy Eszter – Stefanik Krisztina (ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): *„Objektivitás és szubjektivitás autizmussal élő, integrációban tanuló diákok problémás viselkedésének értelmezésében című szakdolgozat és eredményeinek bemutatása”*

Céljai voltak: integrációban vizsgálni, hogy az objektív viselkedéselemzés (S.T.A.R modell) mentén megállapított okok és ezekből levezetett beavatkozás mennyiben illeszkedik a tanárok által említett problémás viselkedésekkel és az alkalmazott megoldási stratégiákkal. A szerzők továbbá félig strukturált interjúkkal vizsgálták, hogy a pedagógusok milyennek látják az autizmussal élő gyermeket az osztályban, integrációját miként értékelik.

Havasi Ágnes – Stefanik Krisztina (ELTE BGGYK, Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): *„Autizmussal élő, nembeszélő kisiskolások adaptív viselkedése”*

A témában a szerzők 6–11 éves nembeszélő kisiskolások (N=51) adaptív viselkedésének első vizsgálati eredményeit mutatták be.

Havasi Ágnes – Ószi Tamásné (Autizmus Alapítvány; ELTE BGGYK, Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): *„Autizmus-specifikus informális felmérések a gyakorlatban – Vizuális segítség a szakemberek felkészítésében”*

Előadásukban kiemelték, szakmai konszenzus övezi, hogy az egyénre szabott, autizmus-specifikus egyéni felmérések jelentik a célzott és ellenőrizhető eredményű fejlesztés alapját. Az előadásban egy e témában készülő oktatófilm részleteit mutatták be a szerzők.

Korai fejlesztés Szakosztály

Szakosztályvezető: Melegné Steiner Ildikó

Gohérné Nagy Linda (Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Szakszolgálat): *„A Bajai Pedagógiai Szakszolgálat korai fejlesztőmunkájának bemutatása”*

Előadásával – hagyományaink szerint a konferenciának otthont adó intézmény bemutatkozásával – kezdődött a szakosztályi program. Az előadó megismertette a Bajára látogató kollégákat a helyi korai fejlesztés eljárásrendjével, létszámkapacitásával, egyéni és csoportos foglalkozásaival.

Gereben Ferencné (ELTE BGGYK): *„A korai és iskoláskor előtti logopédiai intervenció néhány hangsúlyos kérdése”*

Előadásában felhívta a figyelmet arra, hogy a korai ellátás a logopédiában fehér folt. Az ellátórendszernek át kell gondolnia, hogyan lehet ezt nagyobb hatásfokkal végezni. Az itt megjelenő feladatok módszertanilag a beszédindítással függnak össze. A 3 éves gyermekek kötelező óvodáztatása új szempontként jelenik meg. A beszédindítás a logopédiai alapellátás része. Bemutatta a nyelvfejlődési késés korai felismerésének kritériumait. Kifejtette, hogy a korai neurokognitív fejlődést az integratív funkciók fejlődése

(mozgás, nyelv, percepció, viselkedés), az érés és agyi plaszticitás, a tapasztalatfüggő mechanizmusok és a tanulási folyamatok szerveződése alapozza meg. A szakmai nyelvhasználat változóban van: a „*lassú nyelvvelsajátítók*”, „*nyelvi késés, nyelvi zavar*” tüneteit mutató gyermekekről beszélünk (4 éves kortól), felváltva a „megkéssett” és „akadályozott” beszédfejlődés terminológiát. Részletesen kitért a lassú nyelvvelsajátítók lehetséges atipikus mozgásfejlődési tüneteire, aktiváció és a figyelemszabályozás eltéréseire, a szokásrendszerben instabilitásra, emocionális zavarokra, alkalmazkodási problémákra valamint a beszéd- és nyelvi fejlődésben megjelenő atipikus tünetekre. Az új diagnosztikai megközelítésben neurokognitív fejlődési zavar szempontjából válnak értelmezhetővé a nyelvi késés tünetei; más megközelítésben ennek háttérében a szenzoros integráció zavara áll fenn.

Proszonyák Zsuzsanna (Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ, Kaposvár): „A korai fejlesztés terápiás lehetőségeinek egymásra épülése a Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központ Pedagógiai Szakszolgálatában”

Intézményükben protokoll szerint működik a korai fejlesztés és a fejlesztő nevelés. Minősített minőségirányításuk van. A szolgáltatásaikat az alábbi módszerekkel bővítették: DSGM, zeneterápia, lovasterápia, kutyaterápia, Portage-módszer. Az intézmény folyamatmodelljével szemléletesen bemutatta az egész ellátórendszerüket. Kiemelte a hátránykompenzáció fontosságát és a szakemberek szemléletét.

Czeizel Barbara (Budapesti Korai Fejlesztő Központ): „Szakmaközi együttműködés hiányterülete: az evészavarok korai terápiája”

Előadásában bemutatta az evészavarok háttérét. Az evési problémák mögött organikus okok, eltérő kultúra és szokások, önszabályozási nehézségek, társas kapcsolati problémák, bizalom és autonómia problémák állhatnak. Az evéshez a fejlődési területek összességének ép működése szükséges. A korai evésproblémákat a különböző diagnosztikus rendszerek más-más kódokkal írják le (BNO-10, DSM V., DC:0-3 R (-600 evési viselkedés zavarok, -601 állapotváltozási etetési zavar, -602 gondozó-csecsemő közti kölcsönösségből adódó etetési zavar, -603 csecsemőkori anorexia stb.). A gyermekkori evészavarok előfordulása a tipikusan fejlődő gyermekek között 25–45 %, eltérő fejlődésű gyermekek között 30–80%. Az előadó beszámol az *evésterápia pályázati programról*, melyben 12–15 fős multidiszciplináris team vesz részt, evésterápiás diagnosztikai, terápiás és tanácsadó szolgáltatások érhetőek el, evésterápiás ajánlást valamint 30 órás továbbképzést tartalmaz. *Felhívta a figyelmet az evésterápiás honlapra és facebook oldalra* (www.koraifejleszto.hu; www.jolenni.hu). Külön hangsúlyozta, hogy a szonda és a PEG mellett is kaphat evésterápiás megsegítést egy kisgyermek. A terápiás lehetőségek változatosak: egyéni, csipegető csoport, egészségügyi szakellátás, kivizsgálás.

Ludvig Orsolya (Veszprém Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Pápai Tagintézménye): „Reflektív pedagógia és korai fejlesztés”

A fejlesztés nem más, mint döntések sorozata, reflexió, szisztematikus számbavétel, felelősségvállalás. A reflexió irányai lehetnek: a gyermek felé, a gyermek tevékenysége felé, a tanár felé, a szülő felé. A reflektív tanítás értelmezése: egymás között megbeszé-

lünk eseteket, módszerek és eszközök kiválasztása a korábbi tapasztalataink alapján, ön-elemzés (a tapasztalatok újraértelmezése). Az előadó bemutatta a reflektivitás szintjeit (technikai, kontextusra irányuló, dialektikus szint), a reflektivitást, mint folyamatot. A kezdő pedagógust irányító kérdésekkel segíti, visszatekint a cselekvés közbeni érzésekre, a lényeges elemeket tudatosítja, alternatívákat dolgoz ki. Ezen kívül részletezte a reflektív helyzetek szereplőit is (pedagógus, szülő, gyermek, kolléga). A reflektivitást segítő és gátló tényezők megismertetésével mindannyiunk számára megkönnyítette a reflektív gondolkodást – aminek a pedagógiai hétköznapiak egyre jobban ismert részévé kell válnia a korai intervenció munkában is.

Csanádi Zoltánné (Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Bajai Tagintézménye): „Szenzoros integrációs terápia hatása a nyelvi késésre”

Előadásában kiemelte, hogy szenzoros integrációs terápia alkalmazása a korai intervencióban nem új dolog. Fontosságát ugyanakkor nem lehet eléggé hangsúlyozni. Fiatal életkorban a terápia alappilléreit a testközeli, ősi érzékek jelentik: a vestibuláris, a taktilis és a proprioceptív feldolgozás. A diagnosztikában kiemelt figyelmet kell szentelni az anamnézisnek és a strukturált megfigyelésnek. A tesztmódszerek közül az előadó kiemeli a passzív mozgatások fontosságát. Az előadás külön értéke volt a mozgás- és beszédfejlődésben megjelenő figyelemfelhívó jelek felsorolása.

A szakosztályi programon kívül Fórum zajlott, amely a korai intervenciót érintő törvény módosítási javaslatok megfogalmazásával foglalkozott. Az érintett témák: az SNI státusz és a korai intervenció elválasztásának lehetősége, a szakszolgálatok státusz bővítése, orvosok alkalmazása, az enyhébb esetek ellátása, a tevékenység nevének meghatározása, a tanácsadás helyzete, a pedagógusok munkáját segítő kör. (A Fórumon részletes jegyzőkönyv készült, mely kérésre megtekinthető.)

Hallássérültek pedagógiája Szakosztály

Szakosztályvezető: Farkasné Kovács Beáta

A konferencia szakosztályi napja sok érdeklődőt vonzott. A magyarországi speciális intézmények közül majdnem mindannyian képviseltették magukat. Számos kutatási eredmény is megismerkedhettünk, érdekes pályázati munka bemutatásán keresztül. A késő délutánba nyúló tanácskozás szakmai látásmódunk szélesítése mellett lehetőséget adott a tartalmas beszélgetésekre, konzultációra, feladataink továbbgondolására.

Az ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Módszertani és Rehabilitációs Intézet több előadással is gazdagította a szakosztály programját. **Perlusz Andrea főiskolai tanár és Németh Tünde egyetemi adjunktus** „a hallássérültek pedagógiájának aktuális kérdéseit tárta elénk, **Keresztessy Éva egyetemi tanársegéd** a pedoaudiológia egyik legújabb speciális eszközével ismertetett meg bennünket. Mindkét előadás új szemléletmódot fogalmazott meg. Rámutattak a speciálpedagógiában is elengedhetetlen paradigmaváltás fontossága, az multidiszciplináris alapozás mellett a komplex diagnózis szükségességére, és a kutatási eredményekre alapozott gyakorlat kimunkálásának jelentőségére.

Gyurina Éva intézményvezető és **Antalné Peti Zsuzsanna** főigazgató helyettes **„A belső integráció, mint lehetőség”** címmel mutatta be a **ka posvári Duráczky József Óvoda, Általános Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Kollégium** logopédiai osztályában tanuló hallássérült gyerekek sajátos fejlesztését. Tevékenységük több mint 10 éves tapasztalatát foglalták össze a hallássérült tanulók oktatásának egy speciális módjával, az ún. „belső integráció”-val kapcsolatban. A logopédiai óvodai csoportok és iskolai osztályok indításával megjelent halló, de nyelvi-, illetve tanulási zavarral, zavarokkal küzdő gyermekek, tanulók fejlesztése azt a lehetőséget is megteremtette, hogy a jó hallásállapotú, nyelvi szintű, esetleg későbbi életkorban implantált hallássérült gyermekeket, tanulókat logopédiai osztályokban, halló társaikkal együtt oktassák, neveljék.

Mikesy György a váci Cházár András Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Központ, Diákotthon és Gyermekotthon intézményvezetője: „Új modell, mint speciális megsegítés a szakképzési rendszerben és első munkába állásnál” című előadásában a gyógypedagógiai nevelés-oktatás egy másik területének, a szakképzésnek az új kihívásaival ismertetett meg bennünket. A szakképzés követelményeinek való megfelelés, a sikeres munkába állásra, az eredményes társadalmi integrációra való felkészítés az iskolát is új módszerek, eljárások kidolgozására készítetik. Ennek egyik modelljével ismerkedhettünk meg, mely rámutatott a duális szakképzés kihívásaira a speciális szakiskolákban, a szociális támogatási rendszer elégtelenségeire, a szükséges átgondolásokra.

Molnárné Hegedűs Alexandra, a budapesti Hallássérültek Tanintézetének gyógypedagógusa az eltérő fejlődési irányt mutató hallássérültek fejlesztési módjait tárta elénk, összevetve a tantervi követelményekkel. Egy súlyos kommunikációs és beszédértési nehézségekkel küzdő tanuló fejlesztési eredményein keresztül mutatta be, hogy a többségi iskolák követelményeinek való megfelelés a fejlesztési eljárások egyre szélesebb körben való kidolgozására készítetnek. Láthattuk, hogy az intézményi szakmai programok a differenciált fejlesztés módozatait milyen sokszínűen fogalmazzák meg.

Különösen nagy öröm volt, hogy számos fiatal kollégánk is bemutatkozott a szakosztályi ülésen. Az **ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Módszertani és Rehabilitációs Intézet** frissen diplomázott gyógypedagógus kolléganője mutatta be vizsgálati eredményeit.

Détár Andrea a cochleáris implantáción átesett fiatal és felnőtt hallássérült emberek identitásának alakulásával ismertetett meg bennünket, **Kristóf Réka a kisgyermekkorai hallási túlérzékenység probléma körének elméleti feltárása, a szülői tapasztalatok elemzése** során tett megállapításait tárta elénk. Mindkét előadás sok olyan gondolatot, javaslatot fogalmazott meg, melyekre eddig talán nem fókuszáltunk eléggé a mindennapi gyógypedagógiai gyakorlatban.

Enyedi Dóra pszichológustól és **Zsbánné Forrai Judit** gyógypedagógustól, a **budapesti dr. Török Béla Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, EGYMI**

és Kollégium munkatársaitól súlyosan, halmozottan sérült gyerekek testvéreinek önismereti és élményterápiás táboráról kaptunk értékes szakmai beszámolót **„Én is itt vagyok...”** címmel. A modellkísérlet nagyon érdekes társadalmi feladatra hívta fel a figyelmet. Súlyosan, halmozottan fogyatékos, teljes ellátásra szoruló gyermekek nem fogyatékos testvéreinek megsegítését célozta, csoport és élményterápiás eszközökkel. A tábor elsődleges célja az volt, hogy a folyamatos ellátást igénylő, súlyosan értelmi, testi és érzékszervi fogyatékos, vagy súlyosan értelmi fogyatékos autista testvérükkel egy családban élő kamaszok mentális támogatásának, prevenciójának lehetőségeit keressék és vizsgálják. A szakosztály vidám, oldott hangulatban zárta az tanácskozást az utolsó előadó jóvoltából.

Földi Dóra és Dóczy Júlia gyógypedagógusok, a **dr. Török Béla Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, EGYMI és Kollégium** két lelkes pedagógusa figyelemre méltó programot vezet az intézményben, melyről a **„Kommunikáció fejlesztés és közösség építés hallássérült fiatalok részére a filmművészetten keresztül”** című előadásukban számoltak be. A foglalkozások célja a sorstárskapcsolatok építése hallássérült fiatalok részére az iskolán kívül a mozgókép művészeti alapjain keresztül. Bemutatkozott a CinaMaTe Filmklub. Képet kaphattunk a klub hiánypótló szerepéről, közösségteremtő erejéről, benne rejlő lehetőségekről, egyéni fejlődési utakról.

A tanácskozás végén *Perlusz Andrea felvetése nyomán* kötetlen beszélgetés keretében hosszasan elemeztük *a bilingvális oktatás bevezetésének kötelezettségével járó feladatokat*. A jogszabályok értelmében 2017-től jelen kell lennie ennek az oktatási formának a hallássérült tanulók iskoláinak gyakorlatában. Mindannyian egyetértettünk abban, hogy számos tisztázatlan kérdést kell még megválaszolni a szakember-képzésnek, valamint a hallássérült gyermekek nevelését-oktatását ellátó intézményeknek egyaránt. Megegyeztünk, hogy a bilingvális oktatás bevezetésével kapcsolatos kérdések megválaszolása további egyeztetést igényel, melyet az őszi időszakra tervez a szakosztály.

Látássérültek Pedagógiája Szakosztály

Szakosztályvezető: Garai Szilvia

Az ideai szakosztályi ülés mottója ez lehetne: „Nem sokaság, hanem Lélek...”. Kevesen voltunk jelen ugyanis, de annál érdekesebb, mind a szakma, mind a lelkek legmélyéig hatoló előadásokat hallhattunk.

Első előadónk **Bieber Mária (Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége)** volt, aki a Braille bizottság soros elnökeként a **pontírás 21. századi kihívásairól, lehetőségeiről és szükségességéről** beszélt. Röviden vázolta a Braille-bizottság életre hívásának okait, a testület munkájának jellegzetességeit, a célokat, feladatokat, az eddig végzett munkát. Szakmánk egyik nagy kérdését érintette: szükséges-e még a jelenkorban, a számítógépek világában a pontírás tanítása? Meggyőző válasza egyértelmű igen volt, ahogyan a kézirás oktatását sem tarthatjuk idejétmúlt, felesleges dolognak, úgy

a pontírás használatát sem. Az előadó bemutatta a pontírásról készített szakmai kiadványát: *Bevezetés a Braille-írás-olvasás „rejtelméibe”*. A könyv azóta már meg is jelent a Szövetség kiadásában. Célcsoportja a látássérült gyermekekkel és felnőttekkel foglalkozó szakemberek, gyógypedagógus hallgatók, befogadó intézmények tanárai mellett az érintett személyek családtagjai, ismerősei, és bárki, akit érdekel a magyar pontírás, és azt szeretné elsajátítani.

Fazekas Ágnes (Gyengénlátók Általános Iskolája, EGYMI és Kollégiuma), a pszichoterápia világából esetismertetéseket hozott. *„Különös fejlődés – speciális megsegítés: A viselkedésterápiától a pszichodrámán keresztül a gyászfeldolgozásig”* című előadása mélyen megérintett mindannyiunkat. Az ismertetett esetek kirajoltak egy olyan komoly, minden gyógypedagógiai intézményt érintő problémát, ahol a gyermekek és tanulók pszichológiai, esetenként pszichiátriai ellátásának hiánya (nincsenek megfelelő szakemberek az intézményekben) lehetetlenné teszi a gyógypedagógiai (re)habilitációs tevékenységet is.

Katona Krisztina – Gyulai Andrea (Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája, EGYMI, Kollégiuma és Gyermekotthona): „Elszakadás a hagyományos iskolai keretektől – A pedagógiai munka szervezése az általános iskolai összevont csoportokban” címmel tartott előadást. Az előadók konkrét példákon keresztül mutatták be, hogyan változott meg intézményükben a tanulásszervezés, hogyan kell módosítaniuk a tanórák és tanórán kívüli tevékenységek rendjét amiatt, hogy egyre több halmozottan sérült tanulójuk van. Tanulólétszámuk összességében viszont csökken, így kénytelenek összevont csoportokat létrehozni, mely alapvetően nem előnyös sem a tanulóknak, sem a pedagógusoknak. Ez ismét egy olyan probléma, amely minden gyógypedagógiai intézményt érint, és csak kellő rugalmassággal orvosolható – valamelyest. A rugalmasság egyrészt természetesen a gyermekek érdekeit szolgálja, ugyanakkor az intézmény megfelelő működését is lehetővé teszi, és ezáltal segíti a gyógypedagógusokat is, hogy kompetensnek érezzék magukat, és hatékony munkát tudjanak végezni a különböző egyéni szükségletű gyerekekkel. Ugyanakkor a törvényi szabályozás merevsége miatt a speciális intézmények nem alakíthatnak a tanulóik számára leginkább megfelelő csoportokat, a szoros keretek között nem lehetnek a végletekig rugalmasak – ennek pedig kárát látják mind a tanulók, mind a gyógypedagógusok.

Végezetül **Móga Sebők Erzsébet a Kézzelfogható Alapítvány** vezetője mutatta be az alapítvány tevékenységét. Céljük, hogy a különböző művészeti ágak képviselőinek összefogásával közelebb hozzák egymáshoz a látó és látássérült művészeket és műkedvelőket. Rendszeresen szerveznek olyan tapintható kiállításokat, ahol a művészek eredeti alkotásait látássérült tárlatvezetők mutatják be. A szakosztályi napra hoztak is egy kamara-kiállítást, amelyet először lefedett szemmel, látássérült vezetők segítségével járhatunk be. A résztvevők számára rendkívüli élmény volt megtapasztalni, milyen módon hatnak az egyes alkotások tapintás, illetve vizualitás útján, van-e különbség a kétféle úton szerzett esztétikai élmény között – ugyanazt a művet szemlélve.

A szakosztályi ülés zárásaként rövid műhelymunkára került sor. Összegyűjtöttük mindazokat a problémákat, további feladatokat, amelyek a szakosztályi munkát, illetve magát a szűkebb szakmánkat érintik. Tervünk a tavasz folyamán egy budapesti szakosztályi nap megszervezése. Ennek célja kettős: egyrészt az intézményeinket érintő kérdések megvitatása, tapasztalatcsere, közös megoldáskeresés (Pl. hogyan kell fellépni annak érdekében, hogy a törvényi szabályozás tegye lehetővé a rugalmasabb csoportalakítást, tanulásszervezést). Másik cél az országban dolgozó látássérültek pedagógiája szakos gyógypedagógusok továbbképzésének, információval való ellátásának összehangolása a vak és a gyengénlátó személyekkel kapcsolatos területről. Az intézményeink által rendszeresen szervezett szakmai nyílt napokon általában igyekeznek részt venni a vidéken „magányosan” dolgozó kollégák, de szükségük van a másik terület információira is, ezért gyakran egyéni konzultációt kérnek, és egyesével jönnek segítségért. Ezt szeretnénk összehangolni, és olyan napot szervezni, amelynek egyik felében a vak tanulókat, a másikban a gyengénlátó tanulókat ellátó intézmény nyújtana segítséget előadások, kiállítás, illetve tapasztalatcsere, vagy akár bemutató foglalkozások formájában. A pszichológiai ellátás elégtelenségére is szeretnénk felhívni a figyelmet. Készül egy olyan tanulmány, amely bemutatja a korábbi ellátás sajátosságait, rávilágít annak szükségességére, és megoldást javasol a jelenlegi helyzet felszámolására (nincsenek megfelelő szakemberek az intézményekben). *A közelfövöben a Gyengénlátók Általános Iskolája „60 éves a gyengénlátók önálló oktatása” címmel jubileumi ünnepséget szervez. Ennek keretében egy kerekasztal-beszélgetésre kerül sor a pszichológiai ellátásról.* A rendezvény „ihletője” a szakosztályi ülésen elhangzott előadás, illetve az azt követő beszélgetés volt. Így nyugodtan mondhatjuk, hogy a szakmai ülésnek már meg is van az első gyümölcse, amelyet, reményeink szerint, még további hasznos programok követnek.

Logopédiai Szakosztály

Szakosztályvezető: Sós né Pinty Mária

Mielőtt a konferencia előadásainak ismertetésébe fognánk, érdemes említést tenni arról, hol tart az a másfél éve kezdett egyeztetési folyamat, melyet a logopédiai ellátás (alapelletetés és SNI-ellátás) javítása és az írott nyelvi zavarok ellátási kompetenciáinak tisztázása illetve a beszéd fogyatékos SNI kategória jelenlegi meghatározásának újragondolása érdekében kezdeményezett a MAGYE elnökség, a Logopédiai Szakosztállyal valamint több érintett civil szervezettel (MLSZSZ, MFFLT) együtt Kiss Lászlónál, az EMMI illetékes szakértőjénél.

Fontos eredménynek tartjuk, hogy a kerekasztal szakmai, szakmapolitikai és az intézményrendszerből érkező képviselői között konszenzus alakult ki a nyelvi zavarok korai felismeréséhez szükséges szűrési rendszer bevezetéséről. A történeti hűség kedvéért megjegyzendő, hogy a 2000-es évek előtti logopédiai rendtartásban már szereplő, de azóta az ellátási kötelezettségből kikerült szűrési protokoll a tervek szerint a szűrést az óvodába kerülő 3 éves gyermekek esetében a közelmúltban elkészült KOFA-3 (Kommunikációs Fejlődési Adattár) szülői kérdőív kitöltésével valósítaná meg. Így a logopédusok a tipikus fejlődés pontszámaival összevetve állapítanák meg a nyelvfejlődési

elmaradás tényét, majd az így kiszűrt gyermekekkel további vizsgálatokat végeznek. A nyelvfejlődési elmaradást mutató gyermekek egy tanéven át – a súlyosság mértékétől függően – tanácsadásban és kiscsoportos nyelvi fejlesztésben részesülnének. A kontrollvizsgálatokat követően lehetne eldönteni, hogy a gyermeknek sikerült-e nyelvfejlődési elmaradását behoznia, vagy nyelvfejlődési zavar diagnózisával állunk szemben, mely intenzív logopédiai ellátást igényel. Az így felálló monitorrendszer nagy előnye, hogy a nyelvfejlődési zavarral küzdő gyermekek fejlődése és kezelése a kezdetektől nyomon követhető lenne a logopédiai hálózaton belül, nem csak az öt éves korban esedékes szűrés hozná felszínre a problémát.

Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar a Fővárosi Logopédiai Szakszolgálat, és két vidéki intézménnyel közösen a rendszer kipróbálását is tervezi. Előre is köszönjük azoknak az adminisztratív és folyamatszervezési nehézségektől sem visszariadó logopédus kollégáknak, akik vállalkoznak erre a munkára. Általuk előzetes tapasztalatokat is fel tudunk mutatni a szűrés rendszerszintű hatásairól, amennyiben az erről szóló szabályozás később törvényerőre emelkedik. A rendszer lényege, hogy a legsúlyosabb nyelvi állapotú gyermekek ellátása és nyomon követése megnyugtató módon rendeződjék, és ugyanabban a szakmai kézben összpontosuljon az óvodai és az iskolai években is. Ez a később esetlegesen jelentkező írott nyelvi zavarok megelőzésének is előfeltétele.

A Logopédiai Szakosztály munkájában az idei konferencián is a korábbinál nagyobb hangsúlyt kaptak a *szakmapolitikai megbeszélések*. Öröndetes, hogy ezek nem különálló szakosztályi, hanem **szakosztályközi programokként** jöttek létre.

A **korai gyógypedagógiai beavatkozásokról szóló Fórum** majd minden szakosztályt megszólított. Itt Czeizel Barbara, frissen kinevezett kormánybiztos és Kereki Judit, a korai program kidolgozója hallgatta meg a szakma véleményét a jelenlegi nehézségekről, de főként arról, milyen változásokra lenne szükség egy jól működő, a lehető legkorábbi felismerést, a prevenciót és az intervenció hatékonyságát egyaránt fokozó ellátórendszerben. A megbeszélés légköre tükrözte, hogy minden fél a megoldásra és nem az esetleges szemléletbeli különbségekre fókuszál, mert a legfontosabb az ellátni kívánt gyermekek érdeke.

A másik szakosztályközi Fórumra a MAGYE-n belül a konferencián frissen megalakult Pedagógiai Szakszolgálati Szakosztállyal közösen került sor.

A beszélgetést Mosányi Emőke, a Fővárosi Szakszolgálat igazgatója és Sósne Pintye Mária, a Logopédiai Szakosztály elnöke közösen moderálta. A kerekasztal beszélgetésen áttekintettük a szakszolgálatok által biztosított logopédiai alapellátásnak a 2013-as változások nyomán kialakult helyzetét. A szakmai feszültségeket, az értelmezési problémákat, a szűrés, vizsgálat és a kezelés folyamatait egyaránt sorra vettük. Az ellátásszervezés terén szóba került a súlyos fenntartói alulfinanszírozás, a beszéd- és nyelvi zavarok ellátásának – a törvényi lehetőségek ellenére – fenntartói nyomásra való szűkítése, éppen úgy, mint az indokolatlanul magas adminisztrációs terhek, a szakemberhiány és az egyenlőtlen terhek miatt az ellátási rendszerek között újabb mutatózó szakembervándorlás is. A logopédiai ellátás minőségére vonatkozó gondolatok között a szűrések újragondolása, az egyes fejlesztő-terápiás rendszerek egységesítésére való törekvések, valamint az SNI és alapellátás közötti átmenet nehézségei kaptak hangsúlyt.

A délutáni órákban az előbbi szakmai fórum folytatásaként szükségesnek látszott *a szakmai érdekvédelemről – a megyénként létrehozott intézményrendszer apropóján – külön is szót ejteni*. Az érdekvédelem kapcsán a kerekasztal beszélgetés igyekezett felszínre hozni azokat az aktuális kérdéseket, melyek napjainkban a szakmai fejlődés, továbblépés zálogát jelentik. E témák egy része szorosan összefügg az EGYMI intézmények feladataival, problémakörével is: pl. a tantárgyak, tantárgy-részek értékelése, minősítése alóli mentesítések, a gyermekek állapotmegismerése, a folyamatdiagnosztika, a kontrollvizsgálatok változó szerepe, a sajátos nevelési igényű gyermekek együttnevelésének problematikája. A magyar sajátosságként létező BTMN kategória, ezen belül a mentesítések és az országos szakértői tevékenység jövőjével kapcsolatos kérdések. A kerekasztal az aktuális kérdéseket problémafelvetés formájában szeretné a MAGYE 12 szakmai pontjában a későbbiekben megjeleníteni, részben a részletesebb szakmai konszenzus megszületése érdekében, részben azért, hogy a MAGYE 12 szakmai pontjában a pedagógiai szakszolgálatok és a logopédusok nézőpontja is kellő hangsúlyt kapjon. Mindhárom fenti fórum a szakosztályközi együttműködés fejlődését is szolgálta egyben, új dimenziókat nyitva ezzel a MAGYE működésében.

A MAGYE Logopédiai Szakosztály programjában a korábbi hagyományokhoz híven nem csak előadások kaptak helyet, hanem **műhelymunkák** is. Idén két kolléga vállalkozott arra, hogy módszereit a szélesebb szakmai közönségnek bemutatja.

Vecsey Katalin, a **Bates College** beszédtanára a „**Személyre szabott ötperces bebeszélő gyakorlatok**” kipróbálását és módszertani fogásainak bemutatását ajánlotta fel a résztvevőknek. A bebeszélő gyakorlatok célja a megszólalás minőségének biztosítása és a sérülések megelőzése. Egy teljes bemelegítő és bebeszélő gyakorlatsor elvégzése legalább 20 percet vesz igénybe. Ebben a jó hangulatú műhelymunkában olyan villám gyakorlatsort ismerhettek meg a résztvevők, mely akkor is eredményes, ha csak öt percünk van a bebeszélésre. Mindenki személyre szabott gyakorlatsort állíthatott össze, mely elméletben általános, de kivitelezésben személyenként eltérő.

Török Ádámné Drubics Éva az „**Okoskocka**” komplex fejlesztőrendszer logopédiai alkalmazási lehetőségei mutatta be. Az eszközrendszer pszichológus, gyógypedagógus és fejlesztő pedagógus szakemberek közös fejlesztése. Alkalmas a gyermek képességeinek kibontakoztatására, az iskolai tanulást megalapozó képességek fejlesztésére, fejlődéslélektani és neurológiai kutatások eredményei alapján. Célja az iskolára való hatékony felkészítés, az olvasást, írást, számolást megalapozó funkciók magas szintre való fejlesztése. A komplex eszközrendszert jelenleg hét eszközcsalád alkotja: a vizuális percepció, az akusztikus percepció, a számolás, a testséma, a térészlelés, az anyanyelv és a szövegfeldolgozás területére irányulnak feladataik. A fejlesztés a fokozatosságra építően igen változatos módon sok-sok játékkal valósul.

A szakosztály péntek délelőtti előadásblokkjaiban is változatos témákat hoztak az előadó kollégák:

Rohár Alexandra (Fejér Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Sárbogárdi Tagintézménye): a *Down-szindrómások nyelvi képességeinek feltárására irányuló saját kutatását* mutatta be. Feltételezte, hogy Down-szindrómás gyermekeknél az aktív szókincs, a nyelvtani fejlettség, az olvasás és írás elsajátításához szükséges készségek területén nagyobb az elmaradás, mint azt a mentális kor indokolná. A Down-szindrómás célcsoport mellett két kontrollcsoport is szerepel a vizsgálatban: az egyiket mentális korban és életkorban illesztett más kóreredetű értelmi fogyatékos személyek alkották, míg a másik kontrollcsoportot mentális korban illesztett tipikus fejlődésű gyermekek adták. Hipotézisei nagyrészt igazolódtak.

Ispány Mónika (Pest Megyei Pedagógiai Szakszolgálat): „*Kisiskolás gyermekek olvasási teljesítményének és zenei képességeinek vizsgálata*”

Előadása a nyelv, az olvasás és a zene párhuzamos vizsgálatának tanulmányozására épült egy nyomonkövető vizsgálat keretében. A vizsgálat első része arra keresett választ, hogy két óvodai gyermekcsoport nyelvi teljesítménye közti különbség mennyiben magyarázható, magyarázható-e a rendszeres zenei fejlesztéssel. A vizsgálat második részében, első osztály végén, arra volt kíváncsi, hogy megmutatkozik-e az óvodában intenzív zenei fejlesztésben részesült gyermekek nyelvi előnye az olvasástanulásban, a nyelvi tudatosságban és a szövegértésben. Az eredmények szerint a nyelvi előny továbbra is fennáll, az összefüggés-vizsgálatok legerősebben a ritmushallást vizsgáló feladatok szignifikáns korrelációját mutatták ki az olvasási és fonológiai tudatosság feladatokkal. Az eredmények az írott nyelvi zavarok prevenciójában nyújthatnak segítséget.

Burom Katalin (Heves Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Egri Tagintézménye): „*Korai vizsgálatok a logopédiában – egri gyakorlat*”

Az előadása logopédiai vizsgálati protokoll Eger környéki gyakorlati megvalósítását mutatta be a differenciál- és fejlesztő diagnosztikai szempontok figyelembevételével. Felhívta a figyelmet arra, hogy a megfelelő ellátás, a terápia kijelölése elképzelhetetlen átfogó, minden részterületre kiterjedő diagnosztikai módszerek alkalmazása nélkül.

Lévai Edit – Hegedüsné Somogyi Beáta (Somogy Megyei Duráczy József Óvoda, Általános Iskola, EGYMI és Kollégium, Kaposvár): „*Átmeneti szegregáció a logopédiában – Egy hármas évfordulóelőestjén*”

A jövőre 120 éves Duráczy József Óvoda, Általános Iskola, EGYMI és Kollégium beszédjavító tagozatának nyomon követési tapasztalatait mutatták be két előadásban. Az elmúlt évtizedekben a hallássérültek nevelését, oktatását nem feladva egy modellértékű intézményegység kiépítése nyomán a hallássérült tanulók tagozata mellett megkezdtek a nyelvfejlődési zavarral, illetve tanulási zavarral küzdő gyermekek komplex fejlesztését, óvodai és általános iskolai nevelését, oktatását. Előadásukban kiemelték a szegregáció hangsúlyozottan *átmeneti* jellegét. Bemutatták óvodásaik, tanítványaik fejlődésének két különböző útját az integrációig. Az egyik út a korai felismerés nyomán a beszédjavító óvodából vagy a beszédjavító iskola alsó tagozatáról integrált gyermekek útja, melynek zömében a sikeres iskolai integráció az eredménye. A másik út azon tanu-

lóké, akik sikertelen integrációt követően, más iskolákból, különböző osztályfokokon kerülnek szegregált oktatási körülmények közé. A két út diagnózisait, eredményeit, sikereit, kudarcait hasonlították össze, és választ kerestek arra, hogy a „sikertelen integráció – átmeneti szegregáció – újabb integráció” irány az iskolai eredmények, a továbbhaladás és a másodlagos tünetek szempontjából mennyire hatékony.

Jenei Gabriella (Szászszentmiklósi Csokonai Vitéz Általános Iskola): „Az írott nyelvi zavarral küzdő tanulók ellátásának helyzete egy dunántúli tankerületben”

Az előadás az írott nyelvi zavarral küzdő gyermekek iskolai pályafutásának támogatását mutatta be. Az általa felsorolt négy feltétel a következő: szükség van jó törvényi szabályozásra, megfelelő tárgyi és személyi feltételekre, a kérdéskörben jártas szakemberekre, akik időben felfedezik a problémát, és célzottan, a gyermekek egyéni szükségleteinek megfelelően tudják kezelni azt, valamint elengedhetetlen a gyermekekkel foglalkozó pedagógusok együttműködése. A kutatás célja volt, hogy körüljárja e négy alapfeltétel meglétét. Kiderült, hogyan hat a mindennapi gyakorlatra a jelenleg hatályban lévő köznevelési törvény, a rendelet, hogyan változott az általános iskolás populáció létszáma, ezen belül a sajátos nevelési igényű, illetve az írott nyelv zavaraival diagnosztizált gyermekek aránya 2010 és 2015 között, mikortól, és milyen diagnózissal kerültek először a szakemberek látókörébe a gyermekek, milyen végzettségű szakembert nevezett meg a szakértői vélemény, valamint fény derült a gyermekekkel végzett terápia tartalmára. Az eredmények felhívják a figyelmet arra, milyen változtatások szükségesek hatékonyabb ellátáshoz.

Sipos Zsóka a Meixner Alapítvány képviselője arról tájékoztatott minket, hogy a Meixner Ildikó által kidolgozott diagnosztikus eszközök standardizáláson mennek keresztül. Ennek első eredménye a 3. osztályosok számára készült olvasásvizsgálat reprezentatív mintán való bemérése. A régen várt viszonyító értékek legfontosabb mutatóit az előadásban láthattuk is, de ezek az ősz folyamán nyilvánossá válnak, és minden érdeklődő számára hozzáférhetőek lesznek.

Mozgásfogyatékoság-ügyi Szakosztály

Fótiné Hoffmann Éva szakosztályvezető, szakmai segítő: Lénárd Zoltán

Idei szakosztályi ülésünk kétszeresen is ünnepélyes aktus volt. Egyrészt, mert a szomatopedagógus képzés 2016-ban ünnepli a szakindítás negyvenedik évfordulóját, másrészt **Kullmann Lajos professzor Bárczi Gusztáv Emlékérmeket vehetett át** Gereben Ferencné elnöktől és a MAGYE elnökségétől. A díjátadásra a szakosztályi ülésen került sor. Gratulálunk Tanár Úrnak a díjhoz.

A „40 éve kezdődött a szomatopedagógus képzés” című előadás keretein belül Benczúr Miklósné és Kullmann Lajos (ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai

Kar), az egykori Szomatopedagógiai Tanszék korábbi vezetői emlékeztek vissza a szakindításra és a képzés első évtizedeire. Benczúr Miklósné felolvasta Csilla Hohendorf (Csillagház Általános Iskola jogelődje) levelét is. Lányiné Engelmayer Ágnes üdvözlét az üléseelnök tolmácsolta. Ezután virággal köszöntöttük az első évfolyam egykori tanárait és hallgatóit. A megjelentek korabeli dokumentumok és személyes emlékeik megosztásával tették teljessé az ünnepést.

Hegedüsne Albert Anikó (Bajai Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Kollégium, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény): „A mozgásfejlesztési lehetőségek a Bajai EGYMI-ben”

Az előadó a konferenciának otthont adó intézményben zajló mozgásfejlesztő tevékenységeket foglalta össze.

Szeredai Márta (Szent Margit Kórház, Fejlődésneurológiai Osztály): „A terápiák lehetőségei a korai ellátásban (megelőzés, gyógyítás, rehabilitáció)”

Az előadás a korai életkorban alkalmazott fejlesztő módszerekről adott rendszereszméletű összefoglalást és fogalommagyarázatot.

Tóth Adrienn (Mozgásjavító Óvoda, Általános Iskola, Szakközépiskola, Gimnázium, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Kollégium – a tavábbiakban „Mozgásjavító”: „Teamwork makes the dream work – ErasMex”

Az előadás egy Erasmus együttműködés keretein belül megvalósult németországi, hollandiai, norvégiai, izlandi tanulmányút tapasztalatairól számolt be.

A következő öt előadás a mozgáskorlátozott tanulók kommunikációjának problémakörét járta körül.

Horváthné Illés Barbara – Fekete-Szabó Viola (Budapest III. Kerületi Csillagház Általános Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény): „AAK a Csillagházban” címmel foglalták össze az előadók, színes példákkal illusztrálva, a Csillagházban zajló, több évtizedes fejlesztő munka tapasztalatait és eredményeit.

Szendrei Virág – Hegedüs Krisztina – Markó Mónika (Mozgásjavító Általános Iskola): „A team munka szerepe egy nem beszélő gyermek oktatásában”

Az esetismertetés a szakemberek összehangolt együttműködéséről szól egy beszélő közegeben tanuló, nem beszélő gyermek megsegítése érdekében.

Miksztai-Réthey Brigitta (ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet): „Számítógép-kezelés megoldások fejmozgatással, szemmozgással”

Az előadó a legújabb, kommunikációt segítő technikai megoldásokról tartott érdekesítő bemutatót.

Péntek Dózsa Melinda – Csurgó Krisztina (ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Gyógypedagógiai Módszertani és Rehabilitációs Intézet, Szomatopedagógiai Szakcsoport – a továbbiakban ELTE BGGYK GYMRI SZP – illetve Mozgásjavító Általános Iskola: „Kézírás és gépipírás összehasonlító vizsgálata a Mozgásjavítóban”

Az előadásban ismertették egy hosszabb távú együttműködésen alapuló felmérés eddigi fontos részeredményeit.

A **„Fiatalok fóruma”** blokkban – hagyományainkhoz híven – pályakezdő kollégáink ismertették kiváló szakdolgozati kutatásaik eredményeit.

Bányai Eszter (ELTE BGGYK GYMRI SZP): „A kortársak közti kommunikáció vizsgálata AAK-használó tanulók körében”

Az előadó a spontán kommunikáció eddig kevésbé kutatott területéről beszélt.

Zahora Nóra (ELTE BGGYK GYMRI SZP): „Spasztikus cerebrális paretikus tanulók műszeres felső végtagi mozgásvizsgálata”

Az előadásban új diagnosztikai lehetőségekről számolt be a hallgató.

Szemenyei Eszter (ELTE BGGYK GYMRI SZP): „Spasztikus cerebrális paretikus tanulók kontrollcsoportos összehasonlító vizsgálata FNO kategóriakészlet felhasználásával”

Az FNO gyermek-ifjúsági változatának felhasználhatóságáról szólt az előadás.

Pataki-Juhász Andrea (ELTE BGGYK GYMRI SZP és ELTE Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálat): „Mozgáskorlátozott kisiskolások aritmetikai képességének, készségeinek diagnosztikus megközelíthetősége”

Az előadás a Diszkalkulia Pedagógia Vizsgálat 2. felvételének tapasztalatait, adaptációs lehetőségeit mutatta be.

Az előadások után a résztvevők összegezték a konferencia tapasztalatait. A szakosztály vezetősége minden résztvevőt arra biztatott, hogy iratkozzon fel és legyen aktív résztvevője a Szomatopedagógiai Szakmai Műhely levelezőlistának és Facebook csoportnak.

Pszichopedagógiai Szakosztály

Szakosztályi program szervezői: Egri Tímea és Reményi Tamás

A MAGYE 2016. évi országos szakmai konferenciáján a Pszichopedagógiai Szakosztály sokszínű, széles palettájú programot mutatott be. Az előadások megjelenítették a pszichopedagógia fontos, aktuális kérdéseit, és ízelítőt adtak a sokrétű szakmai munkáról. Az üléselnöki feladatokat Reményi Tamás látta el.

Nagyné Klujber Márta (Eszterházy Károly Egyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola): „Az interakció-elemzés szoftveres támogatásának lehetőségei gyógy-pedagógiai területen”

Az előadás kitért a terápiás, illetve fejlesztő foglalkozások belső folyamatainak elemzésében hasznosítható újabb módszertani lehetőség bemutatására. Az IKT szempontjából egy szoftver is bemutatásra került, az *Observer XT*.

Nyisztorné Debreczeni Ágnes (Fővárosi Iskolaszanatórium Általános Iskola): „A beteg gyerekek megsegítése a Fővárosi Iskolaszanatórium Általános Iskola és a Semmelweis Egyetem II. számú Gyermekklinika pedagógusainak tevékenysége fényében”

Az előadó az iskola pedagógusainak csapatát képviselte előadásával, és a Fővárosi Iskolaszanatórium Általános Iskola fennállásának 80. évfordulója alkalmából ismertette munkájukat.

Bíró Zsófia – Reményiné Csekeő Borbála (Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány): „A speciális megsegítés lehetőségei egy gyermek és ifjúsági lelkisegélyvonalon. Tapasztalatok a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány mindennapjaiból”

Bemutatták a szervezet 24 órában segítséget nyújtó ingyenes, telefonos lelkisegély szolgálatát, amely 24 év alatti gyermekeknek, fiataloknak, valamint az ő ügyükben telefonáló felnőtteknek nyújt segítséget.

Szabó Andrea (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szociális, Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat): „Speciális ellátás a gyermekvédelemben”

Az előadás bemutatta a gyermekvédelmi szakértői bizottságban végzett pszichopedagógiai vizsgálati munka sajátosságait, illetve az externalizáló és internalizáló zavart mutató gyermekek és fiatalokúak megjelenésének problémáit, prevalenciáját.

Surányi Krisztina – Egri Tímea (ELTE BGGYK): „Gyermekrajzokról és a beszédes rajzjegyekről”

Az előadás a témáról pszichopedagógiai szempontból beszélt. A bemutatott rajztesztek (Bender A és B, Goodenough-féle emberrajz, hagyományos családrajz, kinetikus családrajz, elvárásolt családrajz, ház-fa-ember-teszt, szabadrajz módszer) felvételének módjára, és a kompetenciakörön belüli elemzésre egyaránt kitért az előadás. A hangsúly a lehetséges zavarjelek összegyűjtésére helyeződött.

Pechan Eszter (Csalogány Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Speciális Szakiskola, EGYMI, Kollégium, Gyermekotthon): „Lehet egy mesével több?”

Az előadás megfogalmazta, hogy hogyan és miért érdemes visszaemlíteni a meséket a pedagógiai munkába. Kitért arra, hogyan használhatóak az egyes mesetípusok az alkotó, fejlesztő meseterápiában, valamint bemutatta a kísérleti jellegű, 30 napos mesemondással kapcsolatos kutatását, amely óvodás korú kisgyermekeket nevelő családok körében készült.

Pechan Eszter (Csalogány Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Speciális Szakiskola, EGYMI, Kollégium, Gyermekotthon): „A kutyás terápia lehetőségei a gyógypedagógiai munkában”

Az interaktív előadás keretében szó esett a pszichopedagógusok körében alkalmazható állatasszisztált terápiákról, a kutya bevonásának a lehetőségeiről a fejlesztő foglalkozásba, valamint a hallgatóság képet kaphatott a módszer tudományos háttéréről is.

Kovács Lilla Dóra (ELTE BGGYK hallgatója)– Egri Tímea (ELTE BGGYK): „Az agresszió különböző típusainak megjelenése az Aszódi Javítóintézet pszichopedagógiai csoportjában”

Az előadásban a hallgató a szakdolgozati kutatását mutatta be témavezetőjével. Hipotézise szerint az Aszódi Javítóintézet pszichopedagógiai csoportjára jellemzőbbek a befelé irányuló agresszív megnyilvánulások (szorongás, depresszió, viktimizáció érzése), mint a nyílt, kifelé irányuló agressziók (fizikai, verbális agresszió, bullying). Ezt kutatási adatai nem erősítették meg. Az Agresszió Viktimizáció Kérdőív eredményei alapján a növendékek hajlamosabbak áldozatként, mint agresszorként definiálni magukat, ellenben az agresszió magasabb pontszámban jelent meg, mint a viktimizáció. Azonban mindkét skálánál a kötekedés és a fenyegetés kapta a legmagasabb pontszámokat. A Gyermekviselkedési Kérdőív eredményei szintén megcáfolták a feltételezést: a csoport növendékei jelentősebb mértékben mutattak externalizáló tüneteket, mint internalizálókat.

Reményi Tamás (ELTE BGGYK, Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet): „A viselkedészavar jelensége”

Az előadás kitért a hazai és nemzetközi klasszifikációs rendszerek ismertetésére, a körkép bemutatására, a diagnosztikus munka nehézségeire és problémáira, valamint a viselkedészavarral küzdő tanulók integrálhatóságának nemzetközi és hazai helyzetére, illetve az ezzel kapcsolatos kutatási eredményekre.

A délutáni blokkban kerekasztal beszélgetés keretében vitatták meg a részt vevő szakemberek és érdeklődők a pszichopedagógia aktuális kérdéseit, problémáit, a jövőbeli terveket. A diskurzust Kereki Judit, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógia Kar pszichopedagógia szakirányának vezetője és Reményi Tamás, elnökségi tag moderálta.

Tanulásban akadályozottak pedagógiája szakosztály

Szakosztályvezető: Szekeres Ágota

Idén is nagyon tartalmas programot tudtunk összeállítani, hiszen harmadik alkalommal sikerült egész napos ülést szerveznünk. Nagyon szerencsés, hogy sokan előadóként visszatérnek és megmutatják empirikus kutatásukat, vagy a napi gyakorlatról számolnak be. Nemcsak az előadók, hanem a hallgatók jelentős része is visszatér hozzánk. Annak is mindig nagyon örülünk, hogy az érdeklődő kollégák számos szakosztály programját szeretnék meghallgatni, ezért az előadások között sokan jönnek-mennek. Ez is arra

motivál bennünket, hogy olyan előadásokat kínáljunk, amiket sokan szeretnének meghallgatni. Fontos, hogy a program szünetében informális kapcsolatok alakulnak, a kollégák keresik a szakmai együttműködési lehetőségeket.

Fazekasné Fenyvesi Margit – Gál Zita – Papp Gabriella (ELTE BGGYK, Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): „Tanulásban akadályozott tanulók munkamemória vizsgálatának tapasztalatai”

Az előadásban empirikus vizsgálatok eredményeit mutatták be a szerzők. A mérési eredményeket követően konklúziókat fogalmaztak meg a vizsgálat adataira épülő fejlesztés tervezésére.

Macher Mónika (ELTE BGGYK, Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): „Tanulásban akadályozott 10 éves gyermekek szótanulási folyamatainak vizsgálata”

Az előadás rámutatott az integrált oktatási keretek között tanuló 10 éves tanulásban akadályozott gyermekek szótanulási folyamataira, jellegzetes hibáira.

Szabó Aletta és Szenczi Beáta (ELTE BGGYK, Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): A szerzők közös munkájukban vizsgálták a *serdülőkorú tanulásban akadályozott tanulók énképét*. Egy olyan eszköz bemutatására került sor, amelyet itthon még kevés szakember használ, ezért az előadást követően nagyon sok kérdést kaptak a kutatók, amely jól jelzi, hogy a gyakorlatban dolgozó kollégák mennyire fontosnak tartják ezt a témát.

Mucsiné Erdei Mónika (Szeged és Térsége Bárczi Gusztáv EGYMI, SZTE JGYPK Gyógypedagógusképző Intézet, Szeged): „Egy online diagnosztikus mérés – az e-Dia teszrendszer próbamérésének szerzett tapasztalatai tanulásban akadályozott tanulóknál”

A prezentációban bepillantást kaphattunk a használt mérőeszköz különböző feladataiba. A rendszer alkalmas lehet a későbbiekben a fejlesztések hatékonyságának jelzésére is.

Kiss Dóra – Horváth Endre (ELTE BGGYK, Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet): „Új lehetőségek a társas kapcsolatok kialakítására az integrált nevelésben”

Az előző előadás témáját továbbfolytatva a szerzők érintették a korábban fejlesztett SMETRY rendszer jellemzőit. Majd bemutatták azokat a nem viszonzott rokonszenvi választási mutatókat, amelyek segíthetik a pedagógusokat abban, hogy a tanulóik sikeresen alakítsanak ki kölcsönös kapcsolatokat egy közösségen belül.

Szabadiné Kovács Ágnes (Meixner Ildikó EGYMI, Mohács): „Digitális Témahét a Meixner Ildikó EGYMI alsó tagozatán”

Szintén a digitális világhoz kapcsolódóan mutatta be az előadás az első Digitális témahét során az Égig érő paszuly című népmese feldolgozását az intézményben. A program számtalan lehetőséget kínált a hagyományos és tevékenységközpontú módszerek

ötvözésére, IKT eszközök és -technikák felhasználásával. Kiemelte a digitális kompetenciát alkotó készségek, képességek fejlesztésének menetét a témahét során.

Gelencsérné Bakó Márta (Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar, Gyógypedagógiai Intézet): *„Az integratív pedagógiai szemlélet megjelenése a tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon a Kaposvári Egyetem Gyógypedagógiai Intézetének szakpedagógiai gyakorlata során”*

Az előadás bemutatta az integrált gyakorlat megvalósulási lehetőségeit a tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon tanuló gyógypedagógus hallgatók számára.

Meggyesné Hosszu Tímea – Márta Attila – Nádler Ivett – Soós Írisz (SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet, Szeged): *„A társadalmi érzékenyítés megvalósulása az óvodai nevelésben”*

Online kérdőíves vizsgálatukban arra keresték a választ, hogy a korai intézményes nevelés területén az óvodákban élnek-e az érzékenyítés szempontjából szenzitív életkorban lévő gyermekek társadalmi szemléletformálásának lehetőségével. Eredményeik azt mutatták, hogy az intézmények tizede mások által szervezett érzékenyítő eseményeken vesz részt. A szülők nagyon csekély mértékben válnak részeseivé e programoknak. A tolerancia kialakítására, a társadalmi szemléletformálásra alkalmas mesekönyvek csak elvétve találhatók meg az óvodákban.

Tari Lajos Tamásné (Bajai EGYMI, Baja): *„Különleges együttműködés – két intézmény közös munkálkodása az SNI tanulók tehetséggondozása, hatékonyabb integrációja érdekében”*

Az előadás egy intézményi jó gyakorlatot mutatott be.

Tukericsné Schvilinger Anikó (Meixner Ildikó EGYMI, Mohács): *„Az intézmények mentor szerepe, a SNI gyerekek/tanulók tehetséggondozásában”*

A tehetséggondozás témáját folytatva az előadás kiemelte az intézmények hálózatos együttműködését, valamint a mentorok szerepét a sajátos nevelési igényű, tehetséges tanulók életében.

Az ebédszünetet követően ismét nagyon sok hallgató gyűlt össze, **Köböl Erika (SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet, Szeged; Aura Segítő Kutya Alapítvány, Debrecen; SZTE Bárczi Gusztáv Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Szeged):** *„Terápiás kutyával asszisztált foglalkozások a gyógypedagógiai fejlesztő munka és az integráció támogatására”* című prezentációja következett. Az előadó beszélt arról, hogy a terápiás kutyával asszisztált foglalkozások jó támogatói a gyógypedagógiai fejlesztő munkának, szervesen illeszkednek a fejlesztő eljárások körébe, ugyanakkor hatékonyan segítik az integrációs törekvéseket is. Fontos a résztvevők kompetenciáinak tisztázása, valamint a munkaformák és a fejlesztési célok meghatározása.

Béres Mária (Bárczi Gusztáv EGYMI, Debrecen): „Van más út az írás-olvasás elsajátításához – A BMM módszer alkalmazása a Debreceni Bárczi Gusztáv EGYMI-ben”

A előadó bemutatta, hogy hogyan változtatott az olvasás megtanulásához vezető úton. Mindezek mellett ismertette azt a tanulási környezetet, amely meghatározta a tanítványai nyugodt, kiegyensúlyozott mindennapjait.

Kovácsné Zsemlye Marietta (Bajai EGYMI): „A fenntarthatóság megvalósulása a mindennapok pedagógiájában”

Az előadás részletesen bemutatta az Örökös Ökoiskola címmel rendelkező intézmény tizenöt éve működő, folyamatosan fejlesztett programját; a gyógypedagógiai nevelés-oktatásban rejlő, a fenntarthatóságra való nevelés lehetőségeit, kidolgozott formában.

A nap végén **Szedő Barbara és Jávor Katalin Ilona (Bajai EGYMI)** előadásukban bemutatták, hogy a *speciális szakiskola* intézményegységében a mindennapi munkájuk során miként törekszenek közvetlen kapcsolat kialakítására a nyílt munkaerőpiaccal. Emellett lehetőséget biztosítanak tanulóik számára, hogy részt vegyenek szakmai megmérettetésekben hazai és külföldi szakmai versenyek révén.

Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Szakosztály és

Felnőtt Fogyatékoság-ügyi Szakosztály

Szakosztályvezetők: Radványi Katalin és Cserti-Szauer Csilla

Idén rendhagyó módon közös szakosztályi ülést szervezett az Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Szakosztály és a Felnőtt Fogyatékoságügyi Szakosztály. A közös szervezés gondolata a gyakorlatban dolgozó kollégákkal történt beszélgetések alapján született meg, a gyermek- és fiatalkorú személyekkel dolgozó gyógypedagógus kollégák nagyon szívesen informálnának bővebben és naprakészen a felnőttekkel kapcsolatos új szabályozásokról, a lehetőségek változásairól, mert fontosnak tartják a szülők megfelelő informálását, valamint saját fejlesztő munkájuk gyakorlati céljának, a felnövekvő generáció életlehetőségeinek megismerését, elősegítését. A felnőttek világában dolgozó kollégák pedig szívesen hallgatják meg a hozzájuk kerülő fiatalok korábbi fejlesztéséről szóló előadásokat, mit várhatnak el, mi az, amire majd építhetnek a felnőttekkel folyó munkában. Fontosnak tartottuk, és ez is indokolta az együttműködés ilyen formáját, hogy ne csupán információátadás és -szerzés történjen a szakosztályi ülésen, hanem induljon el egy közös gondolkodás, diskurzus is a különböző életkorokban és sérültségi fokon élő fogyatékos személyekkel dolgozó nevelők, segítők között, fogalmazódjanak meg egymással kapcsolatosan olyan gondolatok, elvárások, együttműködési lehetőségek, amelyek a gyógypedagógiai munkát valóban hatékonyá teszik. Radványi Katalin szakosztályvezető a szekcióülést megnyitó beszédében kiemelte a gyógypedagógiai munka jelentőségét az egész életen át tartó tanulás, a munkavállalás, a támogatott lakhatás és támogatott döntéshozatal folyamatainak hatékony és sikeres előmozdításában.

A szekcióülés első előadója a vendéglátó intézmény gyógypedagógusa, **Ghanim Tamás Lutfi (Bajai EGYMI)** volt, aki az integráció példájaként az integráló környezet elősegítésének egy sikeres formájáról számolt be előadásában az „*Életképek*” című produkció bemutatásával.

Béres Mária (Bárczi Gusztáv EGYMI, Debrecen)

Montessori-módszerrel dolgozó, azt értelmileg akadályozott és autizmus spektrumzavarral élő gyermekek iskolai fejlesztésére alkalmazó gyógypedagógusa gazdag képi alátámasztással mutatta be munkáját.

Varga Imre (Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Gyógypedagógus Képző Intézet)

Az előadás a gyermekvédelem és a gyógypedagógia kapcsolatát elemezte, ami nagyon fontos téma a gyermekvédelmi törvényben és szolgáltató-rendszerben nemrég történt változások miatt is. Külön kiemelte annak jelentőségét, hogy a gyógypedagógus képzésben nagyobb hangsúlyt kell kapnia a gyermekvédelemmel kapcsolatos ismereteknek.

Lakos Judit (Dió Általános Iskola, EGYMI és Kollégium): „A kutyás terápia és az AAK alkalmazásának kölcsönhatásairól”

Az előadó saját tapasztalatai alapján elmondta, hogy a kutyával történő terápia során jelentősen növekedett a kommunikációs interakciók száma, és ezzel együtt csökkent a visszahúzódó viselkedési formák megjelenése.

Jerkovicsné Puch Ildikó a Bajai EGYMI Készségfejlesztő Speciális Szakiskolájának képzési szerkezetét mutatta be. Előadása kapcsolódott a felnőttek világához. Kiemelte, hogy az iskolából kikerülő fiataloknak az önálló életvezetésre csak akkor van lehetőségük, ha a tanulmányi idejük alatt szert tesznek olyan rutinra, amely a szakmai felkészültségüket, önálló életkezdéshez szükséges praktikusságukat tükrözi vissza. Ezért fontos a gyakorlatba ágyazott tevékenységek megtapasztalhatósága, saját életkörülményeikből beemelt, életszerű helyzetek teremtése, mely segíti a tanulók tudatos, önfenntartói tevékenységének kialakítását.

A két szakosztály közös szekcióülésének második részében az intézeti ellátásról a közösségi életvitelt támogató szolgáltatásokra való áttérés folyamatával kapcsolatos előadások hangzottak el.

Először **Cserti-Szauer Csilla (ELTE BGGYK)** és **Vályi Réka (Emberi Erőforrások Minisztériuma)** tartottak előadást „*Javaslatok a kiváltási stratégia következő ciklusára*” címmel, amelyben a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló stratégia (2011–2041) megvalósítása első öt évének tapasztalatain alapuló fogyatékossgügyi és határterületi javaslatcsomag elemeiről adtak át fontos ismereteket. Előadásuk nem titkolt célja volt a dokumentum alapelveit és legfontosabb irányait a további szakmai vitához és tapasztalatcseréhez vitaindítóként bemutatni.

Giflo H. Péter, a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. igazgatója, aki egyben az Intézményi Férőhelyek Kiváltását Koordináló Országos Testület elnöke is, elfogadta szakosztályaink felkérését, és előadásában azokról az új, strukturális változtatásokról számolt be, amelyekkel **a kiváltás folyamatának hatékonyságát** kívánják a jövőben elősegíteni. Ilyenek a TÁRS projekt keretében létrejövő szakmai koordinációs műhely, illetve a szakmai koordinációs műhely mellett működő Szakmai Tanácsadói Testület, amely szakmailag koordinálja a projekt folyamatait és információs tevékenységet végez majd.

Az elhangzott új információk nyomán az ülést lezáró egy órában nem csupán az elhangzott előadásokhoz szóltak hozzá, illetve tettek fel kérdéseket a jelenlévők, hanem mintegy kerekasztal-beszélgetés keretében a kiváltás folyamatáról, a rendeletek változásáról, a fogyatékos emberek jövőképéről is megfogalmazódtak vélemények, kérdések, például a jelenleg otthon élő felnőtt személyek további életútjának segítségével kapcsolatosan hangzottak el javaslatok. A közös szekcióülés saját véleményünk és a visszajelzések alapján is hatékony, informatív és további együttműködésre készítő volt.

Súlyosan és halmozottan fogyatékosokat segítők (SHF) szakosztálya **Szakosztályvezető: Hegedűs-Beleznai Csilla**

A 2016-os évben a MAGYE SHF Szakosztályának a tavaszi budapesti találkozó után a második összejövele volt Baján. Szeretnénk ezt folyamatosan fenntartani, és egy őszi alkalmat is rendszeressé tenni. A szakmai napon közel 50 érdeklődő hallgatta meg a remek előadókat. Az elméleti előadások és a gyakorlati műhelyek bemutatkozásai értékes, új ismereteket nyújtottak a fejlesztő nevelésben és oktatásban dolgozók, vagy ez iránt érdeklődő szakemberek számára.

Miksztai-Réthey Brigitta (ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet): **„A számítógéppel támogatott AAK megvalósításához szükséges gépi és emberi tanulás”**

Előadónk a súlyosan-halmozottan sérült, nem beszélő felnőttek számára szolgáló informatikai eszközök használatának lehetőségeit mutatta be. Két fiatal felnőtt esetét ismerhettük meg. Az első esetben egy képi kommunikációt és gesztusokat használó fiatalember számára állítottak össze olyan kommunikációs táblát, melynek képkészletét ő maga is módosítani tudja, és üzeneteit nem csak felolvastatni, de interneten keresztül megosztani is képes a program segítségével. A másik esetben egy betűkommunikációt használó fiatalember számára kerestek optimális alkalmazást, mely segítségével a leggyorsabban tudja létrehozni üzeneteit. Ennek érdekében egy, mesterséges intelligenciát használó eszközökkel támogatott rendszer igyekezett optimalizálni a betű alapú prediktív alkalmazás beállításait.

Márkus Eszter (ELTE BGGYK): „A fejlesztő nevelés-oktatás helyzete a 2014/15-ös tanévben egy országos kutatás eredményeinek tükrében”

Az előadás kiemelte, hogy a hatályos köznevelési törvény alapján a fejlesztő nevelés-oktatás 2014. szeptember 1. óta kötelező minden súlyosan-halmozottan fogyatékos tanuló számára. 2015 nyarán és őszén a „TÁMOP-3.1.1-11/1-2012-0001 XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz” projekt keretében az Educatio Kft. megbízásából a Mentor Informatika Kft. és az Eruditio Oktatási Szolgáltató Zrt. konzorciuma országos kutatást bonyolított le, melynek során aktuális és friss információkat szerezhettünk a fejlesztő nevelés-oktatás helyzetéről. A kutatás első szakaszában adatelemzéseket végeztek (KIR, OH), interjúk készültek a fejlesztő nevelés-oktatásban résztvevő intézmények, szakértői bizottságok munkatársaival, fókuszcsoporthozos beszélgetések születtek az érintett családok bevonásával. Az elsődlegesen gyűjtött információk alapján a fejlesztő nevelés-oktatásban résztvevő intézményeket online kérdőívvel is megkérdezték a fejlesztő nevelés-oktatás helyzetéről a 2014/2015-ös tanévre vonatkozóan. A kérdőívben a fejlesztő nevelés-oktatásban résztvevő tanulókról (fogyatékoságok, támogatási szükséglet), az intézményi ellátottságról, szolgáltatásokról valamint a szakember-ellátottságról és szakemberhiányról gyűjtöttek adatokat. A zárótanulmányban az eredmények elemzése és összefoglalása után következtetéseket és javaslatokat is megfogalmaztak a fejlesztő nevelés-oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés érdekében. Az előadás a kutatás legfontosabb eredményeit, valamint az intézményrendszer legfontosabb feladatait foglalta össze és vetett fel jelenleg is aktuális problémákat.

Bognár Virág – Horvát Krisztina (Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhazsnú Nonprofit Kft. – Autizmus Koordinációs Iroda): „Pillanatkép a súlyosan és halmozottan fogyatékos személyek élethelyzetéről és ellátásáról – kutatási beszámoló”

Bognár Virág tanulmányát Horvát Krisztina előadásában hallgathattuk meg. Kiemelte, hogy a pilot program indítását az ösztönözte, hogy a fogyatékos személyeknek nyújtott szolgáltatások hiányosak, miközben úgy tűnik, hogy lassan, de növekszik a célcsoport társadalmi elfogadottsága. Mindez szükségessé teszi a célcsoport ellátásának stratégiai újragondolását és az ellátások fejlesztését. A program eredményei alapján egyértelműsíthető annak szükségessége, hogy különválasszuk a súlyos és halmozott fogyatékoságot tekintve az általános jogosultsági kategóriát a szakmai ellátás nyújtásának alapjaitól. A konkrét ellátás szempontjából fontos felmérésnek folyamatdiagnosztikán kell alapulnia a szakértői konszenzus alapján. A diagnosztikát tekintve kulcsfontosságúnak tekinthető a differenciálás: intellektuális zavar, támogatási szükségletek intenzitása és komorbiditások (például magatartási zavarok) tekintetében. A pilot program kutatási eredményei a súlyos és halmozott fogyatékosággal élő gyermekek és felnőttek támogatási szükségleteiről megerősítették az ellátási életútmodell és az ezzel szorosan összefonódó szülő-támogatási modell kidolgozásának szükségességét. A felkért szakértők javaslata szerint: (1) a szakmaköziség megteremtéséhez akciókutatásra van szükség; (2) sürgető feladat a köznevelési életkorban lévő érintett gyermekek ellátásának fejlesztéséhez szükséges szakmai szttenderdek kidolgozása; végül (3) az érintettek egész életútjának középpontba

helyezése új szemléletmódot kíván, melyhez fontos kiindulópontul szolgálhat a személyközpontú ellátás. Kidolgozandó a SHF területen egy életút-támogatási modell a jövőben, melyben a családdal, szülőkkel való együttműködés, valamint az egyes szakterületek együttműködése kulcsfontosságú.

Győri Zsófia (Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség Immánuel Otthona és Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája): „Szakmai sztenderdek, módszertanok szükségessége a fejlesztő nevelés-oktatásban”

Az előadás azoknak a módszertanoknak, sztenderdeknek, protokolloknak a kidolgozására hívta fel a figyelmet, melyeket az eddigi (2006 óta folyó) gyakorlatok tapasztalatai megalapoztak, és amelyek lehetővé teszik a magas szakmai színvonalú, tudatosan tervezett és megvalósított pedagógiai munkát. Az előadás azokat a területeket emelte ki (ágazattól függetlenül) a fejlesztő nevelés-oktatás folyamatában, ahol szükséges ezeknek a szabályzóknak a megalkotása.

Zechmeister Andrea (ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, Gyógypedagógiai Program): „ASHLEY X esete egy magyar kutatás tükrében”

Előadónk egy nagyon érdekes esetet prezentált, melyben felvette Ashley X fejlődési rendellenességgel született gyermek helyzetét, valamint bemutatta ehhez kapcsolódó kutatását. Ashley X-et csak „Páma Angyal”-ként ismeri a nemzetközi sajtó, aki szülei hozzájárulásával egy úttörő beavatkozáson esett át, ami korlátozza a növekedésének mértékét. Mivel Ashley statikus encephalopatiában szenved, az eljárással a cél az életminőségének megőrzése, illetve javítása, továbbá a másodlagos nemi jelleg kialakulásából adódó problémák elkerülése és az egyéb növekedés következtében kialakuló betegségek megakadályozása. Hova tűnik a tudománnyal szemben az ember? Hova tűnik az emberi méltóság? Az esetet 2004-ben az Orvosi Etikai Egyesület hozta nyilvánosságra, mert megállapodtak abban, hogy az eset nem ismételődhet meg, nem publikálható, mert nem legális változást eredményez. Ashley orvosai ezzel szemben azt nyilatkozták, hogy az ilyen jellegű kezelés lehet a legjobb megoldás a család számára, hogy gyermeküket minél tovább az otthonukban lássák el. Igazából egy mérföldkő kényelmesen gondolkodó világunkban. Az előadó magyarországi kutatásának összegzéseként ismertette a fókuszcsoport résztvevőinek egybehangzó véleményét, mely „az életminőség kérdése elé helyezte az emberi méltóság kérdését, meglátásuk szerint kizárólag ez viheti előre a világot.”

Fehérné Ivanov Szilvia – Lukács Tiborné – Zechmeister Andrea (Dió Általános Iskola, Előkészítő Szakiskola Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Kollégium és Gyermekotthon): „Különös fejlődés – speciális segítség a gyakorlat műhelyéből”

A Dió EGYMI gyógypedagógusai a súlyosan, halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelése-oktatása során azt tapasztalták, hogy a korai évek alatt a szülők számos terápiát, ellátást, fejlesztési lehetőséget kipróbálnak, illetve igyekeznek biztosítani gyermekeik számára. Az idők során azonban ez a hozzáállás a szülők részéről megváltozik, előtérbe kerül a gyermek intézményes ellátási formáinak igénybevétele, melyet saját készítésű filmmel, szülői interjúkkal mutattak be.

Berta Éva (Gemma Központ, Szeged): „Álmodtál tán, vagy ez a valóság?”

Az előadó bemutatta a szegedi Gemma Központ – Fejlesztő Iskola létrejöttét, fejlődését, mely egy példaértékű civil kezdeményezés. Önkormányzati támogatói segítséggel valósult meg az épület megvásárlása, annak felújítása a szülők, dolgozók, segítőkész vállalkozók közös munkájának az eredménye, egy olyan elszánt iskolavezetéssel, ahol már a gyógypedagógiai attitűd elemeit felülírta a menedzserszemlélet. A komplex fejlesztés eredményeként a gyermekek fejlődése a szülők elégedettségét növeli, egyre szorosabbá teszi az együttműködést. A társadalmi érzékenyítő programok révén egyre több közös program valósul meg a konzorciumi partnerekkel, ezáltal vált lehetővé, hogy nemcsak a gyógypedagógus-képzés színterévé váltak, hanem bekapcsolódtak a helyi iskolák szakképzéseinek gyakorlati helyszíneibe is.

Koncz Nikoletta (Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség Immánuel Otthona és Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája): „Fejlődés mérésének lehetőségei – különösen kommunikáció területén fejlesztő nevelés-oktatásban”

Az előadás két felmérő módszert mutatott be, és az ezek használata során szerzett tapasztalatokat, eredményeket. Az egyik a TARC-módszer, ami a súlyosabb fogyatékoság területén differenciál legjobban, reagál nagyon érzékenyen a legkisebb előrelépésre is. A másik a Kommunikációs mátrix (Communication Matrix) diagnosztikai módszer, amellyel pontosan megállapíthatók a vizsgált személy aktuális kommunikációs jellemzői, amely alapján meghatározhatók a kommunikációs célkitűzések. A fejlesztő nevelés-oktatásban résztvevő tanulók szempontjából fontos, hogy azok a kommunikációs készségek mérhetőek segítségével, amelyek tipikus fejlődésmenet esetén rendszerint 0–24 hónap között jelennek meg. Ismételt felvétele lehetővé teszi a fejlesztés eredményességének, illetve a fejlődésnek a nyomon követését.

Varga Viola (Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség Immánuel Otthona és Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája): „Kutyásterápia 6 éves tapasztalatai halmozottan (és súlyosan-halmozottan) fogyatékos tanulóknál”

Az állatasszisztált terápia kezdeteiről, történetéről hallhattunk, majd a D.N.R.E. Immánuel Otthon és Iskola intézményében folyó munka kezdetei, szakmai bázisa került bemutatásra kisfilmekkel. A súlyosan és halmozottan sérült tanulók csoportjainak differenciálása, fejlesztési területek és prioritások a kutyás terápiákon, az évek alatt bevált feladatok részletes leírása tárult elénk. Az előadás zárásaként egyéb állatasszisztált tevékenységek bemutatását: nyuszis órák, találkozás a vadászgörényekkel, állatok világnapja alkalmából rendezett állatsimogatók tapasztalatait összegezte.

Facskó Judit (Bajai EGYMI): „Fejlesztő iskola habilitációs tevékenységének kiégyesítése terápiás eljárásokkal a bajai EGYMI-ben”

A szakosztályi nap utolsó előadását a MAGYE vendéglátó intézményének képviselője adta. Bemutatta a helyi fejlesztő nevelés-oktatás megvalósulását. Fontos számukra az egyéni képességek, fejlettség mellett elérhető legnagyobb önállóság feltételeinek megteremtése, melynek alapja a szociális, a kommunikációs és más kognitív készségek specifikus módszerekkel való kompenzálása, a fejlődésben elmaradt készségek habilitációs

fejlesztése, a mindennapi gyakorlati készségek speciális módszerekkel való tanítása. A tanulók látási, hallási, tapintási, kommunikációs készségei és mozgása, valamint szociális adaptációja mérhetően javul a célzottan alkalmazott rehabilitációs, terápiás fejlesztéseken. Az SHF szakmai napjának helyszínéül az intézmény fejlesztő nevelés-oktatás egysége szolgált, így megtekinthetők voltak a csoportszobák és fejlesztő eszközök is. **Az őszi találkozó helyszínét a szegedi Gemma központ vállalta, mely 2016. október 15-én került megrendezésre.**

Pedagógiai Szakszolgálati Szakosztály

Szakosztályvezető: Metzger Balázs

A konferencián a Szakosztály hivatalos alakuló ülését Turóczi Attila, a Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat munkatársa vezette le.

A nyitóelőadást **Metzger Balázs** (Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat), az új szakosztályvezető tartotta „**A pedagógiai szakszolgálatok jelenlegi helyzete, érdekvédelme és a MAGYE**” címmel.

Pásztor Éva (ELTE Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálat): **„Állapotmegismerés. Új dimenziók a pedagógiai diagnosztikában”**

Az előadó a diagnosztikus munka módszertani megújulásáról beszélt.

Benkő Vanda (Baranya Megyei Pedagógiai Szakszolgálat): **„A megyei pedagógiai szakszolgálatok helyzete, problémái, törekvései”**

Az előadás a megyei szakszolgálatokkal kapcsolatos kérdéskört tekintette át.

Kiss László (Emberi Erőforrások Minisztériuma, Köznevelés-irányítási Főosztály): **„Mozaikok a szakszolgálatok történetéből. Aktuális jogszabályi változások”**

A nagy érdeklődéssel várt előadás felidézte a szolgáltatási rendszer fejlődésének történeti aspektusait, s a jogalkotás újabb kérdéseit is ismertette.

Ezt követően **a Logopédiai Szakosztállyal közös Fórum** keretében, *Mosányi Emőke és Sósné Pintye Mária közreműködésével a logopédiai ellátásról, mint a szakszolgálati munka egyik színterének működéséről, problémáiról esett szó.* A szakosztály teljes létszámban részt vett továbbá a korai fejlesztéssel kapcsolatos **fórumon**, amely Czeizel Barbara közreműködésével zajlott. A Pedagógiai Szakszolgálati Szakosztály érdekelt a korai fejlesztéssel kapcsolatos történetekben, hiszen mind a diagnosztika, mind az ellátás tekintetében dominánsan a pedagógiai szakszolgálatok látják el ezt a feladatot.

Délután **a pedagógiai szakszolgálatok érdekvédelméről kerekasztal beszélgetés keretében** tárgyaltak a résztvevők. Moderátorok és a résztvevők által képviselt szervezetek: *Horváthné Moldvay Ilona, Országos Köznevelési Tanács, A Kiemelt Figyelmet*

Igénylő Gyermekkel, Tanulókkal Foglalkozó Bizottság; *Bódor Andrea*, Nemzeti Pedagógus Kar, Pedagógiai szakszolgálat tagozat; *Csepregi András*, Szakértelem Gyógyepedagógiai Szakértői Bizottságok Országos Érdekvédelmi Egyesülete; *Fehérné Kovács Zsuzsa*, Magyar Logopédusok Szakmai Szövetsége; *Mosányi Emőke*, Magyar Foniátriai és Logopédiai Társaság; *Gergőné Babina Jusstina*: Pedagógiai Szakszolgálatok Országos Egyesülete; *Metzger Balázs*, MAGYE Pedagógiai Szakszolgálati Szakosztály.

Aktív közreműködésük eredményeként a Pedagógiai Szakszolgálat Szakosztály az alábbi kérdésekkel kapcsolatos állásfoglalások kialakítását látja szükségesnek, kapcsolódva a MAGYE 12 pontjához:

- az értékelés és minősítés alóli mentesítések problematikája
- a BTM kategória problematikája és kiemelten a mentesítések kérdései
- az SNI kategória és alkategóriáinak kérdése, reformja
- állapotmegismerés, folyamatdiagnosztika, a felülvizsgálatokban rejlő lehetőségek
- a gyógyepedagógiai intézmények hatékonyabb megsegítése a folyamatdiagnosztika lehetőségein keresztül
- a szakszolgálatok és a gyógyepedagógiai intézmények együttműködésének lehetőségei az SNI gyermekek együttnevelésében
- a folyamatdiagnosztika, együttnevelés, mentesítések összefüggései, lehetséges megoldások, együttműködések kialakítása

A konferencia zárónapjának FÓRUMA ugyanis újabb lehetőséget nyújtott a közös gondolkodásra. A programban meghirdetett cím: **probléma TÉRKÉP ÚJRARAJZOLVA – a köznevelési rendszer változásának kérdései** tematika a 2015-ben elindított szakmapolitikai folyamat egy újabb állomását jelentette. A Magyar Gyógyepedagógusok Egyesülete, amint az ismeretes, 2015-ben a szakosztályok jelzése alapján Problématérkép formájában 12 blokkban foglalta össze a gyógyepedagógiai ellátást érintő aktuális kérdéseket. Ennek célja a szakterületek és a döntéshozók között működő kommunikációs kapcsolat kialakítása volt az érintettek és családjaik számára nyújtott társadalmi megsegítés lehetőségeinek szakmai áttekintésében.

A Gyógyepedagógiai Szemle 2015/1. számában részletezett alábbi 12 blokk a következő volt:

1. **Korai ellátás kérdései**
2. **Pedagógiai szakszolgálatok működése**
3. **EGYMI-problematika**
4. **Pedagógiai szakmai szolgáltatás**
5. **Az integráció/inklúzió-speciális nevelés/oktatás dichotómiájának áttekintése**
6. **Az oktatás/nevelés/intézményes ellátás speciális kérdései**
7. **Segítő munkatársakkal való ellátottság kérdései**
8. **Képzési és kiemelt továbbképzési feladatok**
9. **Szakiskolai, szakképzési problematika**
10. **Felnőtt-világ**
11. **Jogsabályokkal összefüggő speciális kérdések**
12. **Finanszírozás speciális kérdései**

A különböző szakosztályok, szakterületek képviselőiben a résztvevők áttekintették a 12 blokk fentiekben megfogalmazott szempontjaitazzal a céllal, hogy az elmúlt időszak történései értékelésének ismeretében a problématérkép „újrarajzolása”, reflexiók megfogalmazása alapján a MAGYE minél hatékonyabb tárgyalópartnere legyen az ágazati irányításnak, képviselője a gyógypedagógus szakmának és az érintetteknek, családjaiknak. A Fórum koordinátorai Kajáry Ildikó, Gereben Ferencné és Metzger Balázs voltak.

A MAGYE folyamatosan várja a szakterületek jelzéseit, és számít a kollégák további aktív közreműködésére. Találkozunk 2017-ben várhatóan Kaposváron, információk a 2017-es számban és a honlapon lesznek olvashatók.

Gereben Ferencné

DRÁMA ÉS SZÍNHÁZ A SZOCIÁLIS INTEGRÁCIÓBAN SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉS

A továbbképzést a köznevelésben, a gyermek- és ifjúságvédelemben, a fogyatékos-ságügyben, valamint a szakképzésben működő pedagógusoknak és segítőknek ajánljuk. A továbbképzést sikeresen elvégzők dráma- és színházanimátor szakképe-sítést szereznek, amelynek birtokában alkalmassá válnak drámapedagógusi felada-tok, programok és projektek megvalósítására az együttnevelés és a szociális integ-ráció színterein is.

Tervezett indulás:

2016–17-es tanév tavaszi félév

Jelentkezési határidő: 2017. január 6.

Részletes információk a kari honlapon:

www.barcsi.elte.hu

E-mail: tovabbkepzo@barcsi.elte.hu

KÖNYVISMERTETÉS, ÚJDONSÁGOK

Gellért Imréné (szerk.):

Emlékkönyv dr. Tóth Zoltán tiszteletére.

Különleges tekintettel orgoványi közéleti tevékenységére

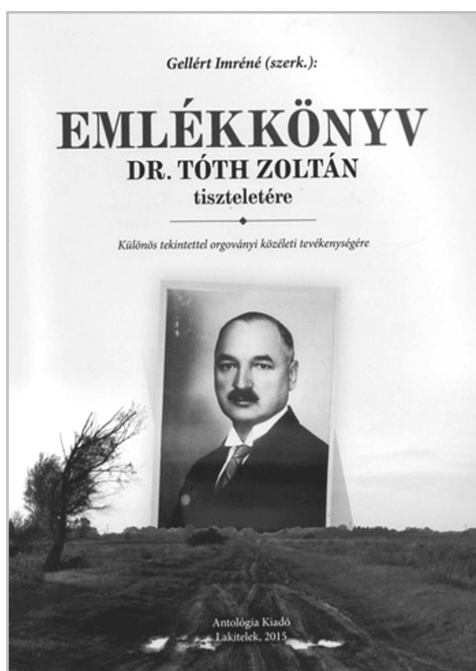
Antológia Kiadó, Lakitelek, 2015.

ISBN 978-615-5428-29-6

A gyógypedagógia történetében a kezdetektől fogva nyomon követhető az igyekezet, hogy a szakma elméletének és gyakorlatának kiemelkedő személyiségeit ne csak a tudományos tények és elemzések iránt érdeklődők ismerjék meg, hanem életműveik szélesebb körben is ismertté váljanak. Ez a társadalom értékrendjének formálásában is jelentős hatású, mert a példaképek még napjainkban is nagymértékben befolyásolhatják a fiatal nemzedék pályaválasztását, és sokukban megerősíthetik a választott hivatásuk iránti elkötelezettséget.

Tóth Zoltánnak (1883–1940), a magyar gyógypedagógia kiemelkedő jelentőségű művelőjének, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatójának (1924–1939) szakmai tevékenységével, hazai és nemzetközi elismertségével Gordosné dr. Szabó Anna számos tanulmánya és könyve foglalkozik.

A Budapesten tevékenykedő Tóth Zoltán a szünidőket családjával Orgoványban tölti, és a harmincas évektől haláláig tevékenyen, lankadatlan kitartással vesz részt a község szellemi és kulturális életében, mint képviselőtestületi tag, református egyházi presbiter és főgondnok. Az Emlékkönyv Tóth Zoltán orgoványi közéleti tevékenységét mutatja be az olvasónak. A szerkesztő, Gellért Etelka tudatában volt nehéz feladatának. Az elismerés és tisztelet vezette sokirányú gyűjtőmunkája során. A nem szokványos szerkesztési koncepció alapján a tényanyagokat a források megjelölésével az eredeti formájukban, témakörök köré csoportosítva szerepelteti. A levéltári gyűjtések anyagát olyan személyes visszaemlékezések

egészítik ki, melyeket a szerkesztő 2004–2012 között azon orgoványi lakosokkal rögzített, akik saját vagy családtagjaik Tóth Zoltánnal és családjával való találkozásairól beszéltek. A mai olvasó számára különösen értékes az a társadalom- és kultúrtörténeti kép, amely a korabeli dokumentumok, a gazdag fénykép- és grafikai gyűjtemény segítségével kirajzolódik, életre keltve azt a sokszínű világot, amelyben a közösség felemelkedéséért dolgozó Tóth Zoltán élt.

Gordosné Szabó Anna, szakmai tanácsadóként segítette a szerkesztőt a forrásgyűjtésben, a mű koncepciójának kialakításában. A könyv végső formájának kialakulását és megjelenését hirtelen halála miatt már nem élhette meg.

A könyv alkalmat ad az olvasónak arra, hogy a két világháború közötti évek értelmiségének egyik kiváló képviselőjét közelebbről megismerje, aki nem csak a gyógypedagógia és a gyógypedagógiai tanárképzés területén alkotott nemzetközi elismerést kivívó eredményeket, hanem – anyagi és szellemi erőinek beleadásával is példát mutatva – segített közvetlen környezetének felemelkedésében és a rászorultak támogatásában.

Az Emlékkönyvvel a mai Orgovány tiszteleg Tóth Zoltán előtt, akinek a község közösége 2011-ben posztumusz díszpolgári címet adományozott. Maszlik István polgármester felismerte a település történelmi, kulturális értékeinek felkutatására és megőrzésére irányuló kollektív igényt, és a szükséges feltételek megteremtésével támogatta a könyv megjelenését.

A kiadvány a gyógypedagógia-történet szempontjából is figyelemre méltó alkotás. Remélhetően felkelti majd a téma iránt érdeklődők figyelmét, és további kutatásokra ösztönöz, melyek a gyógypedagógia jeles személyiségei életének és munkásságának megismerését és azok közreadását tűzik célul.

Csocsán Emmy

Breier-Küppers, Petra – Bach, Rüdiger: Schüler mit Lernbeeinträchtigungen im inklusiven Unterricht – Praxistipps für Lehrkräfte Tanulásban akadályozott tanulók az inkluzív oktatásban – Gyakorlati ötletek pedagógusoknak

**Ernst Reinhardt Verlag, München, Basel, 2016.
ISBN 978-3-02636-4**

A rendkívül szemléletesen, sok kiemeléssel, áttekinthető ábrákkal, lényegkiemelésekkel szerkesztett szakkönyv elsősorban a többségi pedagógusoknak és a velük együtt dolgozó gyógypedagógusoknak szól. A két szerző ezen a területen igen járatos, miután sokéves

speciális iskolai tapasztalatokkal rendelkeznek, és innen váltottak át az inkluzív iskolákban folyó tevékenységre. Mindketten tanítanak a Köln Egyetem Gyógypedagógiai Karán is.

Mielőtt rátérnék az ismertetésre, kiemelem a könyvből az érintett tanulócsoporthat megjelölő fogalommagyarázatot, ugyanis a címben szereplő megjelölést a szerzők is magyarázzák. A szó szerinti fordításban tanulásban befolyásolt tanulók szerepelnek, de ahogyan a szerzők kiemelik ezt a szót, a tanulási akadályozottság szinonimájaként használják, bár gyakori megjelölés a tanulási

zavar és a tanulási nehézség is. Hangsúlyozzák, hogy pontosan nem határozható meg az idesorolható populáció. A többségi iskolák tanulóinak akár 15–20%-áról is elmondható, hogy a követelményeknek nem kellő mértékben, vagy nem minden területen képesek eleget tenni. Az okok lehetnek organikus, szociális és pedagógiai (pl. elmaradt preventív beavatkozás, hiányzó differenciálás) jellegűek. A gyermekeknél jelentkezhetnek absztrakciós, verbális, kognitív, motoros, beilleszkedési, magatartási, koncentrációs, érzelmi problémák, melyek érinthetnek több, kevesebb vagy csak egyetlen területet.

A többségi pedagógus és a gyógypedagógus felelőssége közös. A gyógypedagógus foglalkozhat a hivatalosan nem sajátos nevelési igényűnek diagnosztizált tanulókkal is, preventív céllal. A szerzők részletezik

az egyéni foglalkozások, a kiscsoportos fejlesztés és az osztályon belüli kooperáció, vagyis a két-tanáros tanítás változatait. Hosszabb fejezetben tárgyalják a tanulásban akadályozott (befolyásolt) és nem akadályozott gyermekek együttes tanításának kérdéseit. Ezen belül részletesen kifejtik a hatékony, jó tanítás kritériumait, részletezve a világosságot, érthetőséget, valamint a gyakorlás, elmélyítés komponenseit, az egyéni és kiscsoportos tanítást, a nyitott oktatási formát (pl. projektek) és a direkt módszer helyét, feltételeit az inkluzív oktatás során. Kitérnek az eredményes és nem eredményes pedagógus jellemzőire, a gyermekek emlékezetének fejlesztésére és a komplex tananyag redukálásának lehetőségeire. A szervezés formái között foglalkoznak a szerzők a problémás gyermekek ültetésével és a differenciálás lebonyolításával. Külön alfejezetekben kerül sor a tanulók beszédértésére és kifejezési szintjére, figyelmére és elfáradására, valamint a szociális-emocionális tartományra. A módszer és didaktika című fejezetben kiemelik a szerzők, hogy nincs szükség gyökeresen más didaktikára, azonban kissé változtatni kell a súlypontokon. A tanulók érdeklődésének fenntartása érdekében az ő ismereteikből, érdeklődésükből kell kiindulni, s úgy irányítani az oktatást, hogy valamennyitanuló abban aktívan részt vehessen. Fontos a tan- és szemléltető eszközök kiválogatása is.

Kitérnek a szövegértést fejlesztő olvasási stratégiákra, az intenzív szókincsbővítésre, javaslatokat tesznek a matematika órákon alkalmazható eljárásokra, és kiemelik a fejlődés rendszeres mérésének fontosságát. Az utolsó fejezet a főbb tantárgyakhoz (német, matematika, környezetismeret) és a kísérletekhezgyakorlati módszertani tippeket tartalmaz.

Úgy gondoljuk, a pedagógusok hasznos segédkönyve lehet ez a kiadvány, amely az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának könyvtárában megtalálható.

Csányi Yvonne

***Kellemes karácsonyi ünnepeket
és békés, boldog új esztendőt kívánunk
minden kedves Olvasónknak!***

IN MEMORIAM

Ilosvai Ferenc

(1947. október 10 – 2016. július 14.)

Tisztelettel búcsúzunk Ilosvai Ferenc nyugalmazott gyógypedagógustól, az Egri Mlinkó István EGYMI volt dolgozójától, a sokak által szeretett Feri bácsitól, a kedves, segítőkész kollégától.

1947. október 10-én született Egerben, az általános és középiskolát is szeretett városában végezte. A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolát 1970-ben fejezte be. A diploma megszerzése után visszatért Egerbe, és a Siketek Általános Iskolájában kezdte el a szurdopedagógusi pályáját. A hallássérültek oktatása-nevelése mellett kötelezte el magát, és 38 éven át ez az iskola az egyetlen munkahelye.

Művelt, tehetséges, sokoldalú ember, hivatástudattal megáldott gyógypedagógus. Széleskörű érdeklődése mellett, jól rajzolt és nagyon jól írt. Írásai

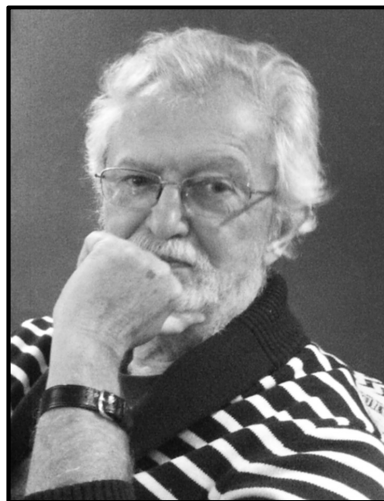
elsősorban az oktatás, a gyógypedagógia, a hallássérült emberek, az integráció, a fogyatékoság elfogadásának ügyét szolgálta. Az Ifjúsági Magazintól kezdve az Élet és Irodalom hasábjain át több országos és helyi lapban jelentek meg írásai. A szaklapok közül többek között a Köznevelésben, a Gyógypedagógiai Szemlében, a Pedagógusok Lapjában, a Fejlesztő Pedagógiában, a Gyermeink című folyóiratban olvashattuk a munkáit.

Pályája során nem fogadott el vezetői felkéréseket, legjobban a gyerekek között, az osztályában érezte jól magát, ott ő volt „a császár”. (Ilosvai Ferenc: „Te vagy a császár” – Gyógypedagógiai Szemle, 2004/XXII. évf.)

Az 1970-es években a hallássérültek anyanyelv tanításában komoly változás történt, a „fonetizáló” módszert felváltotta a „globális” beszédtanítás. Ebbe a kísérletbe az országban elsők között kapcsolódott be. A kísérleti osztályban folyó munkáról 1980-ban dokumentumfilm készült *Mariann születésnapja* címmel (Rendező: Rózsa János), a MAGYE szakmai tanácskozásán 1981-ben előadást is tartott az új alapokon nyugvó anyanyelv-tanításról. Az „új módszer” hivatalos bevezetése után (1979) gyakorlati tapasztalataival, tanácsaival segítette kollégáit. Több alkalommal vezette főiskolai hallgatók gyakorlatát. Országosan ismert és elismert jó szakember, vezető pedagógus volt. Kiváló munkájáért számos díjat, kitüntetést kapott.

Már az országban első integrációs próbálkozásokban aktívan részt vett az 1980-as évek elején.

A tanórákon kívül is sokat tett a tanulók nyelvi fejlődéséért, ismereteik bővítéséért. Iskolai újságot szerkesztett, anyanyelvi szakkört vezetett, több iskolai kiállítást rendezett a tanítványaival, kollégáival.

Szívügye volt a hallássérültek oktatásának története, a hagyományok ápolása és teremtése. Irányításával Jubileumi Évkönyv született 1991-ben az egri intézet alapításának 90. évfordulójára, mondván, nem szabad várni, addig kell összegyűjteni az adatokat, emlékeket, míg van kitől.

Az Évkönyv előszavának megírására Göncz Árpádot kérte meg:

„Minden ember annyit ér, amennyit képes megvalósítani önmagából, a saját lehetőségeiből. Akinek a természet „fukarabb kezekkel” mért, annak ez nehezebb – de nem reménytelen.

Minden tiszteletet megérdemelnek azok, akik – ebből kiindulva – azért fáradoznak, hogy a természet „mostohagyermekéből” teljes értékű embereket neveljenek.”

A megérdemelt tisztelettel őrizzük Ilosvai Ferencemlékét.

*Az Egri Mlinkó István EGYMI dolgozói nevében:
Szirkó Piroska gyógypedagógus*

Megemlékezés Lakatos Katalinról

Fájó szívvel tudatjuk, hogy Lakatos Katalin 2016. október 26-án, életének 53. évében, súlyos betegséget követően elhunyt. Nagy fájdalommal búcsúznak tőle családtagjai, kollégái, tanítványai és mindazok a családok, akiknek valaha segített.

Mindannyiunkat megrendítettek a mai napig felfoghatatlannak tűnő események. Hirtelen jött a betegsége, de egy pillanatig sem gondoltuk, hogy baj lehet, hiszen Kati erős volt, elszánt, és hatalmas fordulatszámon élte az életét. Bármilyen nehézség jött szembe, valahogy mindig, mindenből felállt. Megálíthatatlan volt, így fel sem merült, hogy ezúttal nem fog meggyógyulni. Nagyon korán ment el.

Kati egész életét a gyermekeknek szentelte, családok ezreinek segített jobb, teljesebb életet élni. Saját iskolát teremtett. Az ő nevéhez fűződik az Állapot- és Mozgásvizsgálat, a Longitudinális Komplex Vizsgálat, valamint a **HRG** (Hidroterápiás Rehabilitációs Gimnasztika), és a **TSMT** (Tervezett SzenzoMotoros Tréning) módszerek megalkotása. Tudásával és emberi nagyságával önzetlenül nyújtott segítséget, és adott további reményt bárkinek, aki hozzá fordult.

1986-ban konduktorként diplomázott, amit 1990-ben úszó szakedzői, majd 1998-ban speciális pedagógiai végzettség követett. 2004-ben megszerezte PhD fokozatát a SOTE Testnevelési és Sporttudományi Karán.

Szakmailag mindig igyekezett az élvonalban járni. Folyamatosan továbbképezte magát a vízi és szárazföldi mozgásterápiás módszerekben, illetve minden olyan területen, amivel a rászoruló gyermekeken és családokon tudott segíteni (Szenzoros Integrációs Terápiák, Halliwick módszer, Bliss, Auditív Integrációs Terápia, Pfaffenrot terápia).

1993-ban megalapította a HRG Alapítványt (jogutódja a **BHRG Alapítvány**) az organikusan éretlen (koraszülött, megkésett pszichomotoros fejlődésű, hiperaktív, autista, érzékszervi és értelmi sérült, iskolaéretlen, beilleszkedési, tanulási, magatartási zavarral küzdő) gyermekek megsegítésére. Emellett 14 évig dolgozott egyéni és csoportos TSMT terapeutaként a Budapesti Korai Fejlesztő Központban, és több éven keresztül segítette egy nevelőotthon, és más, sajátos nevelési igényű gyermekekkel foglalkozó alapítványi iskolák munkáját.

Személyiségével sokak példaképe lett, emberi és szakmai vonatkozásban egyaránt. Fáradhatatlansága, segítőkészsége, empátiája a nehéz pillanatokban is töretlen maradt. Meleg, határozott és következetes pedagógiai énje mögött határtalan érző szív lakozott. Olykor fájdalmasnak tűnő őszinteségét mindig a segítő szándék vezérelte.

A szakmai vezetés és oktatás mellett Kati sosem hagyott fel a gyermekek ellátásával. Szívügye volt, hogy személyesen is segítsen az érintett családoknak. Szakmája elismert mestereként adta át tudását hazai és nemzetközi konferenciákon, tanfolyamokon és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem előadásain. Számtalan innovatív, kiemelkedő, szakterületén egyedülálló kutatás fűződik nevéhez.

Ahogy humora sokak arcára csalt mosolyt, elmenetének hírére sokak szeme vált könnyessé. Megannyi családdal, gyermekkel, tanítvánnyal, kollégával együtt fájó szívvel búcsúozunk tőled, Kati.

Nyugodj békében!

A BHRG Alapítvány munkatársai

NYÍLT NAP AZ ELTE BÁRCZI GUSZTÁV GYÓGYPEDAGÓGIAI KARON

Mint ahogy idáig minden évben, a 2017-es felvételi időszakban tartott kari nyíltnapon is, a jelentkezők megismerkedhetnek a Kar képzési kínálatával és a képzés struktúrájával, annak szakirányaival. Az előadások és tájékoztatók között lehetőség nyílik személyes konzultációra, illetve a Hallgatói Önkormányzat interaktív tájékoztatóján is részt vehetnek az érdeklődők.

AZ ALAPKÉPZÉSRŐL

Időpont: 2017. február 2. (csütörtök) 10.00–15.00

Helyszín: ELTE BGGYK (1097 Budapest, Ecséri út 3.

„C” ép. I. em. 105. terem)

Program:

10.00–10.45 **Előadás a gyógypedagógiáról**

15 perc szünet

11.00–12.00 **Általános tájékoztató a 2017. évi érettségi-felvételi rendszerről**
Képzési kínálat és struktúra áttekintése

12.00–13.00 **Személyes konzultációs lehetőség** vagy

30 perc szünet

12.30–13.50 **Tájékoztató a választható szakirányokról**

(8 szakirány bemutatása 10–10 percben)

10 perc szünet

14.00–15.00 **Hallgatói Önkormányzat interaktív tájékoztatója**

(kollégiumról, bulikról, tanulásról, saját élményekről)

A MESTERKÉPZÉSRŐL

Időpont: 2017. február 2. (csütörtök) 13.00–15.00

Helyszín: ELTE BGGYK (1097 Budapest, Ecséri út 3.

„C” ép. I. em. 107. terem)

Program:

13:00–13:45 **Tájékoztató a 2017. évi felvételiéről és a mesterképzésről**

15 perc szünet

14:00–15:00 **Tájékoztató a gyógypedagógiai terápia szakirányról**

Tartalom/Table of Contents

EREDETI KÖZLEMÉNYEK

<i>Macher Mónika</i> : Szóaktíválási és szótanulási folyamatok működése tanulásban akadályozott gyermekeknél	257
<i>Szabó Dóra Fanni</i> : Tanulásban akadályozott és többségi tanulók induktív gondolkodása fejlettségének összevetése, a Rasch-modell felhasználásával	270

FIGYELŐ

<i>Gereben Ferencné</i> : A MAGYE életéből – A Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete 44. Országos Szakmai Konferenciája	293
--	-----

KÖNYVISMERTETŐ, ÚJDONSÁGOK

Gellért Imréné (szerk.): Emlékkönyv dr. Tóth Zoltán tiszteletére. Különleges tekintettel orgoványi közéleti tevékenységére (<i>Csocsán Emmy</i>)	323
Breier-Küppers, Petra – Bach, Rüdiger: Schüler mit Lernbeeinträchtigungen im inklusiven Unterricht – Praxistipps für Lehrkräfte Tanulásban akadályozott tanulók az inkluzív oktatásban – Gyakorlati ötletek pedagógusoknak (<i>Csányi Yvonne</i>)	324

IN MEMORIAM

Ilosvai Ferenc (1947. október 10. – 2016. július 14.) (<i>Szirkó Piroska</i>)	327
Megemlékezés Lakatos Katalinról (<i>BHRG Alapítvány munkatársai</i>)	328

ORIGINAL PUBLICATIONS

<i>Mónika Macher</i> : Vocabulary acquisition and activation processes in children with general learning	257
<i>Dóra Fanni Szabó</i> : Comparison of development of inductive reasoning of children with normal and special educational needs, using the Rasch-model	270

OBSERVER

<i>Ferencné Gereben (ed.)</i> : News from the life of MAGYE – 44th National Symposium of the Hungarian Association of Special Education	293
---	-----

BOOKS AND NOVELTY

Imréné Gellért (ed.): Memorial book in honour of Zoltán Tóth dr. Special regard to his public activities in Orgovány (<i>Emmy Csocsán</i>)	323
Breier-Küppers, Petra – Bach, Rüdiger: Schüler mit Lernbeeinträchtigungen im inklusiven Unterricht. Praxistipps für Lehrkräfte (<i>Yvonne Csányi</i>)	324

IN MEMORIAM

Ferenc Ilosvai (10. 10. 1947 – 14. 07. 2016) (<i>Piroska Szirkó</i>)	327
Commemoration for Katalin Lakatos (<i>Colleagues at Foundation BHRG</i>)	328

